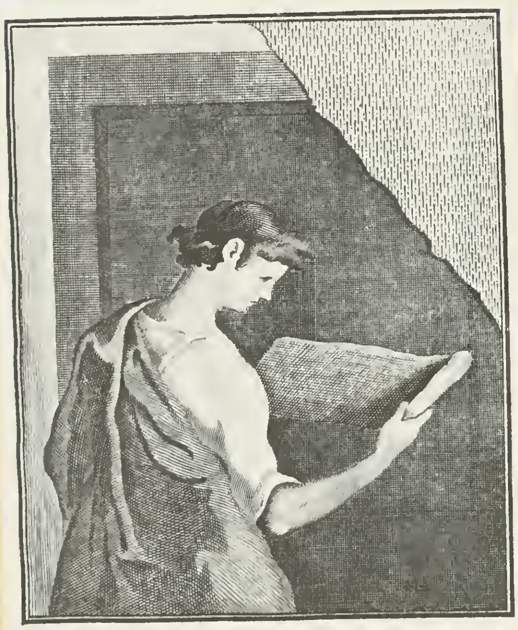
26

THE J. PAUL GETTY MUSEUM LIBRARY

SOUPIS
PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH
V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

OD PRAVĚKU DO POČÁTKU XIX. STOLETÍ.

VYDÁVÁ

ARCHAEOLOGICKÁ KOMMISSE
PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

ŘÍZENÍM SVÉHO PŘEDSEDY

JOSEFA HLÁVKY.

XXVI.

POLITICKÝ OKRES KLADENSKÝ

NAPSAL

ZDENĚK WIRTH.

V PRAZE 1907.
NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V POLITICKÉM OKRESU

KLADENSKÉM.

NAPSAL

ZDENĚK WIRTH.

(SE 117 VYOBRAZENÍMI V TEXTU.)

V PRAZE 1907.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKE KOMMISSE PŘI ČESKE AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

THE J. PAUL GETTY CENTER
LIBRARY

PŘEDMLUVA.

Politický okres kladenský (soudní okresy kladenský a unhoštský) byl zřízen teprve nedávno (1893) a představuje ještě méně než jiné okresy geograficky určitě charakterisovanou oblast; o přibližně ohraničeném území po stránce umělecké pak nelze mluviti vůbec, protože poměry majetkové a vliv kulturních ústředí byly dříve jiné a několikeré. Celkem má význam pro dějiny umění vlastně jen okres unhoštský, poněvadž většina osad okresu kladenského došla rychle nynějšího vývoje umělým způsobem až v druhé polovici XIX. století. Po stránce kulturní jsou zajímavá poutnická místa Družec a Hájek, zájezdní hospoda Toskánka a zámek buštěhradský. Blízkost Prahy a dvě z hlavních a kdysi neobyčejně živých silnic, karlovarská a plzenská, tudy vedoucí způsobují, že jinak chudý kraj se může vykázati i památkami tak vyspělými jako je kostel hořelický a uměleckými tvary, jichž datování ukazuje na poměrně časný jich původ.

Přípravné práce k sestavení tohoto svazku jsem vykonal na podzim r. 1903 (město Kladno) a v létě 1904 (okres), některé dodatky jsem připojil až před tiskem.

Spolupracovníky mi byli pan *K. Buchtela,* c. k. fin. rada a konservátor v Praze, který zpracoval poznámky praehistorie se týkající, pan *Antonín Martínek*, prof. c. k. reálky v Jičíně, jenž provedl krátce před tiskem skoro všechny kresby k illustracím potřebné, a pan *J. Duras*, fotograf ve Slaném, dle jehož snímku, na podzim r. 1906 pořízených, zhotovena skoro všechna ostatní vyobrazení. Mimo to mi laskavě a nezištně přispěli při opatřování obrazového materiálu pánové: *B. Bohuslav*, professor v Praze (obr. čís. 55, 56, 60 a 68), *K. Dušek*, učitel v Kladně (čís. 73—4), *J. Felcmann*, ředitel v. v. na Smíchově (čís. 22), *Otto Götz*, inženýr v Dušníkách (čís. 32 a 33), *Vlad. Jirotka*, žák V. tř. c. k. reálky v Kladně (čís. 13, 14, 57—8, 63—66, 69, 104, 108, 110 a 111), *Ed. Lorber*, hodinář v Kladně (čís. 52 a 54), *Rich. Pavelka*, c. k. ev. geometr v Kladně (čís. 100), *Art. Riegl*, stav. rada cís. statku v Praze (čís. 4 a 5), *J. Rokos*, měst. inženýr v Kladně (čís. 48, 50, 59 a 61), *Ed. Straka*, říd. učitel v Lidicích (čís. 72), *Jos. Šedivý*, říd. učitel v Dušníkách (čís. 23), *F. K. Šrotýř*, fotograf v Kladně (čís. 51 a 53) a *St.*

Wirth, posl. filosofie v Praze (čís. 45). Štočky k obr. 59—61 zapůjčila redakce *Památek arch. a místop.*, k čís. 49 redakce *Volných směrů* a k čís. 67 pan *Pavel Körber,* nakladatel v Praze.

Jinak srdečně děkuji ještě všem, kteří mne účinně podporovali při práci ať již přímou pomocí nebo zjednáním přístupu nebo radou, jmenovitě pánům: *J. Emlerovi,* amanuensovi c. k. univ. knihovny v Praze, *Č. Heverovi,* c. k. revidentu v Praze, *M. Kabátovi,* faráři v Družci, *V. Kubrovi,* faráři v Unhošti, *A. Masákovi,* učiteli v Král. Vinohradech, *P. Cyr. Strakovi,* bibliothekáři na Strahově, *Al. Titlovi,* kaplanu v Hořelici, a *Ad. Wagnerovi,* faráři v Úhonicích, konečně milým svým žákům c. k. reálky v Kladně, *Lad. Cicvárkovi, Lad. Kozlovi* a *Jos. Láblerovi.*

V Praze dne 30. května 1907.

Zdeněk Wirth.

Braškov.

Sedláček Aug., Hrady, zámky a tvrze české VIII. 275; Čechy XI. 179; Sommer XIII. 250; Heber, Burgen V. 235, Pam. arch. XI. 623; F. B. Škorpil, Popis okres. hejtmanství kladenského (1895), 89; Melichar F., Paměti okresu Unhošťského (1890) 206.

TVRZ, připomínaná již r. 1249, zanikla beze stopy; poslední zmínka o jejím tvrzišti k r. 1602.

ZVONEK na nové obecní zvonici, 0·32 *m* vys., 0·33 *m* v průměru, hladkých uch; na plášti má relief sv. Barbory a dva věnce listové. Z 1. pol. XIX. století.

Břve.

Sedláček l. c. 287; Sommer XIII. 233; Škorpil l. c. 89; Heber l. c. VII.; Melichar l. c. 179.

Pěkné nádoby z hrobů typu únětického ve sbírce p. dr. Rožánka v Praze. Ve statku p. Novotného nalezen v zahradě hrob s kostrou těneskou se dvěma kruhy z dutých polokoulí a náramkem lignitovým. Tamtéž popelovitá vrstva na spodu s jamami do žluté hlíny prohloubenými se střepy „bylanskými"; odtud dodal kons. Buchtela ušlechtilou, na kruhu robenou těneskou misku do sbírek universitních. Ve žluté hlíně pec do červena vypálená. Z pole vedle rybníka obsah hrobu „bylanského": typické nádoby a bronzová garnitura (sbírky universitní). „Na Krahulově" nádoby předhistorické a kus kamenného mlatu, r. 1856 nalezena tu Krolmusem jehlice bronzová a r. 1860 bronzové sponky (jedna římská odevzdána do zemského musea) a kroužek. (Píč, Starož. I. díl, 1. sv. 202, II. díl 1. sv. 161, Šnajdr, Míst. 56.)

TVRZ s dvorem zašla koncem století XVI.

Buštěhrad.

Sedláček l. c. VIII. 263, Pam. arch. III. 43, XI. 205; Heber l. c. V. 233 (s ill.), Čechy XI. 181; Schaller I. 227; Sommer XIII. 245; Škorpil l. c. 74; Archiv zámecký a archiv c. k. ředitelství císařských statků v Praze; Topogr. rkp. sbírka v arch. Musea král. čes. Heslo: Buštěhrad.

Chateau de Buschtieradt. Litografie fol., s 6 listy francouzského textu. 6 pohledů (A. Fridon del. Courtin lithogr.) Paris. 1834. U Hebra rytina J. Richtera dle kresby J. Malocha z r. 1847.

Dříve stávala zde TVRZ, Buštěves zvaná, s kostelem, při němž r. 1350 připomíná se fara. První držitel tvrze jmenuje se k roku 1371. František Rokycanský. Jindřich z Kolovrat tvrz opevnil a přestavěl; od r. 1497 vyskytuje se již název Buštěhrad. Roku 1461 byli tu čtyři malíři němečtí,*) což vzbudilo odpor u pražského cechu. Znovu se stavělo na hradě r. 1570 za Zdeňka z Wartemberka, kdy zde pracoval *Ambrož Vlach* a cís. stavitel z Prahy, *Oldřich*. Vystavěli nejprve bránu (r. 1556 byla již velmi chatrná), obnovili t. zv. nový dům a dali místo vysoké gotické střechy šest renaissančních štítků, zbořili tři bašty a súžili parkány. Ale stavba, ač bylo prostavěno 1744 kop míš., nedokončena ještě ani r. 1580. V ten čas se hrad dvakráte v listinách (1548 a 1580) popisuje: Skládal se z domu starého, nového (asi ze XVI. stol.) a příčního, byla v něm kaple (při ní zvony, paramenta), kancelář, mnoho síní, komor a sklepů; z bašt jedna slula šachovaná. Roku 1631 utrpěl hrad spálením a vypleněním od Sasů; jejich velitel Schönfeld vzal odtud zvony a křtitelnici do Drážďan (Balbín, Miscellanea III., 82). Potom hrad zpustl a přestal býti obýván, při stavbě nového zámku bráno zdivo odtud a později dovoleno i stavěti ve zříceninách domky. Roku 1756 postaveno čís. 5. na starých zámeckých valech, r. 1757 čís. 4 na místě starého mostu u valů hradních. Jen kaple sv. Maří Magdaleny stála, nuzně opravená, do r. 1812 a konávaly se v ní pouti. Když byla vystavěna nová kaple u zámku, spustla a obraz z oltáře dán do kostela v Rapicích a r. 1849 do kapličky v městě. Nyní zde slove „v starých zámcích", úředně říká se „starý hrad".

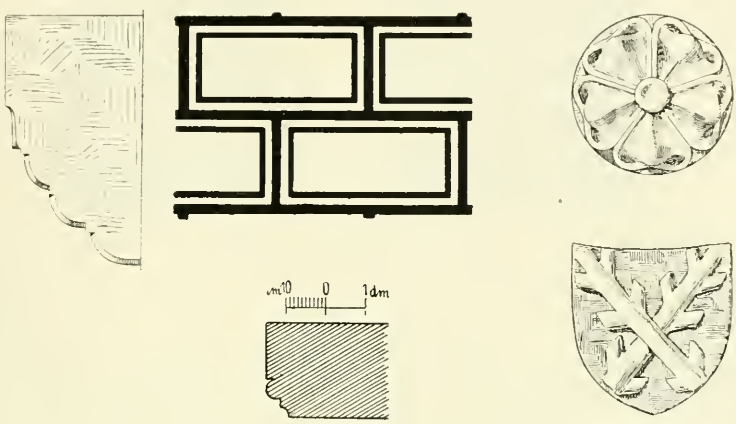
J. Mottl a dle něho Sedláček (viz literaturu!) pokoušejí se ze zbytků dosud stojících a dle podrobného popisu Hebrova i zápisů archivních rekonstruovati obraz hradu s předhradím (viz zejména tab. X. v Pam. arch. XI!). Zde podáváme jen popis zachovaných zbytků:

Zbytek bašty v půdorysu polokruhové u čís. 11., nuzně přikryté šindelem; ve zdivu několik otvorů, na povrchu zbytky omítky. Uličku mezi baštou a domkem čís. 11. přepíná brána, 2·35 *m* široká, polo-

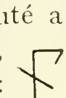
*) M. Z. K. XIII. 23; Tadra a Patera, Kniha bratrstva malíř. 78; Chytil, Malířstvo 15; Winter, Dějiny řemesel 734.

kruhem sklenutá, do náběhu pískovcovými klenáky lemovaná, hrana vnitřní skosena, na ní značka 0·075 *m* vys.: Nad obloukem vystupuje hradební zdivo do výše bašty a v šířce celé ulice. (Vyobraz. viz v Čechách XI., 184.) Vedle hlavní brány u čís. 13. menší b r a n k a 0·94 *m* šir., 2 *m* vys., sklenutá polokruhovým nadpražím z jednoho kusu. 2. polovice XVI. stol.

V čís. 25. ve studni nalezeny dva s v o r n í k y, nyní v čís. 98. ve dvoře zazděné. Jeden má v ostrém štítku znak Berků z Dubé, druhý, okrouhlý, s pěticípou růžicí. XV. století (obr. 1.). Profil nasazených žeber nelze zjistiti, protože jsou zcela zazděna.

Obr. 1. Buštěhrad. Zbytky hradu: krákorec, schema rustiky, profil schodního kamene a svorníky.

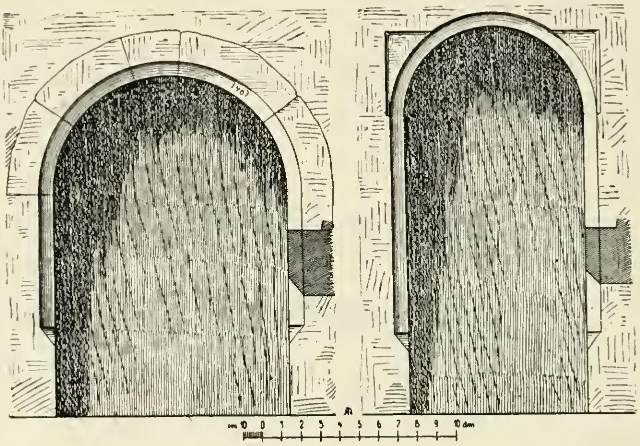
Do sklepa u domu čís. 25. vede p o r t á l e k polokruhem sklenutý, 1·21 *m* šir. a 1·78 *m* vys., se skosenou hranou pískovcových klenáků; na hraně později vytesaný letopočet 1403 (obr. 2.). Na schodech do sklepa za schod slouží renaissančně profilovaný kámen (obr. 1.). Ve sklepě p o r t á l k y polokruhem sklenuté a na hraně skosené; severní (obr. 2.) užší, 0·92 *m* šir., 2·10 *m* vys., s pravoúhlými vyžlabenými kouty po stranách oblouku a značkou: , východní (obr. 3.), 1·10 *m* široký, 1·75 *m* vys., se značkou: , jehož ostění po stranách pro vyvalování sudů vyhloubeno. Na dvoře u tohoto domu zbytky t. zv. s a k r i s t i e a pod dřevěnou pavlačí zazděný k r á k o r e c, na ustupujícím spodku třemi čtvrtkruhy profilovaný (obr. 1.).

V čís. 17. zbytky r u s t i k y (obr. 1.) a p o r t á l e k (obr. 3.) pravoúhlý, na hranách skosený a v nadpražních koutech vyplněný, 1·40 *m* široký a 1·82 *m* vysoký. Na něm značka:

Mimo to zbytky z d i v a v čís. 4., 5. a 18.

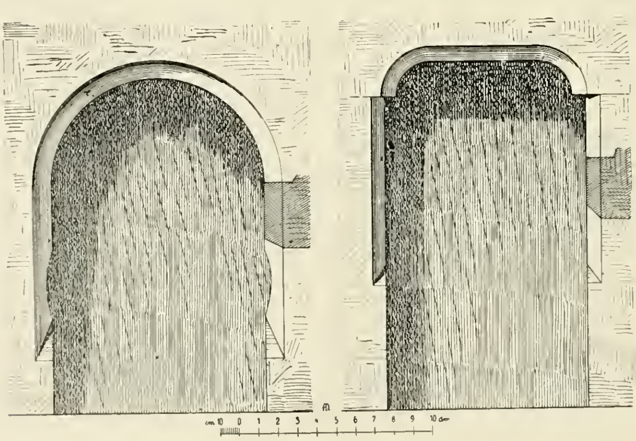
ZÁMEK (s kaplí) byl vystavěn na východ od opuštěného hradu asi v letech 1740tých nákladem manželky Gastona, velkovévody toskán-

ského, Anny Marie Františky, roz. kněžny Saské; stavba se vlekla dlouho. Na výstavbu kaple došlo až v letech 1814—1816. Zámek po té nebyl obýván stále a proto spustl. Nyní jest to c. k. soukromý statek. R. 1898 prodloužena kaple na západ.

Obr. 2. Buštěhrad. Zbytky hradu: portálky v domě čís. 25

Budova zámecká stojí na samém kraji srázu, obrácená hlavním průčelím k severu, do města. Na srázu, terasovitě upraveném, rozkládá se zámecký park; hospodářské budovy a zahrady položeny k jihu a na

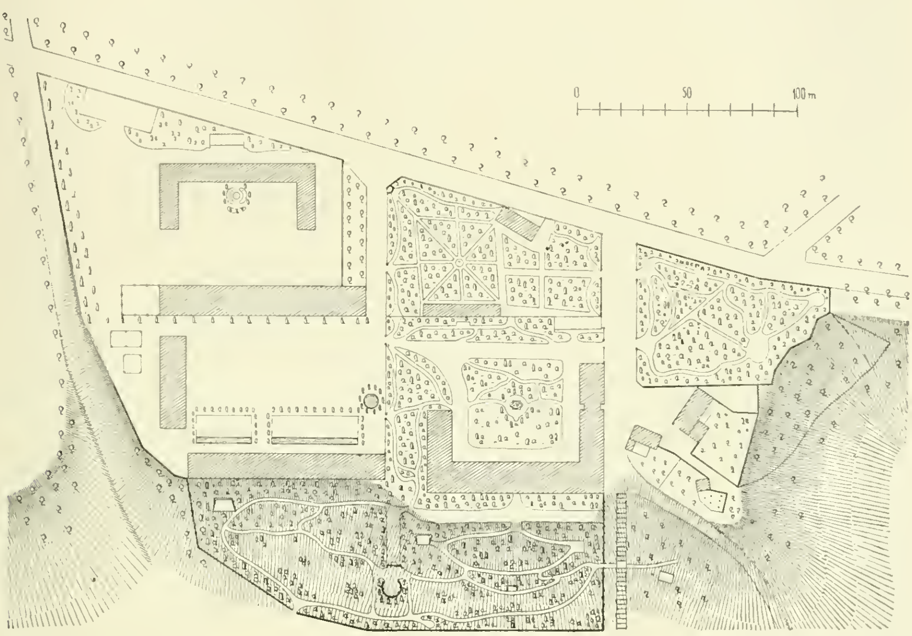

Obr. 3. Buštěhrad. Zbytky hradu: portálky v čís. 25 a 17.

východ. Cesta od města vede jednak v ostrém zákrutu po svahu, jednak po silnici za zámkem (obr. 4.).

Hlavní budovu tvoří obdélný, dvojpatrový trakt, s úzkým o polopatro zvýšeným risalitem ve středu, po jehož stranách přistupují v pravém

úhlu krátká křídla; levé prodlouženo přistavěnou kaplí (obr. 5.). Kryt valbový s mnoha prostými komíny, nad risalitem mansarda s vížkou. Zahradní façáda (obr. 6.) jest tříosá v risalitu a má po deseti osách v postranicích. Stěny hladké, poschodí oddělena vodorovně lisenami, okna — mimo risalit — pravoúhlá s chambranami. Risalit vystupuje o málo vpřed, hlavní římsa zalomuje se a pokračuje po něm. Plocha jeho dělena plochými pilastry, umístěnými mezi okny a na nárožích, s hlavicí pseudojonskou a plochým kládím pod hlavní římsou. V přízemí otvírá se

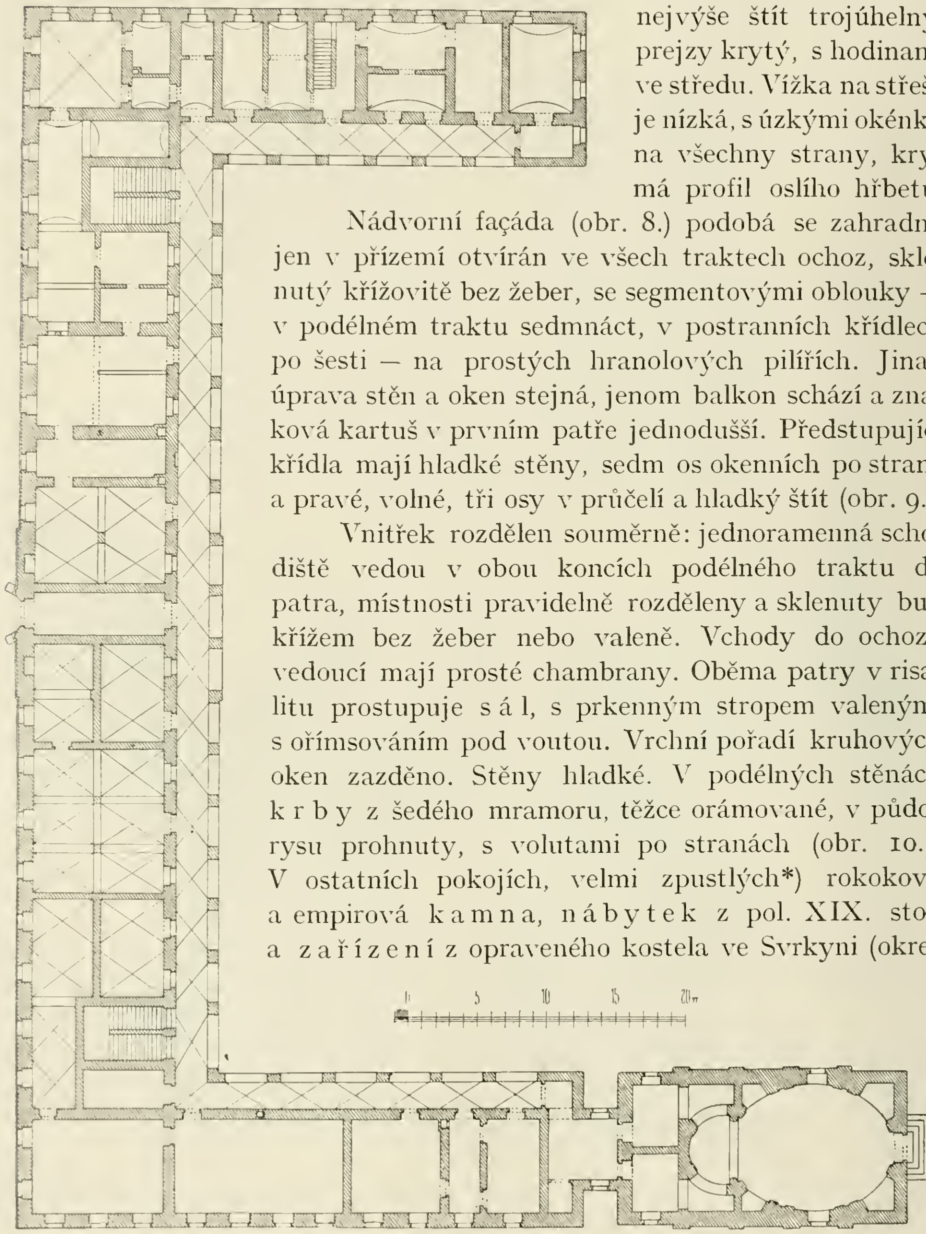
Obr. 4. Buštěhrad. Situace zámku a dvora z I. pol. XIX. století.

portál segmentem sklenutý (ve středním klenáku monogramm vévod. toskánské) a v nábězích ořímsovaný (obr. 7.). Po stranách diagonálně se rozvírají hranolové podstavce, na nichž stojí sochy atlantů držících břevna, opřená druhým koncem o nástěnné ploché, sdružené pilastry s jonisující hlavicí, na nichž spočívá deska balkonu, v předu segmentem vyhnutá a na spodu akantovým ornamentem zdobená, a poprsnice z hranolových balustrů a dělících sloupků složená; na nárožních sloupcích stojí sochy v antickém šatě. Dvéře prosté, ve světlíku hrubá mříž. Po stranách portálu vedou do průjezdu malá čtyřboká okénka. V prvním patře vedou středem na balkon pravoúhlé dvéře orámované, nad nimi kládí s oblamovanými římsovím a úseky jich, ve středu plastický znak. Postranní okna jsou korunována římsami v trojúhelník vypjatými. Okna v druhém patře jsou úzká, polokruhem sklenutá, lemovaná chambranou a podvojovou římsou. Nad hlavní římsu vystupuje polopatro s třemi

okny kasulovitého tvaru (nyní zazděná); plocha jeho je rozčleněna pilastry a lisenami, prejzová římsa se oblamuje kolem a prohýbá polokruhem nad postranními okny; nejvýše štít trojúhelný, prejzy krytý, s hodinami ve středu. Vížka na střeše je nízká, s úzkými okénky na všechny strany, kryt má profil oslího hřbetu.

Nádvorní façáda (obr. 8.) podobá se zahradní, jen v přízemí otvírán ve všech traktech ochoz, sklenutý křížovitě bez žeber, se segmentovými oblouky — v podélném traktu sedmnáct, v postranních křídlech po šesti — na prostých hranolových pilířích. Jinak úprava stěn a oken stejná, jenom balkon schází a znaková kartuš v prvním patře jednodušší. Předstupující křídla mají hladké stěny, sedm os okenních po straně a pravé, volné, tři osy v průčelí a hladký štít (obr. 9.).

Vnitřek rozdělen souměrně: jednoramenná schodiště vedou v obou koncích podélného traktu do patra, místnosti pravidelně rozděleny a sklenuty buď křížem bez žeber nebo valeně. Vchody do ochozu vedoucí mají prosté chambrany. Oběma patry v risalitu prostupuje s á l, s prkenným stropem valeným, s ořímsováním pod voutou. Vrchní pořadí kruhových oken zazděno. Stěny hladké. V podélných stěnách k r b y z šedého mramoru, těžce orámované, v půdorysu prohnuty, s volutami po stranách (obr. 10.). V ostatních pokojích, velmi zpustlých*) rokoková a empirová k a m n a, n á b y t e k z pol. XIX. stol. a z a ř í z e n í z opraveného kostela ve Svrkyni (okres Smíchovský): oltáře, kazatelna, varhany, paramenta atd. většinou z konce XVIII. a poč. XIX. století.

Obr. 5. Buštěhrad. Půdorys zámku před přístavbou kaple.

*) Zařízení odvezeno většinou do zámků v Zákupech a Ploškovicích a archiv do toskánského paláce na Hradčanech.

Obr. 6. Buštěhrad. Zámek. Pohled na zahradní průčelí. Dole náměstí se sochou P. Marie.

Na půdě h o d i n y (opraveny r. 1897) se starým strojem a ve vížce tři c y m b á l y: 1. Vys. 0·30 *m*, pr. 0·65 *m*. Na hladkém plášti: FRANT IOSEF KÜHNER 1814 2. a 3. o něco menší; na plášti obou: F·I·K. 1814.

Obr. 7. Buštěhrad. Zámek. Portál na zahradním průčelí.

KAPLE SV. TROJICE (dříve filiální do Lidic, od roku 1898 farní) spojena s čelem levého křídla krátkou chodbou. Obdélné stavení hladkých stěn, členěných širokými pseudojonskými pilastry; nad středy stran trojúhelné štítky. Valba s oválnou věžičkou, krytou plechovou kopulkou. Záp. průčelí (přeneseno na novostavbu) ozdobeno plastickou urnou s plameny a paprsky; kolem okna těžký vejcovec, na spodu nadpražní římsy vchodu vytesán letopočet 1814.

Obr. 8. Buštěhrad. Zámek. Pohled do nádvoří.

Vnitřek zabírá oválná loď (osy 10 *m* a 12 *m*) s koutovými výklenky, osvětlená v bocích obdélnými okny, k níž přiléhá polokruhové kněžiště

Obr. 9. Buštěhrad. Zámek. Pohled od východu.

Obr. 10. Buštěhrad. Zámek. Pohled do sálu v 1. patře.

s 2 okny, o průměru 5·00 *m*, a za ním dvě pravoúhlé síně sakristie, kam vedou vchody po stranách hlavního oltáře; nad nimi oratoř, otevřená do kněžiště vysokým obloukem. Část na západě s kruchtou přistavěna. Prostor sklenut v kněžišti konchou, v lodi prkennou kupolí. V náběhu

Obr. 11. Buštěhrad. Zámek. Pohled do kaple sv. Trojice.

klenby obíhá kolem mnohonásobné kládí s římsou na konsolkách a zubořezem (ve vlysu malovaný ornament), pod kládím sbíhají pilastry, někde sdružené, na sokl. Na spodní části lodní kupole namalovány architektury zahradní s výhledy do krajiny širokými oblouky. Nad přistavěnou částí empirová prázdná deska. (Obr. 11.)

H l a v n í o l t á ř tvoří sousoší Kalvarie ve skutečné velikosti ze dřeva řezané, rokokové; tumba rakvovitá na kulovitých nohách.

P o s t r a n n í o l t á ř e, o b r a z y, k a z a t e l n a, s o c h a sv. Václava, křížová c e s t a a k ř t i t e l n i c e jsou nové.

L a v i c e (5 párů) z konce XVII. stol. dány sem ze Zákup. Jsou ozdobeny na postrannicích řezbou boltcovitého ornamentu, lištnami a pilastříky s penízky na dřících. V kartuších malované postavy andílků se znaky různých rodů v rukou, na čelech obrazy olejové: Kázání v chrámě a sv. Augustin u moře.

Obr. 12. Buštěhrad Sousoší P. Marie u zámku.

C i b o r i u m, 0·28 *m* vys., mosazné, zlacené, s víčkem, hladké. Noha soustředně rýhovaná, na spodu nápis rytý: PaterI | BenefaC | torVM | reCorDarI LIbeat | 1757.

O b r a z y: P. Maria, sv. Jan, Maria orodovnice, z XVIII. stol., bez ceny umělecké.

Z v o n k y: 1. a 3. slil r. 1899 *A. Diepold* v Praze.

2. Vys. 0·35 *m*, pr. 0·45 *m*. Ucha hladká, u koruny v páscích hrubého ornamentu nápis: NICOLAVS LÖW IN PRAG ANNO 1666.

KAPLE A SOCHY.

K a p l e sv. Maří Magdaleny na náměstí, osmiboká, s přilehlou hranolovou vížkou. XVIII. stol. Ve vížce dva nepřístupné z v o n k y: jeden asi z poč. XIX. stol., druhý z let 40tých.

K a p l i č k y u hřbitova, u cesty do Lidic a v polích k Rapicům, všechny zděné, hranolové, z XVIII. století.

S t a t u e před zámkem, z pískovce, asi 5 *m* vysoká. Hranolový podstavec s volutovými křídly a plastickým znakem v předu, dřík oblý, nahoru súžený, hlavice kompositní a na ní v oblacích sedící dva andělé nesou relief P. Marie Staroboleslavské. Počátek XVIII. století. (Obr. 12.)

Na náměstí s l o u p se soškou P. Marie; hranolový stylobat z pískovce, s oválným věncem v předu, sloup toskánský. Celek 6·30 *m* vysoký. Konec XVII. stol.

Zbytky p r a n ý ř e, s nápisem: RENOV : 1752, uvedené ještě v starší literatuře, již zmizely.

Malá Dobrá.

(Viz literaturu u následujícího hesla!)

TVRZ tu stála již r. 1396; od poč. XVII. stol. již jenom dvůr.

KAPLE NALEZENÍ SV. KŘÍŽE (farou do Družce) byla vystavěna „pod Patročínem" r. 1765, přestavěna r. 1804 a zbořena opět r. 1815. Na to v létech 1816—17 zbudována nynější a vysvěcena 12. října r. 1817. Skládá se z pravoúhlé lodi a užšího kněžiště se sakristií, jest ploše na rákos pokryta a osvětlena obdélnými třemi okny. Stěny hladké, kryt taškový, s věžičkou. V předu ve štítě trojúhelném kruhové okno. Uvnitř oblouk triumfální hrotitý, kruchta dřevěná, visutá.

Oltářík starší, z konce XVII. stol., některé části empirové. Obraz (Ukřižování) přemalován. Ostatní předměty z XIX. stol. Kalich z poč. XIX. stol., zlacený a stříbřený, 0·231 *m* vys.; na noze reliefy: sv. Josef, Václav, Jan Nep. a Ludmila. Kuppa, 0·08 *m* v průměru, má pláštík z rocaillů. Hrubá práce. Zvonky: 1. Z r. 1867. 2. Hladký, nový.

Velká Dobrá.

Schaller I. 119; Sommer XIII. 235; Heber, Burgen VII.; Sedláček l. c. VIII. 291; Škorpil, Okres 89; Melichar, Okres 214; Čechy XI. 228.

Na pahrbku v lese „Hoře" 58 mohyl větších a menších s kamen. kuželem a věncem. Pohřebiště prokopané P. Nedvědem a Dr. J. L. Píčem r. 1890 náleží do mladší doby bronzové a obsahovalo žárové hroby a 1 kostru skrčenou. V mohylách nalezeny zejména 2 dýky, meč, náramky, palstav, kus bronzové nádobky, jehlice s vývalky a hlavičkou šroubovitou, puklice, drahocenný jantarový nákrčník a pilka bronzová. Keramika odpovídá též starším typům mohylovým. Nálezy v zemském museu. (Pam. XV. 481, tab. XXII., XXIII.)

O TVRZI, která byla v XVII. stol. sýpkou, r. 1692 na čas obnovena a pak zcela opuštěna.

SYNAGOGA z r. 1805, prostá budova obdélná, mansardou krytá, valeně sklenutá, s polokruhovými okny. Nábytek nový až na pískovcový oltář sloupové architektury s pseudojonskými sloupy, kládím a nástavcem, moderně pomalované. Předsíň též sklenuta a mansardou pokryta.

SOCHA Jana Nepomuckého na návsi s pískovcovým zábradlím kolem podstavce běžné formy, na němž vyryto: DNE 15 MAI | ANO 1753.

KŘÍŽ z r. 1800 z pískovce; jiné dva, s kalichy vytesanými, postaveny r. 1834 nákladem Jana Velka z Velké Dobré.

Obr. 13. Doksy. Kaple a socha Jana Nepomuckého.

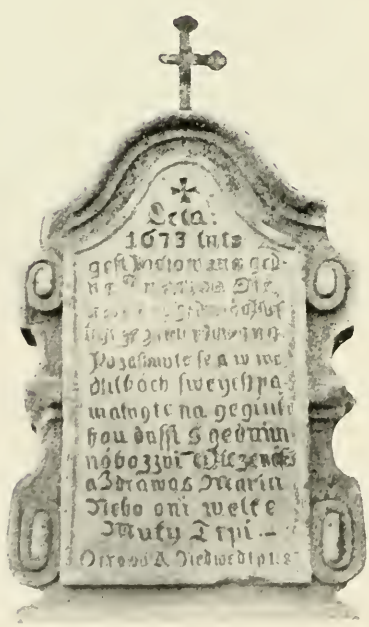
Doksy.

Sommer XIII. 73; Heber l. c. VII.; Sedláček VIII. 155; Škorpil, Okres 89; Melichar, Okres 218.

Nalezena tu dýka bronzová (Pam. XI. 582).

TVRZ zašla již v XVI. století.

KAPLE JANA NEPOMUCKÉHO (farou do Družce) vystavěna byla nákladem obce r. 1763. Jest na čtverečném základě, hladce omítnutá, s mělce profilovanou římsou, taškovým sedlem krytá. V průčelí nad dvěma schůdky prostý vchod. Štít dosti hmotný jest po straně dvakráte prohnut a svrchu ukončen segmentem; na vrcholu kříž pískovcový, po stranách pinie. Ve středu prolomen otvor, v němž visí zvonek zcela hladký, bez letopočtu, s reliefy Ježíše a Jana Nepom., jak se zdá,

Obr. 14. Doksy. Náhrobek služky.

současný. Vnitřek prostý, mensa zděná z cihel. Z a ř í z e n í nové bez ceny umělecké. (Obr. 13.)

Vedle kaple stojí SOCHA Jana Nepomuckého, postavená r. 1790 nákladem občana Tomáše Hromady. Na hranolovém podstavci stojí druhý menší se sochou. Nápis při opravě odstraněn. (Obr. 13.)

U mlýna „Na nohavici" jest zazděn při silnici pískovcový NÁHROBEK, 1·15 *m* vys. a 0·65 *m* šir. Podstavec hranolový, na něm obdélná deska, svrchu ostrým obloukem vypjatá, po stranách s volutovými křídly, uprostřed přepásanými. Nápis v předu:

+
Leta:
1675 tuto
gest Pochowana ged=
na Sluziebna Die=
werzka od gednoho Paſ=
tejrze zamordowana.
Pozaſtawte ſe a w mo=
dlitbach ſwegch pa=
matugte na gegi ubo=
hau duſſi s gednim
nabozni~ Otcze naſs
a Zdrawas Maria
Nebo oni welke
Muky Trpi ~
Opravil A. Nedwěd l. p. 1883. (Obr. 14.)

Dolany.

S o m m e r XIII. 235; Š k o r p i l, Okres 89; M e l i c h a r, Okres 223; S e d l á č e k l. c. VIII. 113.

TVRZ zašla již v XV. stol.

Drahelčice.

S c h a l l e r I. 118; S o m m e r XIII. 234; Š k o r p i l, Okres 90.

Při stavbě dráhy Nučické nalezena n á d o b a podobná velice nádobám Stradonickým (římská), na které Krolmus domníval se viděti nápis runový. Krolmus sám nalezl tu několik kamenných k l í n ů a bronzový p a l s t a v (Pam. I. 283; W o c e l, Prav. 459; Š n a j d r, Místop. 62.)

TVRZ zašla ve válkách husitských.

KAPLE JANA NEPOMUCKÉHO (farou do Hořelic) byla vystavěna nákladem obce r. 1840. Prosté, neslohové stavení čtyřboké se

zděnou gotisující vížkou a plackovou klenbou. Po stranách vchodu na nástěnných pilastrech vyryto: W J. Z v o n e k současný.

Dříň.

S c h a l l e r I. 229; S o m m e r XIII. 250; H e b e r l. c. I. 219; Š k o r p i l l. c. 75, Čechy XI. 180; S e d l á č e k l. c. 274; Pam. arch. X. 513; Rkp. sbírka topogr. v archivu Musea král. čes. Heslo: Buštěhrad.

V e s Újezd rozkládala se nedaleko Dříně nynější, u kostela sv. Jana v lese; zašla asi v pol. XV. století, jen kostel zůstal. Nová ves Dříň založena až r. 1681. TVRZ zašla asi též se vsí. (Při kopání nalezeno tesané ostění.)

KOSTEL SV. JANA KŘTITELE (poutní, filiální do Rapic) stojí uprostřed lesa, zvaného Újezdec. Byl v letech 1312—1452 farním ve vsi Újezdě; po jejím zániku spustl, opraven nuzně r. 1526 nákladem Jetřicha z Kolovrat, pána na Buštěhradě, později r. 1612 nákl. Jana Novohradského. Poslední větší oprava jest z r. 1861, kdy místo dřevěné zvonice roubené vystavěna zděná a kostel znovu pokryt a vymalován.

Jednolodní bezslohová b u d o v a, orientovaná, bez věže, valbou taškovou krytá. Zdivo v kněžišti a části lodi gotické, z lámaného kamene. Stěny hladké, kolem oken novější chambrany. Na nárožích kněžiště původní čtyři zděné opěráky, nahoře skosené. Jinak vše nese ráz úpravy z r. 1861: přistavěná sakristie, omítka, západní štít s okrouhlým oknem, hlavní vchod i opěráky na nárožích lodi a římsa.

Vnitřek, s pseudogotickou malbou stěn, činí dojem stísněný. K n ě ž i š t ě, 5 *m* dl. a 4·15 *m* šir., zakončeno třemi stranami (str. dl. 1·80 *m*), sklenuto valeně (cihlová klenba barokní) se segmentovými lunettami nad okny a osvětleno třemi polokruhem zakončeným okny. Prostý vchod vede do přistavěné na severu s a k r i s t i e, ploše kryté, s dvěma okny a východem na hřbitov.

O b l o u k t r i u m f á l n í jest hrotitý, 5 *m* vysoký, 3·48 *m* šir. a 0·55 *m* silný; do lodi hrana skosena.

L o ď obdélná, 10·45 *m* dl. a 6·55 *m* široká, byla asi již v XVIII. století prodloužena. Má čtyry páry dvojitých nevkusných oken, vchod nízký a na západě dřevěnou kruchtou na dvou pseudogotických sloupech, s omítnutou poprsní.

H l a v n í o l t á ř má novější mensu a predellu, kolem přemalovaného obrazu sv. Jana Křtitele na plátně běžnou řezbu barokních rozvilin a pásů, nahoře v oválu monogram IHS a kříž. 1. pol. XVIII. stol.

Z p o s t r a n n í c h o l t á ř ů stojí dosud pravý, s o b r a z e m Ukřižování Páně na plátně, kdežto o b r a z sv. Jana Křtitele s levého již zrušeného visí na stěně; oba obrazy jsou slušné malby 2. pol. XVIII. stol.

K a z a t e l n a z konce XVII. století, celkově dobře navržená, na bedněné noze s vyřezávanými křídly na hranách stojící, ozdobená pilastry a bossážemi. Některé přídatky (rosetty) z 1. pol. XIX. stol. a nový hrubý nátěr.

V a r h a n y z poč. XIX. stol., přineseny sem z Rapic.

O b r a z sv. Jana Nep. na plátně, z konce XVIII. století.

Z v o n y: 1. Původně slit byl nákladem občanů z Cvrčovic, Dubí a Dříně r. 1722 od *Mikuláše Löwa*, přelit r. 1896 od *Arnošta Diepolda* v Praze.

2. Výška 0·61 *m*, průměr 0·655 *m*. Ucha s pletencem, u koruny řádek gotickou minuskulí:

Na plášti vysoko plastický relief Madonny. Hlava okována železnými pruty, na nichž vysekány prosté ornamenty lidové (stromovité motivy, polokruhy), zajímavé zejména na koncích ok ucha držících, a nápis: 1 · 6 · 9 · 1 · — W · F ·

Družec.

S o m m e r XIII. 73; Pam. arch. IX. 199; M e l i c h a r l. c. 56; Š k o r p i l l. c. 90; J u l. K o š n á ř, Poutní místa (1906) 151; Čechy XI. 228; Archiv farní. (Pamětní kniha od r. 1746. Matriky od r. 1664.)

Rytina nesign. z 2. pol. XVII. stol. s obrazem kostela (věž ještě nestála) a podpisem: Miraculosa Statua B. Virginis in Druschetz Dom. Smetznae Districtu Slanensis.

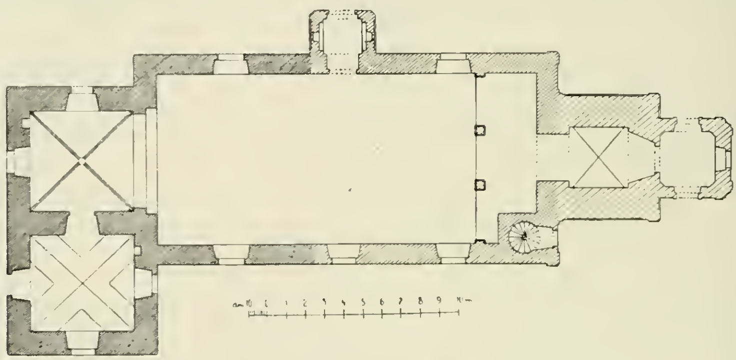
V cihelně p. Růžičky kostrové h r o b y řadové z doby knížecí s obložením kamenným a dřevěným; některé kostry ležely v prosté hlíně. Vyskytla se i *s*-ovitá z á u š n i č k a bronzová. (P í č, Výzkum 192.)

KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE (farní, druhdy i poutní) připomínán jest již r. 1352 jako farní. V letech 1637—64 (dle pověsti kostel i ves vypáleny Švédy) byl bez faráře. Po válce opraven nákladem hraběte z Martinic mezi lety 1688—9, prodloužen v lodi a novou věží opatřen. Větší opravy na budově vykonány r. 1781 (kostel vybílen a vymalován), r. 1832, 1868 a 1883 (věž pobita plechem, vchod na kruchtu přeložen z kostela na hřbitov).

K o s t e l jest jednolodní, orientovaný, s věží v západním průčelí, původně gotický ze XIV.—XV. století, na konci XVII. století přestavěný. Kryt — valba tašková, bez sanktusu. Stěny jsou hladké, nároží západního průčelí obstoupena s obou stran pilastry s hlavicemi barokně jonskými; kolem oken chambrany z pískovce. (Obr. 15.)

Na západě k lodi přiléhá v ě ž, poměrně nízká, čtyřboká, krytá plechovou bání s lucernou. Hlavní římsa kostelní obíhá kolem a podpírá

se na pilastry, shodné s oněmi u lodi; okapní římsa prohýbá se polokruhem na všech stranách nad ciferníky hodin a nesena jest plochými lisenami nevkusných hlavic. Na stranách věže vystavěna nad západní, širší stěnou lodi zděná křídla prohnutá, s kulemi na nárožních hranolech. Průčelní stěna věže samé členěna oknem kruhovým, na kůr vedoucím, s plochou chambranou dole čabrakovitě zakončenou, v druhém patře velkým oknem půlkruhovým, s pískovcovým obložením; tato okna opakují se na všech stranách věže. Před hlavní vchod, věží vedoucí a prostým kamenným rámem opatřený, přistavěna zděná předsíň, z XVIII. stol., otevřená po stranách nízkými oblouky, v průčelí pak kruhovým oknem, krytá prejzy a taškami a sklenutá plackou; z předu nad oknem římsa prohnutá,

Obr. 15. Družec. Kostel P. Marie. Půdorys.

na ní úseky prohnuté římsy a pinie, tesané z pískovce, ve středu nástavce s prohnutou římsou a soškou P. Marie. (Obr. 16.)

Jižní vchod do lodi má předsíňku zděnou, datovanou v nadpraží letopočtem 1688. Uvnitř klenbička křížová bez žeber, ve středu jejím znak štukem provedený, po stranách dvě kruhová okénka. Venku průčelí skoro celé vyplněno pískovcovým rámem kolem vchodu; v jeho nadpraží podélná kartuš s rytým nápisem: IESVS MARIA IOSEPH ~ SEI MIT VNS — a zmíněným letopočtem. Nad vchodem římsa lomená s úseky římsy segmentové, na nichž sochy ležících andělíčků, mezi nimi tesané hořící srdce ve věnci vavřínovém, s nápisem: SANCTA | MARIA | ORA PRO NO | BIS. Za touto skupinou postaven na zdi hmotný segmentem ukončený nástavec s křížem ve vrcholu, na němž nečitelný již nápis. Na ovrubách oken lodi na jižní straně vyryto: M — F — S — A — HR —, letop. MDCXC, jedno zakryto předsíňkou.

Vnitřek kněžiště, 5·45 *m* dl., 5·20 *m* šir., 6·80 *m* vys., skoro čtvercový. (Obr. 17.) V jižní zdi okno okrouhlé, v závěrové polokruhové. Klenba křížová, gotická; kulatý, hladký svorník, žebra — 0·18 *m* silná — profilu hranolovitého s výžlaby po stranách, nesena jsou ve výši 1·80 *m* nad

nynější dlažbou konsolami kuželovitými s hranolovým plinthem a panellovanými stranami. Ve zdi závěrové, na pravo, s a n k t u a r i u m z pískovce. Celek 1·80 *m* vys. a 0·74 *m* šir. Sešikmený na vnější a vyžlabený na vnitřní straně pravoúhlý rám vybíhá nahoře v trojúhelníkový štít, jehož hrany posázeny kraby a vrchol ozdoben kytkou a jehož plocha nad výklenkem (0·44 × 0·42 *m*) ozdobena lichou kružbou z trojlistů tvořenou. XIV. století.

Obr. 16. Družec. Kostel P. Marie. Pohled na záp. průčelí.

Ve zdi severní prostý barokní v c h o d do přistavěné s a k r i s t i e (5·30 m^2); ta je sklenuta křížem bez žeber, má dvě pravoúhlá okna a vchod. V záp. zdi barokní v ý k l e n e k s a n k t u á r n í, s archit. řešeným orámováním z pískovce a železnými dvířky se 6 zámky. V klenáku IHS (Obr. 18.)

O b l o u k t r i u m f á l n í jest dvojitý, hrotitým obloukem zakončený; vnější archivolta (do lodi), 5·60 *m* u paty rozpjatá, 0·40 *m* silná, vyžlabena do náběhu oblouku na vnější straně, vnitřní (do kněžiště) ustupuje v pravém úhlu o 0·375 *m* na obou stranách, jest jen 4·86 *m* široká a 0·65 *m* silná a má vnější hranu až do paty vyžlabenou. Obě archivolty měly sokly s gotickou podbrádkou; vnitřní byl (s podlahou kněžiště) výše položen; nyní jsou profily jich porušeny a částečně i dlažbou zakryty.

L o ď, nyní 19·80 *m* dlouhá a 8·95 *m* šir., byla původně kratší, ca. 8·10 *m*. Jest ploše na rákos kryta a má tři páry svrchu polokruhových oken, z nichž prostřední na jihu zkráceno předsíní. Na jihu prostý v c h o d s kamenným opažením, na západě v přízemí věže sklenutá křížem bez žeber předsíň s pravoúhlým portálem. K r u c h t a dřevěná, na pískovcových toskánských sloupech. Nástěnné malby z r. 1778 byly r. 1832 zabíleny.

N á b y t e k a z a ř í z e n í celkem chudé.*)

H l a v n í o l t á ř z konce XVII. stol., sloupového typu, s dvojicemi kanellovaných sloupů po stranách výklenku se sochou P. Marie, na jehož klenbě boltcovité ornamenty; nad tím polopatro s křížem. Plochy olištnovány. Nad výklenek přidán v XVIII. stol. rokokový baldachýn s holubicí. Na mense dva řezané reliquiáře akanthové, ze dřeva, barokní a šest větších a dva malé barokní cínové svícny. Před oltářem dva dřevěné s v í c n y, 1·62 *m* vys., točených sloupků, nohy z listů akanthových. Hrubá práce XVIII. stol. Po stranách oltáře dvě branky se sochami

Obr. 17. Družec. Kostel P. Marie. Pohled do vnitřku.

*) Roku 1599 postavil varhanář *Kašpar Rebhan* varhany, 1777 opatřena nová paramenta a hudeb. nástroje, 1781 daroval K. Laux lustr, 1782 koupil farář ze zrušených klášterů modrý parament, osm obrazů (Výjevy ze života sv. Fr. de Paula) *Fr. Balka* z kláštera paulánského na Star. Městě, z nichž dva nacházejí se dosud v Žilině (filiálka k Družci; Soupis okresu Slánského 450), ostatní odstraněny r. 1883, dále oltář Filipa Neria, Ecce Homo, Snětí Krista s kříže od *Fr. Balka*, sošky Ježíše, Arona a Jana Křtitele, šest cínových svícnů a zvonek. Koncem XVIII. stol. koupena křížová cesta ze Smečna, 1809 dva kalichy a dvě stříbrné lampy dány do mincovny, stříbrná monstrance, dva kalichy a dva pacifikály vyplaceny, 1883 dán oltář sv. Anny do kostnice.

sv. Tadeáše a Isidora, bez ceny. Na antependium pláténém obraz: jestřáb vrhá se na kuřata. (Obr. 19.)

Postranní oltáře mají pískovcové mensy, novější predelly, ve výklencích ve zdi sochy sv. Václava a Jana Nep. z XVIII. stol.

Oltář sv. Filipa Neria, barokní, z XVIII. stol., s točenými sloupky a slušným obrazem na plátně, velmi zašlým. V nástavci obraz sv. Karla Borrom. Mensa pískovcová.

Kazatelna barokní, s pozdějšími přídavky, z konce XVII. stol. Na plochách řezby (ovoce, květiny), lištny a voluty.

Obr, 18 Družec. Kostel P. Marie. Sanktuarium v sakristii.

Varhany s hudoucími anděly, prosté, z XVIII. stol.

Křížová cesta z r. 1826.

Křtitelnice žulová, 1·02 *m* vysoká. Na desce balustrová noha baňatých článků, mísa tvaru mušle s hlubokými kanellurami, v ní nádržka okrouhlá s cínovou vložkou; na víku masky na obvodě, na vrcholu kříž. Konec XVII. stol. (Obr. 20.)

Mezi obloukem triumfálním zábradlí žulové z konce XVII. st., dělené balustry a hranoly, na jichž předních plochách vysoko plastické ovocné festony a andělské hlavičky. (Obr. 19.)

Monstrance sluncová, 0·54 *m* vys., zlacená; na čtyřlaločné noze v ornamentu páskovém s baldachýnky dvojice andělských hlaviček, nodus ozdoben čtyřmi maskami, na paprscích upevněny reliefy: dole archa úmluvy na dvou sochorech a obláčcích, nad tím dvojice andílků s košíkem hroznů a klasů v ruce, po stranách Mojžíš a Aron s deskami desatera a kaditelnicí, beránek a nejvýše oko boží a křížek; kolem lunuly obláčky. Na noze značky: ꟻR, M K a Staroměstská s letopočtem 1723.

Kalich 0·25 *m* vys., zlacený. Na zprohýbané noze tři dvojice růží a tři kruhové prázdné medaillony v kartuších, na nodu dvě dvojice hlaviček andělských; pláštík kuppy s třemi medaillony jako na noze, an-

Obr. 19. Družec. Kostel P. Marie. Hlavní oltář a zábradlí v kněžišti.

themion vroubkované a torem svinutým otočené. XVII. stol. konec nebo počátek XVIII. stol. Na noze značka staroměstská, (CB), M K a ꟻR.

Zvony: 1. Výška 0·97 *m*, průměr 1·01 *m*. Na uchách mužské masky, na koruně řádek nápisu, lemovaný shora pásem složeným z kartuší a rosett, zdola opakující se dvojicí kartuší s kyticí a Božím okem: ☛ FRANCISCUS ANTONIUS · FRANK · ME FVDIT PRAGÆ. Na plášti reliefy sv. Jana, P. Marie a sv. Václava, pak dvojznaku Martinického a relief Kalvarie, konečně nápis:

INCAVTO PVLSV INSPERATE
DISCERPTA DENUO REFUSA
SUM ANNO DOMINI 1772.

Na věnci řada barokně stylisovaných lilií.

2. Výška 0·82 *m*, průměr 0·77 *m*. Ucha s pletencem, na koruně dva řádky minuskulního nápisu: (medaillon) anno : dm : m° : cccc : lxxxiii° : ista : capana : fusa : ē : per me : mgm : hanus : canulatore : de praga : | : fūi : post : remisēe : hanus : canulator : (Obr. 21.) Plášť hladký.

3. Z r. 1883.

4. Nový, bez letopočtu.

Na hřbitově zajímavé pískovcové kříže a náhrobky, z nichž

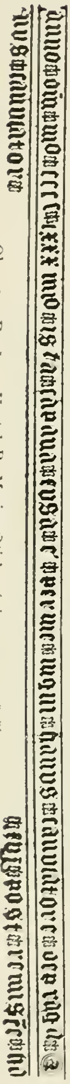

Obr. 20. Družec. Kostel P Marie. Křtitelnice.

uvádíme: 1. Veliké srdce, jehož podstavec, částečně již do země zapadlý, je po stranách volutami omezen a opatřen nápisem:

1721
POZAS TAW SE
OKOLOG DAVCZY
CZLOWIE CZE A ZA DV
SSY PANI ALZBI ETY ARDTMA
NOWE KTERA WIEK V SWE

HO 47 LET MAGICZY DNE 12 MARTI
NA WECZNOST S E ODEBRALA A G=
EGI TIELO ZDE W PANV ODPOC=
ZIWA HORL IWIE SE MOD
LI BY GÎ BVCH LECHKE ODP
OCZÎWANI A WESELE
Z MRTWICH
WSTANÎ
PROPVG
CZITI
(RACZIL ?)

Obr. 21. Družec. Kostel P. Marie. Otisk nápisu na zvoně čís. 2.

Nahoře kříž s reliefem monogramu MARIA a přesýpacích hodin. Výška celku asi 1·20 *m*.

2. Z r. 1823, zajímavý tvarem: dolení břevno kříže rozšiřuje se po stranách v laloky; u paty umrlčí hlava. Z nápisu čitelno jen: zde w panu odpocziwa . . .

3. Z r. 1837, bez ozdob.

SOCHY:

1. Sloup se sochou P. Marie před kostelem, z pískovce tesaný, s toskánskou hlavicí a patkou, stojí před kamennou mensou, z níž část jeho hranolového stylobatu vystupuje. Výška sloupu asi 4 *m*, mensa vys. 1·03 *m*, šir. 1·11 *m* a dlouhá 1·40 *m*. Po stranách mensy nápisy: (zpředu) (v rozích číslice letopočtu 1674).

· GOTT · VATTER · SOHN . HEILIGER . GEIST · IN
MEINEM · WERK · MIR · BEISDAND · LEIST · DAS · D=
ER · ANFANG · MITTEL . VND . END · ZV · DEINER · EHR · W=
IRD · ANGEWENDT · OLIBSTER . IESV · STERCKE · MICH ·
DAS · ICH · NIEMAL · ERZIRNE · DICH · IA· VIL · LIBER · DEN · T=
ODT AVSSTE · ALS · WILLIGLICH · EINE · SIND · BEGEH
E · O · IESV · CHRIST · O ·HEILAND · MEIN · LAS · MICH ·DOCH ·
GANZ · DEIN · EIGEN · SEIN · GIB · GNAD · DAS · ICH · MIR · STE
RBE · AB · DAS · ICH · IN · DIR · ZVLEBEN · HAB · ICH · BITT · HE=
RR · IESV · D · · · CH · DEN · GOTT · VERLAS · MICH · NICHT · IN · L=
ETZTER.
END · NIM ·

(v pravo) KONIGIN · HIMELS · VND · DER · ER
DT · MARIA · GOTTES · MVTTER
WERT. · BEY · DEINEN · SOHN · MIR · GNAD ·
ERWERB · DAS · ICH · IN · KEINER · TODT · SIN
DT · STERB · O · IVNGFRAV · ZART · O· MVTTER
REIN · LAS · MICH · DIR · GANZ · BEFOHLEN · SEI

N · IN · ALER · WIDERWERTIGKEIT · HILF · MV
TTER · DER · BARMHERTZIGKEIT · MIT · DE
INER · HILF · SIEHE · VNS · AN · ALLES · VBEL · WE
NDE · HINDAN · VORM · FEIND · BESCHVTZE
VNS · FARTAN · IN · TODS · NOTH ·
EN · NIMB · DICH · VNSERAN.

(v levo) DER · EHR · VND · TVGEN
T · SAMRER · GEORGIVS · GRAN
STEINMETZ · GESESL · SAMBT SEI=
NER · LIEBEN · HAVS FRAVEN · REGIN=
A · HABEN · DIESE · MARTER · SEVL ·
GOTT · DEN · ALMECHTIGEN · VND
DER · HEILIGEN · INGFRAVEN · M
ARIA · ZV · LOB · VND ZV EHREN · VND · ZV
SEINER · EWIGEN · GEDECHTN=
VS · AVFGERICHTET ·

2. Socha Jana Nepomuckého na návsí, postavená r. 1786 nákladem V. Rabocha na starším podstavci, který má nápis:

ANNO
1 · 7 · 2 · 6 ·
I · W · S ·

Zcela běžný výrobek.

3. Socha sv. Antonína Pad., postavená u cesty do Žiliny r. 1788 nákladem Jana Nejtka. Slušná práce. Na podstavci znaková kartuše.

4. Socha sv. Jana Křtitele u cesty k Dol. Bezděkovu, postavená r. 1788 nákladem obce. Podstavec stejný s předešlým, socha velice dobrá.

5. Socha sv. Petra z Alkantary u cesty k Doksům, postavená r. 1788 nákladem Václava Kolenatého. Podstavec jako u č. 3., socha zdařilá práce.

6. Socha sv. Judy Tadeáše u cesty k Žilině, postavená r. 1788 nákladem Fr. Drvoty. Zkažena opravou r. 1890.

7. U kostela při hřbitovní zdi t. zv. zkamenělec, balvan podoby lidské postavy, snad část náhrobku (?).

Dubí viz Dříň.

Dušníky.

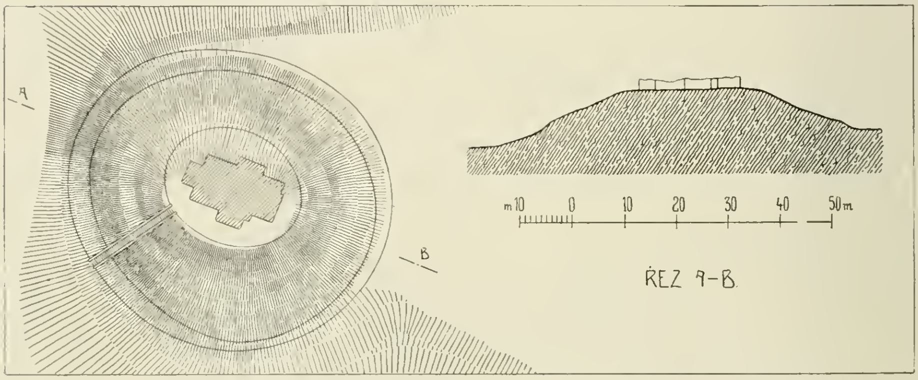
Schaller I. 116; Sommer XIII. 242; Čechy XI. 230; Škorpil, Okres 90; Melichar, Okres 47 a 163; Rkp. sbírka topogr. v archivu Musea král. čes. Heslo: Tachlovice; (Pamětní kniha od r. 1734 na faře v Hořelicích.)

KOSTEL SV. JIŘÍ (filiální do Hořelic) byl vystavěn r. 1688 na místě starší kaple, opravené roku 1595, a 4./6. 1690 vysvěcen. Z kaple zůstala deska, již zazdili nad portál nového kostela; nyní je ztracena, ale nápis zachován:

HÆC CAPELLA ST : GEORGII RESTAVRATA EST A : 1595 : J · T · K ·

K stavbě kostela vztahují se dvě desky nápisové, dosud zachované. První, z opuky tesaná, 0·91 *m* dl. a 0·42 *m* šir., byla zazděna nad portálem a má nápis:

HÆC ECCLESIA IN HONOREM S · GEORGII
CVJVS LAPIS FVNDAMENTALIS POSITVS EST A⁰ 1687
DIE 26. JVNII ÆDIFICATA ET PERFECTA A · SEQVENTI
1688 IN QVO LOCO ANTECEDENTER CAPELLA
FVIT A QVO ET ANNO QVO ÆDIFICATA
INVENIRI NON POTERAT RENOVATA
AVTEM A · 1595 · REPERITVR.

Obr. 22. Dušníky. Kostel sv. Jiří. Půdorys budovy s návrším a řez jimi.

Druhá, ze sliveneckého mramoru, 0·95 *m* dl. a 0·82 *m* šir., byla zazděna v kostele a má nápis:

ANNO 1690 DIE 4 · JVNII QVE FVIT DOMI
NICA TERTIA POST PENTECOSTEN EGO IOAN
NES DLAVHOWESKY DE LONGAVILLA DEI
ET APOST · SEDIS GRATIA EPISCOPVS MILEVI
TANIVS PRÆP · ET SVFFRAG · PRAG · CONSECRA
VI ECCLESIAM HANC ET ALTARE IN HONOREM
S · GEORGII M · ET RELIQVIAS S · S · M · M · GEORGII
DIACONI M · ALIORVM ADHVC SANCTORVM
IN EO ET DVOBVS LATERALIBVS ALTARIBVS (: B
M · V · CONCEPTIONIS E S · ISIDORI CONFESSIORIS:)
INCLVSI · ET SINGVLIS CHRISTI FIDELIBVS HO

DIE VNVM ANNVM ET IN DIE ANNIVERSARIO CONSECRATIONIS HVJVSMODI · IPSAM VISITAN TIBVS, 40 DIES DE VERA INDVLGENTIA · IN FOR MA ECCLESIÆ CONSVETA, CONCESSI :

Kostel byl, poněvadž se základy ssedaly, v květnu roku 1904 zbořen a jen pahorek se schodištěm ponechán. Nábytek, nářadí a obě desky dány do dvora Dušnického, kalich a křížová cesta do Hořelic.

Obr. 23. Dušníky. Kostel sv. Jiří. Pohled od jihu.

Kostel (obr.22.) stál na 9 *m* vysokém pahrbku, Homole zvaném, po jehož jižním úbočí vedly k němu 52 schody, v polovici odpočívadlem dělené a opažením pískovcovým opatřené; vstup vyznačen nárožními hranoly. Vedle schodů stojí novější dřevěný kříž. Budova kostelní, 19 *m* dl. a 13 *m* (v křížové lodi) šir., skládala se z pravoúhlého kněžiště a lodi, k níž na západě přiléhala hranolová věž o dvou patrech. Plochá valba tašková na kostele, na věži čtyřboký stan přecházející v osmiboký, s lucernou. Po obou stranách lodi přístavky, v půdorysu pravoúhlé, podobné křížové lodi, na severu sakristie. Okna byla v kněžišti pravoúhlá, v návoji i pod-

voji polokruhem vykrojená, v lodi plochým segmentem sklenutá. Vchod věží proti schodům a do kněžiště na jižní straně. Strop plochý na rákos, v kaplích valené klenby. Kruchta bylo dřevěná, visutá. (Obr. 23.)

Na sýpce zachován hlavní oltář s obrazem sv. Rodiny v lištnovém rámu s akanthy, nástavec oválný s širokou ovrubou pěkně řezaných listů akanthových, z poč. XVIII. stol., pak dva postranní oltáře sloupkové, s visutou řezbou boltcovitou a nástavci s kartušovými rámy, a kazatelna s obrazy sv. evangelistů, Ježíše a P. Marie ve výplních pravoúhlého řečniště — vše z konce XVII. století. Mimo několik drobností a předmětů bez ceny umělecké uvádíme ještě mramorovou, mušlovitou kropenku, dva kované barokní kříže se střech, obraz P. Marie na plátně, z pol. XVIII. století, dřevěný svícen řezaný, ze XVII. stol. a zvonek s hrubým ornamentem v páscích a reliefem sv. Václava, asi z pol. XIX. stol.

Na návsí nová KAPLIČKA. Zvonek obecní má letopočet 1808 a písmena: F I K (*Fr. Joh. Kühner.*)

POŠTA (č. 22), založená kolem r. 1715, dnes již bez starého rázu. (Viz Dr. J. Pohl, Poštovní trať Praha-Plzeň-Kleneč [1906] 11—16.)

Hájek (Waldl, Sacra silva).

Schaller I. 118; Sommer XIII. 235; Beckovský, Poselkyně I. 359 sl.; Čechy XI. 230; Melichar, Okres 102; Škorpil, Okres 90; P. Mathon, Život Ježíše a P. Marie II. 318; J. Košnář, Poutní místa 143—50; Blahověst 1856; Škola B. S. P. (1881); Čes. Květy 1903 59 sl.; Bílek, Statky kolejí jesuit. 231; Rkp. sb. topogr. v archivu Musea král. čes. (k r. 1834). Heslo: Tachlovice.

KLAŠTER SV. FRANTIŠKA S LORETÁNSKOU KAPLÍ P. MARIE (poutní).

Specielní literatura: V. Burian Jesenický, Kaple Lauretánská v Hájku. Praha. Pavel Sessius. 1626. — Tursellinus Horatius, Sláva nejsvětějšího domu Lauretánského. Originál latinský,*) český výtah (dle Jungmanna V. 1160 od Jiřího Ferra) vydal Pavel Sessius v Praze 1630. — F. Henricus Labe, Malus inter ligna sylvarum seu Historia D.V. Lauretanae, quae in Sylva sacra (vulgo Hagek)... celebratur. Pragae. Georg Labaun. 1689. Český překlad: Hágek swaty anebo Hystorye Lauretánská, vydán týmž nákladem 1690. — Weeg-Gefährt deren, welche . . . die gnadenreiche Mutter Mariam in dem Laurctanischen Häuszlein in dem hlg. Wald besuchen wollen. Prag. C. J. Hraba. Dle chromogrammu vyd. 1718. Český překlad: Vůdce cesty všech pobožně putujících do hájku sv. etc. Praha. 1718. — Jan W. Steidel z Greyffenwertu, Lauretánský domeček w Swatém Lese. Praha. K. J. Hraba. 1723. (10 listů.) — J. Schiffner, Histor. Beschreibung der vorzügl. Gnadenörter im Königreiche Böhmen. Prag, 1805. (Str. 168—73.) — J. E. Vitásek, Posv. kaple Loretánská v Hájku. Praha. (1869.) — J. E. Vitásek, Hájecké okolí. Praha. 1870. — Pamětní kniha v klášteře, zal. asi 1670—3. (J. Labe měl — dle

*) Lauretanae Historiae L. L. V. Romae. Zannetti. 1597. (Graesse, Trésor VI. 216.)

vlast. slov v 7. kap. — denník býv. prvního kvardiána P. Bas. Scriby [† 1688], čímž asi míní tuto knihu.)

Obrazy: Dle Beckovského vyryl brzo po založení kaple Jan Smíšek v Praze pohled na kapli a obraz P. Marie s čes. a něm. nápisem: Domeček Lauretánský v hágku nedaleko zámku Červ. Augezdce v německý zemi nejprvnější vystaven byl leta 1623, také dosawad se mnohými zázraky stkví. — Rytinka s obrazem kláštera, sign. *A. Brandl fec.* z konce XVII. stol. Dle ní rytina v knize Weeg-Gefährt a Vůdce cesty, hrubší, bez sign., s chronogr. nápisem: FILIVS MEVS DILECTVS, pak rytina se sign. *Birckhardt fc.* a nesignovaná, hrubá rytina XVIII. stol. — V knížce Labeově a Tursellinově hrubé rytinky (bez sign.). — Rytinka sign. *Gregorius Baltzer fc.* Pragae s českoněm. nápisem. — Velká, pěkně provedená rytina, sign. Tr. G. B. inv. Saltzer Fr: fc. Pragae, s nápisy: Nigra per humilitatem. Formosa per charitatem. | Nigra ſum sed formosa. Cant. I. | gaVDIVM aCCeDIte | et LaetItla sIMVL. | Pſa. 22. Iſ. 45. — Dvě litografie. sign. Prag, bei F. Hofmann a Prag, bey J. F. Marouschek. — V knize Vitákově neumělá ocelorytina.

Roku 1589 dal hrabě Jetřich Florián Žďárský ze Žďáru místo toto zorati a zalesniti borovicemi a duby; později obehnán lesík příkopem a zdí do čtverce. Roku 1619—22 byl Florián s chotí v Italii, kde shlédl v Loretě kapli P. Marie.*) Na poděkování za narození syna založil 12. června 1623 zde v háji (odtud Hájek, Waldl) kapličku, již dne 2. července 1625 vysvětil kard. arcib. A. Harrach. Brzo stala se kaple poutní, proto byla r. 1630 přestavěna a znovu 8. září vysvěcena. Od té doby četné dary šlechty i měšťanů utvořily brzo velký poklad kostelní.**) Syn Floriánův Adam Eusebius Žďárský uvedl sem r. 1659 čtyři mnichy Františkány z Jindř. Hradce (Dr. Donulus Palea s 3 bratry) a usídliv je zatím v dřevěné chaloupce vedle kaple, založil již r. 1663 pro ně klášterní budovu. Stavba trvala dlouho. Za živobytí A. Eusebiova do r. 1668 provedeno východní křídlo s věží a hodinami. Klášter nadán 20.000 zla-

*) Max Dvořák, Maria Loretto zu Prag (1883).

**) Seznam nedá se sestaviti úplný; podávám tedy aspoň přibližný obraz pokladu, pokud se dal zjistiti z literatury: kříž stříbrný (kard. Harrach 1628); stříbrný svícen, paramenta (hr. Martinicové 1671, 1673); korunka s korály a pláštík na Pannu Marii, velum, rytý obraz (Valdštýnové 1662 a j.); paramenta a kalich (K. Žďárská); 6 svícnů a 4 vásy stříbrné, 2 zlacené korunky s drahokamy, krucifix a sošky P. Marie a Salvátora na ebenových podstavcích, zlacený kalich (na noze vyryto umučení Páně), 8 misek, lampa a konvičky s podnosem, stříbrné, 6 ebenových stříbrným plechem obložených reliquiářů, antenpendium vyšívané zlatem, stříbrem a perlami (Flor. Žďárský). — Mimo to: Zlatá soška sv. Brunona, stříbrné lampy (1662, 1663, 1681, 1668 [2], 1689, 1712); stříbrný kříž s rubíny (1680), 2 kalichy, konvičky (1681) a koflík; stříbrné pamětní desky, zdobené drahokamy a rytými nápisy (2); obraz P. Marie v stříbrném rámu (1689, jiný 1671); zlaté prsteny s drahokamy (1672 [2], 1689); perla v zlaté ovrubě (1671), Loretánské stříbrné medaille (1661, 1672); růženec na zlatém drátě (1660). Mnoho bylo votivních předmětů: údy ze stříbra nebo vosku modelované (1630 prs, oči, nemluvně, 1660 srdce, 1669 oči, 1684 srdce atd.), votivní desky malované a popsané, svíce zlacené, s obrazy svatých a erby atd. Zásoba rouch a prádla byla také často dary rozmnožena: paramenta (1678, 1689 [2]); antependia (1680, 1681, 1689); pláštíky na sošku P. Marie (1662, 1671, 1680, 1689); vela na kalich (1628, 1668, 1671 [3]); prádlo oltářní (1672) atd.

tými (pro 8 kněží a 4 bratří) a na opravy a stavby ustanoveno 10.000 zl.*) Po smrti A. Eusebiově (7./4. 1670) pokračováno ve stavbě; r. 1673 dokončena východní část a založeny ostatní a zahrada, r. 1675 (18. května) dostavěna v ambitu hrobka, r. 1676 (6. března) postaven v ambitu oltář nákl. M. Val. z Martinic, r. 1681 dostavěn klášter**) úplně, střecha znovu pokryta a do oken dány mříže.

V následujících letech rozkvět poutí a četné dary poutníků umožňovaly stálé doplňování výzdoby a zařízení. Tak r. 1684 dokončena brána***), úprava ambitu a zahrady, zhotoven nábytek do kůru, zařízena knihovna a koupeno za 130 zl. 12 obrazů do refektáře; r. 1685 byly již 3 oltáře a postavena kazatelna; r. 1686 zasazeny 34 Mariánské obrazy do lunet ambitové klenby, zřízeny věžní hodiny o čtyřech cifernících nákl. 550 zl. a mramorové lavabo za 150 zl.; r. 1687 vymalován nákl. J. Winkelhabera od *Jana Jiřího Heintze* obraz oltářní sv. Antonína Pad. za 20 zl. a začato se stavěním železných mříží v chodbách; r. 1689 koupen druhý zvonek za 65·57 zl., vymalována a soškami od *Melch. Zellera* z Prahy ozdobena kaple; r. 1699 ohražen les a zahrada zdí (úplné ohražení až r. 1706); r. 1701 koupeny varhany do kůru za 530 zl. a dřevěný krucifix; r. 1705 postaven (31./7.) nákladem Ant. Kurkovského z Lukovan z Unhoště oltář v kapli sv. Antonína; roku 1712 pořízeno nové tabernakulum; v letech 1720—26 vystavěny kapličky křížové cesty až ke Strahovské bráně; r. 1722 posvěcena (12./12.) kaple sv. Kříže, hřbitov a dolní ambity; r. 1723 slavena okázale stoletá památka založení kaple†) a také císař Karel VI. kapli navštívil; r. 1725 ozdobena studna sv. Antonína obrazy z jeho života a pokryta (studny kopány v klášteře r. 1662 a 1684); r. 1726 postaven v můstku k bráně kříž; r. 1731 obdržel

Obr. 24. Hájek Typ kapličky poutní cesty z Prahy do Hájku.

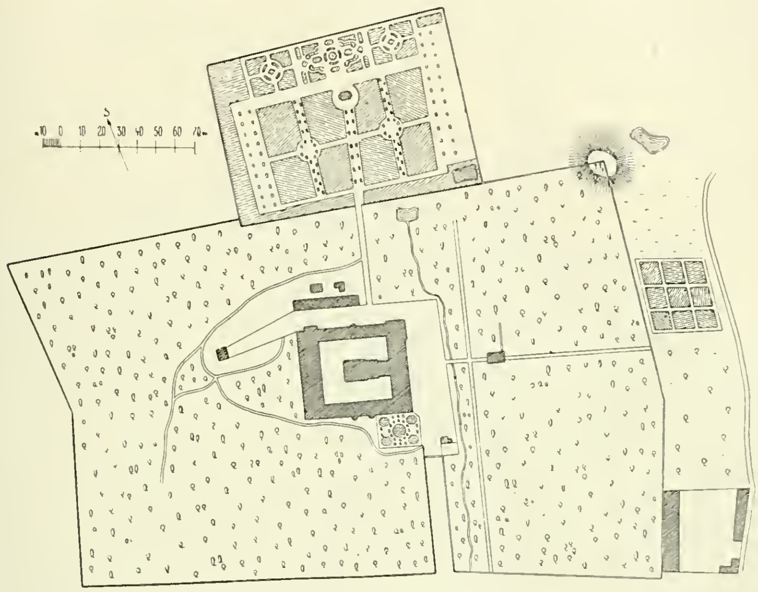
*) V nadační listině (1670) vzpomíná A. E. Žďárský hotového již modelu na celý klášter, který odevzdal provinciálovi a staviteli a ustanovuje dozorcem nad ukončením stavby hrab. Maxm. Val. z Martinic.

**) V. Fähnrich se domnívá (Pam. Arch. XX. 357), že vedl stavbu *František Lurago.*

***) H. Labe zachoval jména tu zaměstnaných zedníků: *Jak. Wendych, Jan Reychel a Dom. Muns.*

†) Popis nádherné slavnosti, pro svou dobu charakteristické, viz dle Pamětní knihy u Melichara l. c. 110 sl.

klášter od Jana z Talmberka 221 knihu. V ten čas již byly nutny zase opravy; ve východní části vyměněny stropy, spraveny hodiny atd. nákl. 2000 zl. Týž rok začato s malbou křížové cesty, jež dokončena a vysvěcena 30. srpna roku 1733. Roku 1733 daroval hrabě Kustoš 17 zl. na obraz Ježíše (na oltáři sv. Antonína Pad.) a postaven oltář P. Marie Pasovské nákl. velkovévodkyně toskánské; r. 1750 opravována střecha kaple i kláštera, zazděny částečně oblouky v ambitech a ponechány jen dvoje dvéře a od sakristie vystavěna do kaple chodba, čímž zakryt nápis na založení se vztahující. Roku 1752 dáno druhé lavabo do refektáře. Roku 1785 klášter dekretem dvorským zredukován, 14./1. r. 1789 zrušen

Obr. 25. Hájek. Disposice kláštera, zahrad a lesíku.

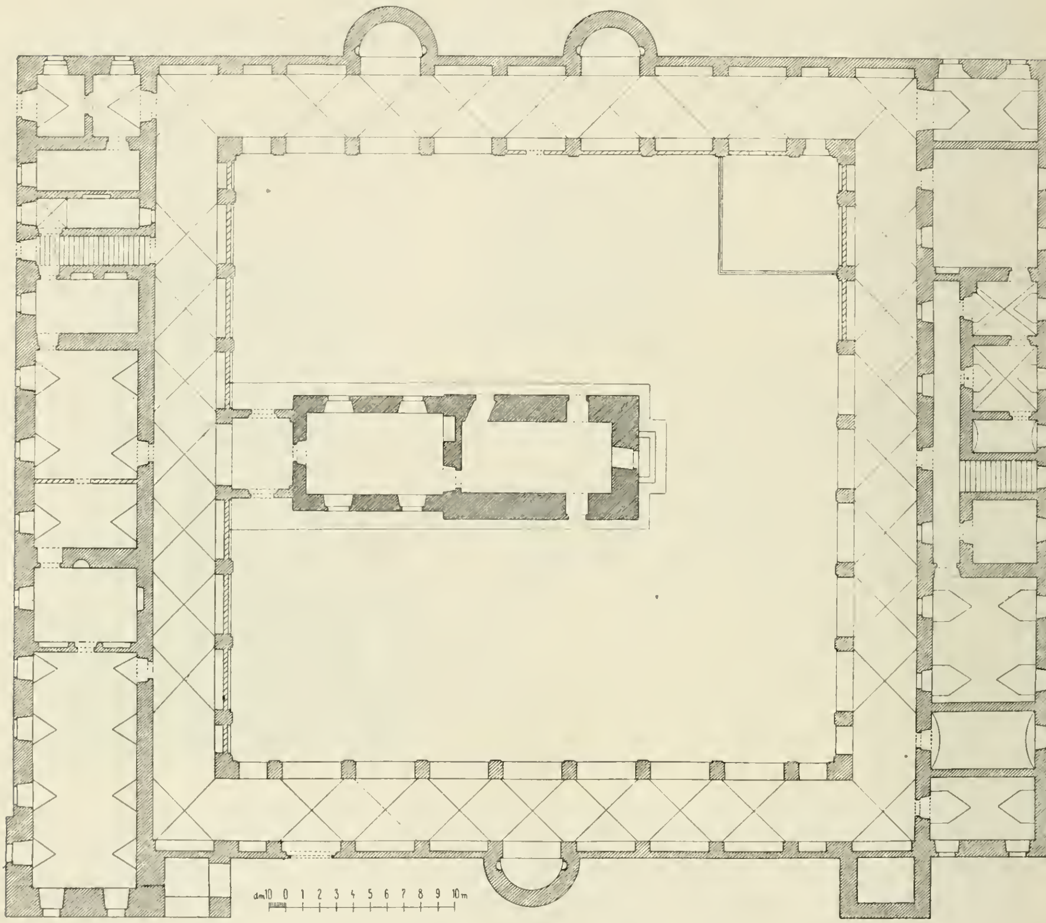
a poklad*) kaple Loretánské odvezen do Prahy. Klášter se měl státi nemocnicí, ale brzo bylo zase vše odvoláno a poklad částečně vrácen. Roku 1797 darovala arciv. Marie Terezie velum na ciborium. Ještě v I. polovici XIX. století měly pouti význam a klášter udržován stále v lesku.**) Větší oprava celé budovy i zařízení byla provedena naposled v letech 1901—3.

Od Prahy podél staré silnice Karlovarské (nynější se uchyluje místy) rozestaveno asi ve vzdálenosti 600—1100 *m* od sebe do Hájku 20 KA-

*) Byla to zlatá koruna, na ní kříž s 18 diamanty, tři zlaté prsteny, tři stříbrné kalichy, stříbrný pacifikál (darov. r. 1628 kard. A. V. z Harrachu), dva stříbrné reliquiáře, 6 stříbrných svícnů a dva nástěnné, dvě lampy, dva andělé a dva obrazy (sv. Frant. a sv. Magdaleny), stříbrné a stříbrem vyšívané roucho.

**) J. Schiffner (1805) líčí, že byly v háji kolem kláštera jeskyně ve skále vytesané, sochy svatých porůznu rozestavené a zvláštní velká zahrada květinová.

PLIČEK. Byly vystavěny v letech 1720—1726 od šlechticů a měšťanů.*) Jsou většinou velice sešlé, neboť císař Josef II. jim odňal nadace po 20 zl. na udržování. Do okresu Kladenského jich patří jen osm. (Obr. 24.) Jsou to hranolovité hmotné vyzdívky, v předu pilastry a ořímsovaným trojbokým štítem zdobené, na vrcholu mají kříž a po stranách kamenné podstavce s kulemi. Ve výklenku byly na omítce malovány střídavě výjevy ze

Obr. 26. Hájek. Klášter s kaplí P. Marie. Půdorys

života P. Marie a sv. Františka, znak zakladatelův, příslušné věnování a citát z Písma. Při opravě pěti posledních kaplí již z toho nic neobnoveno. Nové obrazy na plechu maloval *J. Scheiwl* z Prahy.

KLÁŠTER stojí uprostřed lesíka, obehnaného vysokou zdí bez opěráků, skoro přesně ve směru od západu k východu. Na jižním konci

*) Viz E. Batěk, Břevnov (1898), 37; B. J. Holub, Odkryté poklady (1893), 33; Vitásek, Hájecké okolí 28; Melichar l. c. 115. Náklad na každou byl celkem 200 zl. Čís. 15 již úplně zbořeno.

přiléhá zahrádka; větší štěpnice položena na severu mimo les a vede do ní zděná b r á n a se štítem, na níž ve výklencích stojí neumělé sošky Jana Nep. a světců řeholníků. Uprostřed štěpnice a l t á n zděný s volným schodištěm, krytý taškovým stanem; přízemí otevřeno na obě strany. Kolem kláštera samého nádvorní zeď prolomena řadou polokruhových otvorů. Ke klášteru vchází se na již. straně od silnice b r a n o u, posunutou na konec úzkého předdvoří. Brána jest trojdílná: ve vyšším středu, pilastry po stranách a segmentovým štítem svrchu omezeném, vede široký vjezd, po stranách vchody pro pěší (levý zazděn), pravoúhlé.

Obr. 27. Hájek. Průčelí kláštera.

Nad středem výklenek s novějším obrazem P. Marie, po stranách na ná stavcích štítu stojí pískovcové sochy sv. Františka a Antonína, na prohnutých křídlech pinie. (Obr. 25.)

Klášterní b u d o v a tvořena čtyřmi křídly — severní a jižní obsahuje ochoz, z něhož vystupují absidovité výklenky kaplí, východní a západní hlubší, s obytnými místnostmi —, kolem čtverečného dvora (strana 35·70 *m* dl.) skupenými, o jednom patře, krytými taškovou valbou; nad středem křídla východ. osmiboká dřevěná vížka s dvěma lucernami a bání, plechem krytá. Uprostřed dvora stojí, spojena později vystavěným křídlem s ochozem, Loretánská k a p l e, obdélná, s třemi vchody a pravoúhlými okny, krytá valbou. (Obr. 26.) Stěny všude hladké, pravoúhlá okna

s chambranami. Na konci průčelního křídla portál, orámovaný pískovcem, jehož nadpražní římsu, překlenutou ještě segmentovou druhou, protíná dvojznak Žďárských a Martiniců v plastické kartuši pod korunou, vybíhající nahoře v masku; po stranách draperie, dole andílčí hlava. (Obr. 27.) Nádvorní strany děleny pilastry s římsovitou hlavicí. V přízemí otvírá se mezi nimi hladce křížem sklenutý ochoz, 3·70 *m* šir., po každé straně sedmi širokými segmenty (na vých. jeden zabrán přílehlou sakristií), sklenutými na hranolové pilíře, v náběhu s páskem. Některé oblouky jsou nyní zazděny do polovice a zaskleny. V patře všude úzká okna pravoúhlá. Do ochozu vedou dvéře a okna, lemované chambranami. V koutech zbývají užší pole klenební; v nich pravoúhlé prolomy a výše výklenky s novými sochami českých patronů. Místnosti v přízemí i v patře vesměs valeně sklenuty. V nádvoří v jihozáp. koutě hrobka *) mnichů, ohrazená novou mříží; k Loretě přiléhá z venku pískovcová mensa z r. 1676, povýšená na třech stupních. (Obr. 28. a 29.)

V ochozu kaple:

1. Na jihu absidovitý výklenek, nahoře polokruhový. Dvéře čtyřkřídlé mají po stranách vřetenové sloupky a v nástavci řezbu prolamovaných akanthů. Ve výklenku oltář rozevřený široce v půdorysu; v koutech stojí dva páry sloupků, nesoucí kládí, uprostřed pěkný obraz sv. Františka (připisovaný tradicí *P. Brandlovi*) v bohatém akanthovém rámu, v nástavci oko boží a sošky andělů v paprscích. Architektura pokryta řezbou ovoce a akanthů; v bocích dva oválné obrazy sv. Bonaventury a Ludvíka. Poč. XVIII. stol.

2. Na téže straně (zabrána zabedněním ochozu v kapli sv. Kříže) výklenek kaple sv. Antonína. Architektura mramorová z r. 1705. Obraz na plátně, v rocaillovém rámci, maloval r. 1687 *J. Jiří Heintz.* Dvéře jednoduché, s hladkými polosloupy, nástavec starší, ze XVII. stol.

3. Kaple sv. Kříže, obdélná, valeně klenutá, v jihozápadním koutě. Mříž ji uzavírající novější. Oltář tvoří sousoší Kalvarie z pol. XVIII. stol., se sochami nevelké ceny.

4. Na severní straně velký výklenek s novými dveřmi. Oltář skříňovitý s římsovím, sochami andělů, nasazenými řezbami a znakem velkovév. toskánské, z r. 1733. Ve skříni obraz P. Marie Pasovské s nasazenými kovovými korunkami, v rámu s ornamentem páskovým, po stranách sochy sv. Ludmily a Vojtěcha.

Mimo kaple stojí v ochozu na jihu nový oltář Jana Nepom. a oltář sv. Anny, s novým obrazem od *E. Dítěte,* v barokním krásném

---

*) Zde teprve od r. 1864; v letech 1631—1864, kdy zemřelo celkem 114 bratří (dosud na půdě dřevěná deska papírem polepená, s nápisem: NOMINA PATRUM S. FRATRUM | IN HOC SACRO LAURETANO LOCO | DEFUNCTORUM a seznamem) pochovávalo se v ochozu před oltářem P. Marie Pasovské na severu; hrobka byla upravena r. 1675 a kámen na ní byl r. 1733 vyměněn. Nyní již tu není.

rámu z poč. XVIII. stol., z akanthových rozvilin; po stranách barokní reliquiáře s páskovými řezbami, v nástavci v oválném věnci srdce v paprscích. Na severu v zasklené rakvi z r. 1773 (dříve v kapli sv. Kříže) ostatky sv. Justina; šaty pošité filigránem a bůstkami, na koruně

Obr. 28. Hájek. Pohled do nádvoří klášterního od západu.

sklíčka. Mříž kolem rakve nová. Vedle rakve novější oltářík sv. Didaka.

Na jihu a severu umístěn různý počet trojdílných zpovědnic a kazatelny; všechny stejné, dřevěné, s ostrohranným kládím, zdobené lištnami vroubkovanými a řezbou ovoce a mušlí. Konec XVII. stol.

Na západě sedm podstavců se sousoším i výjevů umučení Páně; sochy bez ceny v poloviční skut. velikosti. Konec XVIII. nebo 1. pol. XIX. stol. Na jihu (při kapli sv. Kříže) pět nových sošek světců na konsolách.

Vedle rakve sv. Justina stojí ze železa kovaný korunní svícen, barokní. U hlav. vchodu na východě kropenka z červ. mramoru, s maskou.

V lunettách klenby v ochozu a nad vchodem ke kruchtě v 1. patře visí 28 obrazů, na plátně malovaných. Středem jest vždy obraz nebo socha P. Marie, po stranách vyobrazeno poutní místo nebo výjev k legendě se vztahující.*) Byly opraveny r. 1890 *Jos. Scheiwlem.* Od východu postupem jdou: 1. Madonna Křtínská. 2. Ravenská. 3. Carnoetská ve

Obr. 29. Hájek. Pohled do klášterního nádvoří od severu.

Francii. 4. de villa Vitiosa ve Španělích. 5. Brněnská. 6. Vartská v Kladsku. 7. de Sacro Cruore, Chlumská, Družecká. 8. Hejnická, Kájovská, Kladrubská. 9. Nezamyslická, Svatojakubská, Sečská. 10. Špýrská. 11. Svatoštěpánská, Klatovská, Vambeřická. 12. Nicovská, Vyšehradská, Novopacká. 13. Březnická, Bechyňská, Doxanská. 14. Einsiedlská. 15. Čenstochovská. 16. Cellská. 17. Svatohorská. 18. Staroboleslavská. 19. Na sv. Kopečku (Olomúcká.) 20. de Candelaria v Argentině. 21. de S. Fonte ve Španělích. 22. z Aniche ve Francii. 23. z Caestre v Belgii.

*) Viz Aug. Sartorius, Marianischer Atlas (Prag. J. G. Behr. 1717.) jako pomůcku.

24. ze S. Scala na Sicilii. 25. de Pace v Benátkách. 26. Římská z Paderbornu. 27. z Czerska na Litvě. 28. Kutnohorská, Zbraslavská. Pod obrazy obšírné nápisy s krátkou historií poutního místa, někde též znaky nakladatelů obrazů.

U vchodu bezcenné plátno: U k ř i ž o v a n ý, z konce XVIII. nebo poč. XIX. stol. K ř í ž o v á c e s t a nová.

LORETÁNSKÁ KAPLE jest uvnitř 9 *m* dlouhá a 4·20 *m* široká, překlenutá valeně a nuzně osvětlená pravoúhlým oknem, šikou položeným na západě, a velkým segmentovým světlíkem na kůr vedoucím. Dle vzoru kaplí toho druhu má místy cihlové zdivo obnažené, částečně ohoz malbami pokrytý; někde zazděné kusy dřevěných trámů. Vchody ze sakristie a tři po stranách. Přilehlá sakristie má valeně sklenutý strop, podobně kůr nad ní zřízený.

Kaple přepažena ve třetině délky dřevěnou s t ě n o u s dvěma vchody po stranách s novými dveřmi, zamřížovaným oknem ve středu a prostou římsou svrchu. Ve vlysu nápis: ŽDIARSKI A DV̂M GENTEM, TV PIA VIRGO, REGE. Na římse řezané sousoší Zvěstování P. Marie. Za stěnou ve výklenku vyloženém zlaceným plechem s ozdobou stříbrných pásků a obláčků stojí na velké konsole z akanthových listů s o š k a černé P. Marie, ze dřeva řezaná, z 1. pol. XVIII. století; na hlavě její a Ježíška korunky ze stříbřeného plechu a s falešnými drahokamy, na plášti vyřezány rocaillové ozdoby. Sošky andělů po stranách mladší. Před stěnou o l t á ř z r. 1712 se zděnou tumbou a dřevěným tabernaklem, obloženými pozlaceným a postříbřeným plechem. Na tumbě antependium v předu i po stranách, v plechovém, profilovaném rámci, dělené na pět větších a pět menších polí. Ve středním poli vytepán monogram MARIA, v postranních hlavy andílčí a hrozny mezi ornamentem z pásků, tulipánu a akanthů, v horních polích hrozny a akanthy. Na spodu malá kartuš. Tabernakl v půdorysu prohnutý, na nárožích s vřetenovitými sloupky, nesoucími segmentem prohnuté římsoví. Vše obloženo plechem a tepáno. Motivy páskové, akanthové a ovocné střídají se s hlavami andílčími; vysoko plastické jest zejména ovoce na vrcholu tabernaklu. Na dvířkách nahoře hlavy andílčí mezi pásky, ve střapce končícími, dole klasy a růže, uprostřed nasazeny prosekávané kartuše s korunou a v nich rytý monogram MARIA a IHS s emblemy srdce a hřebu. Na postranních bocích nasazeny podobné kartuše se znaky Martinickým (kolem vyryto: ECSRIC DSNCDM) a Žďárských (kolem: FISR ICDS). Po stranách tabernaklu reliquiářové truhlice, podobně tepaným plechem obložené; dva podobné reliquiáře stojí nad postranními vchody a stejně upravené rámečky mají i tři kanonické tabulky. Výborná práce, bez signatury. Před oltářem visí jedna větší a vzadu menší dvě empirové l a m p y postříbřené, na mense šest velkých a šest menších cínových s v í c n ů z poč. XVIII. stol., s dekorem rostlinným a hlav andělů.

V dlažbě před oltářem náhrobek z červeného mramoru, kosočtverečný, s nápisem, mosazí vyloženým: SEPVL | TVRA ♡ DIS FRAN. EVSEBII | COMITIS | A SORA | 7 APR : (= 1670).

V kůru varhany z r. 1701 s řezbou akanthů a ovocných festonů, chorové lavice dubové, z r. 1684, s prostým nadhlavím, lištnami a římsovím zdobeným a kropenka z pískovce.

V sakristii a depositáři (zde dubová skříň s řezbami akanthů na výplních a rytým kováním) uloženo:

Kalichy: 1. Kuppa hladká, na kulovitém nodu vyryty akanthy, na noze vytepány tři oválné reliefy: Ježíš s beránkem, Ježíš žehnající, sv. František mezi akanthovými rozvilinami. Na spodu nohy vyryto: ∾ GIRZIK · LA BANIKA · a ALZBIETA MANZELE 1690; na kuppě dvě nezřetelné značky.

2. Noha nová, na kuppě tepané hlavičky andílčí v kartuších mezi festony z růží, anthemion kroužkové. Poč. XVIII. stol. Značky: [AT], druhá nezřetelná.

3. Noha nová, z r. 1810, kuppa s tepaným pláštíkem: mezi pásky, ovocem a květinami v kartuších reliefy sv. Josefa, Loretánské P. Marie a Zvěstování P. Marie. Anthemion zoubkované. Poč. XVIII. stol.

Ciborium zlacené, hladké, novější, na 500 hostií.

Rokokový reliquiář, paprskový, mosazný a zlacený, druhý mladší. Empirový pacifikál, prostý.

Tepané oválné štíty dekorativní z postříbřeného a pozlaceného plechu, pokryté akanthy a tulipány; ve středu ve vavřínovém věnci reliefy: Krista bičovaného a Sedmibolestné P. Marie (v sakristii) a holubice (na římse stěny v kapli).

Několik cínových svícnů různé velikosti, z různých období XVIII. stol.

Rokokové, ze dřeva řezané pontifikální křeslo.

V klášteře jest vedle kuchyně a 17 cel*) velký refektář, 14 *m* dlouhý a 6·20 *m* šir., valeně sklenutý. Kolem stěn dřevěné opažení s rocaillovými řezbami a s bezcennými obrázky svatých ve výplních. Na stěně barokní krucifix, mušlovitá kropenka z šedého mramoru a lavabo z červeného mramoru o dvou oválových mísách nad sebou; spodní mísa na volutové konsole, nad druhou mušlovitá koncha ze štuku. Na horní míse vyryto: A : H : L : 1752 DIE 5 ,, Me :

V knihovně pěkný barokní stůl oválný a skříně nástěnné, pilastry dělené, s řezanou římsou z r. 1684; v oknech deštění. (Celkem přes 3000 sv. (nejvíce theol. obsahu) a 3 rukopisy. Katalog z r. 1857, nedokonalý.)

---

*) Poslední lékárník v Hájku zemřel r. 1806 a celé staré zařízení prodáno později do Unhoště, kdež z něho již nezbylo ničeho.

Na chodbě v patře visí velký o b r a z na plátně: Hrabě Fr. Žďárský v řeholním šatě leží mrtev v rakvi, kolem svíce v cínových svícnech, v nohách P. Maria Hájecká, v hlavách krucifix. Nahoře znaky Martiniců a Žďárských a nápis:

PATRE
ILVVSTRISSIMO DOMINO DOMINO FLORIANO
DIETERICO S · R · I · COMITE DE SOHRA, DOMINO
IN RVBRO AVGEZD, KLADNA, WITSCHITZ ET
GÖTERSDORF · SAC^{ae} : CÆS^{ae} : REG^{ae} : M^{tis} : CONSILIARIO
GAMERARIO, ET MAIORIS PROVINCIALIS IVDICŸ
ASSESSORE, SAC^{ae}· DOMVS LAVRETANÆ IN
HAIECK FUNDATORE,,

MATRE
ILLVSTRISSIMA DOMINA, DOMINA ELISABETHA
CORONA COMITISSA DE SOHRA, NATA COMI
TISSA DE MARTINITZ, FILIA IAROSLAI S · R · I ·
COMITIS DE MARTINITZ, SVPREMI BVRGRAVII
OLIM A REBELLIBVS HÆRETICIS È FENESTRA
REGIÆ CANCELLARIÆ DEIECTI

ILLVSTRISSIMVS DOMINVS, DOMINVS FRANCISCVS ADAMVS EVSEBIVS S · R · I ·
COMES DE SOHRA DOMINVS IN RUBRO AVGEZD, KLADNA, WITSCHITZ ET
GOTTERSDORF SAC^{ae} : CÆS^{ae} : REG^{ae} : M^{tis} : CONSILIARIVS, CAMERATICI ET FEVDALIS
IVDICŸ ASSESSOR, AC DISTRICTVS SLANENSIS CAPITANEVS, MONASTERŸ HAIE=
CENSIS P : P : MINOROVM S · FRANCISCI STRICTIORIS OBSERVANTIÆ FVNDATOR
OBDORMIVIT IN DOMINO, VII. APRILIS ANNO MDCLXX.

P e č e t i d l a klášterní:

1. Železné, držadlo hranolové, hladké. Oválové, osy 0·05 × 0·045 *m*. Dole znak Žďárských s opisem: F : Æ : S · R · I · C · D · SORA (Fr. Ad. Eusebius Sacri Romani Imperii Comes de Sora), po stranách hájek a v něm modlící se muž, nahoře andělé nesou Loretánskou kapli s P. Marií, po stranách sv. František Seraf. a Antonín Pad. Opis: SIGILLUM MONASTERII S · DOMUS LAURETANÆ HAGECENSIS. Konec XVII. stol.

2. Menší, železné, oválné, osy 0·037—0·032 *m*, se stejným opisem. XVII. stol.

3. (Dle otisku v topogr. sb. rkp. v archivu Musea král. čes., z r. 1834.) Oválné, nejmenší; ve středu je kaple s P. Marií a andělé. Opis: S · C ·

HAIEC · B · VIRG · LAV · F · F · MIN · REF · 1672 + (Sigillum Conventus Hajecensis Beatissimae Virginis Lauretanae Fratrum Minorum Reformatorum.)

Ve vížce: 1. Cymbál 0·34 *m* vysoký a 0·62 *m* v průměru. Na hladkém plášti nápis: F : M : S : F : ANNO 1686 (*Frider. Michal Schönfeldt* fudit).

Zvonky: 2. Vys. 0·43 *m*, pr. 0·455 *m*. Ucha hladká, u koruny hrubý ornament, na plášti relief P. Marie a letop. 1809.

3. Vysoký 0·33 *m*, průměr 0·37 *m*. Na plášti po stranách reliefu sv. Václava letopočet 1832.

Na klášterním dvoře stojí socha Početí P. Marie na sloupu s vrtulovým dříkem a korinthisující hlavicí, s dvojitým podstavcem, kolem něhož balustrové zábradlí; na něm do nejspodnějšího břevna vyryto: 1703. (Obr. 28.)

Hořelice.

Schaller I. 118; Sommer XIII. 234; Sedláček VIII. 285; Heber l. c. VII. 111; Čechy XI. 230; Škorpil, Okres 91.; Melichar, Okres 146. Sb. topogr. rkp. v archivu Musea král. čes. Heslo: Tachlovice. (Pamětní kniha na faře od r. 1697. Matriky od r. 1695.)

Zde nalezeny vícekráte nádoby, z nichž dostalo zemské museum jednu od p. Frosta, druhou od p. Drvoty. R. 1883 byly tu při hlubokém orání na rolích císařské rodiny vyorány kameny na roztírání obilí, brousek, koule provrtaná a dva kusy otloukaného křemene a zlomky nádob ozdobených črtami, bílou hmotou vyplněnými (nejspíše se tu jedná o „kulturu severní"). Při stavbě dráhy nalezen hrob s kostrou, při které byl tènský železný meč, oštěp a kroužek. Nález uložen v zemském museu (Jihočeská mohyla?). — (Pam. VI. 236; Šnajdr, Místop. 62; Píč, Starož. díl I. 1. sv. 206 a díl II. 1. sv. 164, tab. I.).

KOSTEL SV. JANA KŘTITELE (farní) byl již r. 1352 farní; v letech 1618—1696 byl filiální k Železné, r. 1696 fara obnovena. Pokud sáhají zápisy, byl kostel přestavěn r. 1605 (r. 1606 obnovena archa), ale spustošen Sasy a opraven až r. 1697 Janem Jos. Karvinským. R. 1746 budova stará zbořena a nová vystavěna nákladem Anny Marie, velkovévodkyně toskánské; vysvěcení bylo 3. září r. 1747. V literatuře se objevující zpráva, že návrh na kostel jest od *Kiliána Ignáce Dienzenhofera*, že však nebylo dle něho vše provedeno, není ani prameny ani památkou samou podepřena. R. 1872 a 1907 kostel důkladně opraven.

Kostel je jednolodní barokní stavba s věží v západním průčelí, krytá sedlovou mansardou prejzovou s vikýři. (Obr. 30.) Stěny kostelní členěny soklem a lisenami, okna plochým segmentem sklenutá mají štukové chambrany. Hlavní římsa profilovaná, nad kulatými okny v bocích lodi vypjatá. Západní průčelí má v přízemí portál do věže vedoucí, s pravoúhlým rámem pískovcovým, po stranách pilastry s čabrakovitou hlavicí,

nad ním polokruhem vypjatou římsu a výše okno na kruchtu, v jehož vrcholu kartuš s korunou a toskánským znakem a ještě výše trojúhelný štít, prejzy krytý, s profilovanou římsou. Věž vystupuje teprve nad okapní římsou z budovy; jest ozdobena pilastry a pokryta prejzovou kopulí s plechovou lucernou a bání. Přechod k západnímu průčelí tvoří vyzděná volutová křídla po stranách. Polopatro pod kordonovou římsou prolomeno tříkruhovým oknem, v patře široká okna s polokruhovým obloukem, na němž se mírně zalomuje okapní římsa.

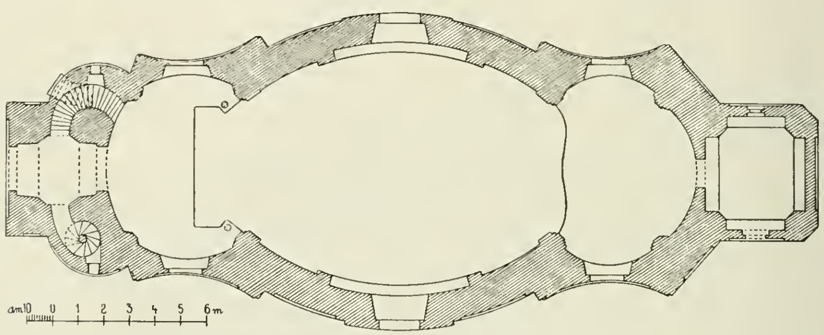
Obr. 30. Hořelice. Kostel sv. Jana Křt. Pohled od jihu.

Neobyčejně zajímavý jest půdorys (obr. 31.) stavby: k oválné lodi (osy 9·10 *m* a 14·50 *m*) přiléhá skoro kruhové (průměr 7·20 *m*), zvenčí, v bocích konvexní a k východu trojbokým závěrem ukončené kněžiště s čtvercovou sakristií a stejně tvořený prostor kruchty s věží na čtvercovém základě (strana 5·25 *m* dl.), jejíž kouty k lodi, schodišti vyplněné, omezeny čtvrtkruhem. Prostor osvětlen v kněžišti párem oken v bocích, podobně v lodi a v podkruchtí, a v lodi dřevěným plochým stropem kryt, v kněžišti a kruchtě plackami sklenut. Celý strop pokryt páskovým dekorem, tvořícím zrcadla a výplně. Na stěnách vystupují pilastry s kládím,

s pseudojonskou hlavicí a festony, ve vlysu pásková ozdoba. V kněžišti nad oltářem štuková kartuš pod korunou se znakem toskánským. Kruchta ustupuje ve středu v pravém úhlu, postranní křídla nesou sloupy pískovcové, s volutovou hlavicí. Nad kruchtou v zrcadle štukový rámec s hebrejským nápisem Jahve na paprscích. Sakristie má vchod z jihu a okno ze severu a jest sklenuta plackou s oválním zrcadlem a páskovou ozdobou. Přízemí věže, sklenuté valeně, jest otevřeno do podkruchtí a do obou schodišť; původní železná mříž z r. 1752 nahrazena dveřmi.

Hlavní oltář má architekturu nověji sestavenou s použitím starších soch sv. Cyrilla a Methoděje, andělů a některých ornamentů. Obraz od *J. V. Hellicha* signovaný kahanem a letopočtem 1856. Po stranách reliquiáře v akanthových rámech. (Obr. 32.)

Čtyři postranní oltáře v rozích lodi, stejných nástěnných architektur z polovice XVIII. století. Na prvním (pravý) obraz sv. rodiny; po stranách sochy sv. Václava a Lidmily, v nástavci obraz sv. Judy.

Obr. 31. Hořelice. Kostel sv. Jana Křtitele. Půdorys.

V tumbě vosková socha, darovaná od velkovév. Anny Marie toskánské, s ostatky Pia I., kdysi prý na hlav. oltáři postavená. Na druhém (levý) obraz Jana Nep. — svržení do řeky —, po stranách sochy sv. Víta a Zikmunda, v nástavci obraz sv. Michala. Na třetím obraz sv. Barbory, po stranách sochy sv. Vojtěcha a Prokopa, v nástavci obraz sv. Rosalie. Na predelle obrázek sv. Josefa. Na čtvrtém obraz sv. Františka Xav., po stranách sochy sv. Ivana a Norberta, v nástavci obraz sv. Maří Magdaleny. Na mense ve skříni soška Madonny z poč. XVIII. stol.

Kazatelna z pol. XVIII. stol. Na okrouhlém řečništi sošky čtyř otců, na baldachýnu emblemy sv. evangelistů a anděl s deskami.

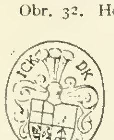
Varhany jsou ozdobeny páskovou řezbou a ostrohranným římsovím.

Křtitelnice*) dřevěná, 0·79 *m* vys., kalichovitá; na okrouhlé noze akanthy, na nodu píšťaly a akanthy, na míse také píšťaly. Víko kruhové. Uvnitř cínový kotlík, na jeho víčku upevněny dva kruhy, relief

*) Stará původní křtitelnice pískovcová, šestiboká, leží na farním dvoře.

Obr. 32. Hořelice. Kostel sv. Jana Křtitele. Hlavní oltář.

krucifixu, znak

Karvínských s opisem I G K D K (Joh. Georg Karwinsky de Karwin) a nápis: A M · D · G · ac INNOCENT SALVI | pro Eccl. Horzel : GollAT^ae^ : et ERRECT^ae^ : | IOAN : GEOR^G^ : KARWINSKŸ DE | KARWIN D° · IN Horzelicz A : 1672.

V sakristii dubové skříně s původním kováním a páskovou intarsií.

Obraz sv. Antonína barokní, podobný obrazu sv. Josefa na třetím postr. oltáři, visí v lodi. Nad varhanami zavěšen zcela ztemnělý obraz sv. Michala, snad kdysi oltářní.

Celý parament bílé barvy; na hedvábí bílém vyšité pestrobarvé květy, litá, rocaillová agraffa. Pol. XVIII. století.

Obr. 33. Hořelice. Kostel sv. Jana Křtitele. Kalich čís. 1. a ciborium.

Monstrance 0·68 *m* vys., zlacená. Noha oválná, s reliefy klasů a hroznů a akanthů, svršek (snad starší o něco) s reliefy sv. Petra a Pavla, P. Marie a sv. Trojice, na paprscích kartušový rámeček. Na noze značky: WR $\frac{B}{F}$ $\frac{18}{10}$

Kalichy: 1. Vys. 0·22 *m*. Noha kruhová, s třemi tepanými poprsími andělů se křídly vztyčenými a třemi skupinami ovoce a květin. Na nodu tři andílčí hlavy. Pláštík kuppy prolamovaný, s třemi hlavami

andílků mezi akanthy. Na noze značka Nov. Města Pražského a A D $^{16}_{75}$ (Obr. 33.)

2. Šestilaločná noha zcela hladká; na ní značky: A K a malostranská s letop. nezřetelným: 172(?). Kuppa nová.

Ciborium (obr. 33.) 0·23 *m* vys. Noha čtyřlaločná, s tepaným dekorem ovocným, nodus s páskovím, pláštík kuppy pokryt mřížkovím a reliefy v kartuších, víčko v podobě koruny. Pol. XVIII. stol.

Reliquiář 0·255 *m* vys. Noha s ornamentem páskovým kolem čtyř prázdných kartuší, rámeček kartušový s korunou, s pěti hvězdami. Poč. XVIII. stol.

Pacifikál rocaillový, z 2. pol. XVIII. stol.

Na kruchtě pár měděných kotlů z XVIII. stol.

Svícny: Bronzový, renaissanční (s trnem) 0·50 *m* vys. Na noze tři profily, stvol kroužený s třemi prsténci. Barokní cínové na oltářích: osm a dva, s dekorem akanthů a nápisem: ECCL · HORSCHE z 2. pol. XVIII. stol.; čtyři a šest, z konce XVIII. stol.; dva malé z poč. XVIII. stol.

Dvéře západního vchodu jsou pobité plechem a překříženými pásy, v jichž výplních prolamované rosetty.

Zvony: 1. a 3. Slit r. 1860 *K. Bellmannem* v Praze.

2. Vys. 0·54 *m*, v pr. 0·555 *m*. Ucha hladká, u koruny řada rosett a visutých akanthů, mezi tím: ☞ FRANCISCVS ANTONIVS FRANK ME FVDIT PRAGÆ · 1777. Na plášti relief P. Marie a sv. Vojtěcha (?) Na věnci pás stojatých akanthů.

Náhrobky ve zdi lodi: 1. Červený mramor, 0·75 × 0·47 *m*, s nápisem:

STUDIOSO
ADOLESCENTI
FRANCISCO HOFERN
NATO DIE 1 JAN
1750
HOC MONUMENTUM
LUCTUS
PARENTES POSUERE ·
DIE 24 : SEPTEM :
1764.

2. Červený mramor, 1·84 × 0·97 *m*. Dole znak v čtyřlaločném štítku, otřelý, nad ním:

MARIA THERESIA
VIDUA DE BOURGVIG-
NON NATA BACHIN
DE BAVEMBERG OBIIT
DIE 4TA OCTOBRIS
ANNO 1767 ÆTATIS
SVÆ 72 ANNORUM ET
SEPTEM MENSIUM.

Na faře: Missale Pragense. Přetisk prvotisku z r. 1479. Norimberk. Jiří Stüchs. 1508— fol. (Viz I. G. T. Graesse, Trésor IV., 548.) Do tisku přimalovány initiály na ornamentálním pozadí a někde okrajové výzdoby z rozvilin, v nichž umístěna jsou zvířata: ptáci, jelen, medvěd na dudy hrající atd. a lesní muž. Vazba z bílé kůže s tlačeným ornamentem, v rozích a na středu ryté, kosočtverečné puklice z bronzu XVI. stol. 2. polovice.

Relief P. Marie ze dřeva řezaný, v oválném výklenku s římsou a postranními pilastry, dříve na oltáři. Pol. XVIII. stol.

Kopie Zbraslavské Madonny na plátně. XVII. století.

Knihovna (knihy z jesuitských klášterů) odvezena letos do pražské knihovny kapitolní.

Obr. 34. Hořelice. Zámek. Pohled na zahradní průčelí.

ZÁMEK vystavěn na místě bývalé tvrze na samém konci XVII. stol. od Jiř. Adama Karvínského a choti.*) Sdílel ve všem osudy panství Tachlovského.

Obdélná; jednopatrová budova, přilehlá jedním čelem k hospodářským stavením, krytá mansardou s prostými komíny a čtyřmi oválnými vikýři. Façáda nádvorní upravena po způsobu 70tých let XIX. stol. Façáda do zahrady obrácená, s tříosým risalitem, málo vpřed vystouplým a čtyřosými křídly, je hladká; v přízemí v risalitu lze pozorovati zazděné oblouky loggie (nad jedním oknem vyryto: 1795, snad rok zazdění), v patře čtyřboká okna, mezi nimiž sbíhají hladké pilastry. Kordon páskový. Nad risalitem trojboký štít s prázdným štítem štukovým s ornamentální rostlinnou dekorací. (Obr. 34.)

---

*) Dle současných popisů byla to budova kamenná, s dvorem, kaplí sv. Kříže a střihanou zahradou, do níž byla obrácena otevřená loggie o dvou, mosaikou a štukem zdobených místnostech.

Přízemí a dvojí schodiště sklenuta prostě křížem bez žeber, v patře všude ploché stropy. V několika místnostech zachovala se štuková výzdoba na stropech i stěnách. Z loggie zbyla jedna z místností, pod jejíž omítkou objevují se stopy štuk: na klenbě podél žeber vysoko plastické pletence vavřínové, v polích klenebních akanthy, postavy andílků a dva medaillony s reliefy antických zřícenin; stěny pokryty reliefy architektur, na vnitřní špaletě oblouku do zahrady akanthové rámce kolem drobných architektur a u nadhlaví prázdná kartuš; nad zazděným vchodem nástavec s akanthoným věncem a ve vrcholu s mušlí (v něm asi býval znak).

Bývalá kaple sv. Kříže v patře, skoro čtvercová, nemá již oltáře. Proti oknu zazděn polokruhový oblouk do vedlejšího pokoje (oratoře); jest orámován akanthy, dole mušle, nad ním dva andělé nesou v kartuších akanthových znaky: Karvínských a (snad) A. Kat. z Ecqueratu. Na stropě zrcadlo s úseky profilovaného rámu, kolem těžké, plastické révoví a andělé, v zrcadle malované oko Boží. Pod voûtou římsa. Na stěnách výplně s akanthovým dekorem, ve špaletách mezi podobnými obrázky (úplně přemalované) sv. Petra, Marie Magdaleny a Davida, nad vchodem akanthový věnec s obrazem sv. Jana Křtitele. Výklenek oltářní pokryt draperií ze štuku, červeně malovanou, nesenou po stranách andílky a ve vrcholu sdrhnutou v uzel se střapci a na baldachýn upravenou.

Obr. 35. Hořelice. Sloup z r. 1603.

Mimo to čtyři stropy v různých místnostech se štukovou výzdobou:

1. Pod voûtou římsa, na stropě ornament z akanthů, v rámci z páskoví vysoko nanášené reliefy andílků; v rozích čtyři věnce z palmových větví a v nich: Amor a Psyché, Herakles, Sysifos a Tantalos (?)

2. Ostře oblamovaný rámec ve středu stropního zrcadla; kolem andělé nesou květinové guirlandy, ve cviklech akanthy, v cípech zrcadla mužské a ženské poprsí a ve věncích allegorie čtyř ročních počasí.

3. Skoro čtvercová plocha pokryta akanthy, kolem guirlandy květinové, mezi tím páv, labuť, plameňák a papoušek; v koutech postavy čtyř satyrů.

4. Ostrohranný rámec ve středu, kolem akanthy, ve voûtě visící listové guirlandy.

V jednom pokoji olejový obraz Karlštejna před opravou od *A. Friebla* (cca 1860).

Na vchodu do zahrady kované železné dvéře mřížové, z 2. polovice XVIII. století.

Na silnici k Dušníkům stojí BOŽÍ MUKA z červeného mramoru tesaná, asi 3 *m* vysoká. Na římsovaném hranolu se soklem stojí dřík, svrchu zaoblená na rozích krychle s železným křížkem. Na podstavci: RES · S · T · C · C · na krychli vytesány kříže a nápis: $^{1603}_{\mathrm{KMI}}$, na křížku letopočet $^{1639}_{\mathrm{J{\cdot}E.}}$. Prý pohřebiště morem zemřelých roku 1599. (Obr. 35.)

POŠTA nyní zájezdní hostinec, na křižovatce říšské silnice. Stála již r. 1699; kolem r. 1715 se přestěhovala pošta do Dušník. (Viz Dr. Jan Pohl, Pošt. trať Praha-Plzeň-Kleneč [1906] str. 9—15.)

Hostivice.

Schaller I. 120; Sommer XIII. 233; Heber l. c. VII.; Sedláček VIII. 289; Čechy XI. 232; Škorpil, Okres 91; Melichar, Okres 47, 183; Holub, Odkryté poklady, 104. Rkp. sbírka topogr. v archivu Musea král. čes. Heslo: Tachlovice. (Pamětní knihy na faře Tachlovické od r. 1737 a Hostivické od r. 1734, 1774 a 1836. Matriky od r. 1689.)

Nádobky s úšky našel Krolmus nad H. r. 1851-52. Kons. Buchtela obdržel z okolí několik kamenných nástrojů, z nichž nejhezčí, kolpolitický (z doby přechodní) nalézá se nyní ve sbírkách universitních, pak pěkný římský hřeben kostěný (sbírka p. MUC. Jíry). (Šnajdr, Místop. 56.)

ZÁMEK upraven z bývalé tvrze, jež byla úplně po válce třicetileté opravena v letech 1662—97; r. 1734 vyzdoben a přistavěna druhá budova; r. 1756 (8./9.) posvěcena zde nově zřízená kaple. Zdejší zahrada byla kolem r. 1830 (za rady Amböcka) slavná svým bohatstvím karafiátů. Nyní jest to c. a k. soukromý statek.

Hlavní budova z konce XVII. stol., skoro čtvercová, o dvou patrech, hladkých stěn, s šikmými opěráky na nárožích a krytá plochou valbou, nad níž vystupuje úzké polopatro s mnoha okny a řadou vysokých komínů. Mezi patry lisenovitý kordon. Pravoúhlá okna novější úpravy. Na západě portálek s pískovcovým rámem a nástavcem, v jehož vlysu s volutami po stranách vytesána draperie; svrchu rovná, profilovaná římsa. Na dveřích kované klepadlo kruhové z XVIII. století. (Obr. 36.)

Na severním nároží přiléhá čtvercová kaple barokní se zaoblenými rohy, krytá prejzovou kupolí, z níž vystupuje válcovitá lucerna se čtyřmi okénky a stejnou kopulkou krytá, s ježkem na vrcholu. Okna zazděna i pravoúhlý vchod; přístup nyní jen ze zámku. (Obr. 37.)

Na sever od zámku, o něco na zad ustouplá, stojí podélná budova t. zv. panský dům z 1. polovice XVIII. století, opatřená na obou čelech trojhranými štíty s kulemi na nárožích a lichými, těžce orámovanými okny s nástavcem ve středu. Kryt valbový. Stěny omítnuté, okna na výšku nebo na šířku obdélná, s chambranou. Na straně východní

Obr. 36. Hostivice. Zámek. Pohled z návsí od jihovýchodu.

Obr. 37. Hostivice. Zámek. Pohled z návsi od severovýchodu.

portálek s pískovcovým profilovaným ostěním, jehož těžká římsa se prohýbá polokruhem nad neprovedeným medaillonem.*) (Obr. 37.)

Vnitřek zámku zabírá z velké části síň prostupující obě patra i polopatro nad střechou, opatřená plochým (nyní opadaným) rákosovým stropem a třemi páry oken v polopatře. Odtud vedou dvéře do komnat

Obr. 38. Hostivice. Zámek. Malba na západní stěně vysoké síně.

kolem rozložených v 1. patře; v 2. patře na kratších stranách visuté pavlače s novějším zábradlím, na podélných ochoz, otevřený čtyřmi páry pravoúhlých otvorů, do něhož vedou dvéře horních pokojů, s původními

Obr. 39. Hostivice. Zámek. Malba na východní stěně vysoké síně.

dubovými rámy. Místnosti v zámku s plochými stropy, schodiště na placku sklenutá. V 1. patře zachován vchod do oratoria kaple, dubové orámování s řezbou hřebenovitých ozdob a znakem věv. Toskánské ve

*) Kámen nezpracovaný zasazen, ale znak na něm již nevytesán.

vrcholu pod korunou. K a p l e, nyní uhelník, je uvnitř centrální prostor se třemi okny nízkého segmentu a vykrojeného podvoje a zbytky oratoria na čtvrté straně. Na stěně ze soklu vystupují dvojice pseudojonských pilastrů guirlandami zdobených, nad nimiž obíhá kolem kládí. Nad okny ve vrcholech plochých výklenků veliké štukové rocaille. Strop tvoří hladká kupole z cihel, prolomená do ovální lucerny se čtyřmi okny a dekorací pilastrů mezi nimi.

Původní výzdobu zachovala velká síň a sál v 1. patře. V s í n i malby na krátkých stěnách: 1. vojenské emblemy, oruží, prapory, kotle. 2. Kostel

Obr. 40. Hostivice. Zámek. Freska na stropě sálu v 1. patře.

P. Marie na Bílé Hoře, v pozadí Praha; na delších stěnách: 3. Seč jízdy maďarské s císařskými, v pravo bývalý klášter Servitů v M. Břevnově. (obr. 38.) 4. Postup pěšího vojska císařského: ve středu generál na koni, v pozadí zříceniny domů, v pravo kněz Dom. a Santa Maria s křížem v ruce povzbuzuje vojíny, na zemi září z vykotlaného stromu obraz P. Marie Strakonické. Konec XVII. století. (Obr. 39.)

Zachovaný s á l má tři vchody (dva zazděné), tři okna a krb. Strop ozdoben freskou (obr. 40): Diana s šípem v ruce sedí pod stromem u skály a hladí psa, vedle ní toulec a luk, na stromech ptáci, v pravo dva andílci pijí z mušle; kolem štukový rám, na jeho úzkých stranách reliefy ženských allegorií jara a léta. Kolem štukové festony a mušle, nesené andílky a medaillony, v nich allegorie podzimu a zimy, pak malovaní ptáci. Voûta profilovaná. V oknech a špaletě dveřní páskový ornament a obrazy krajin.

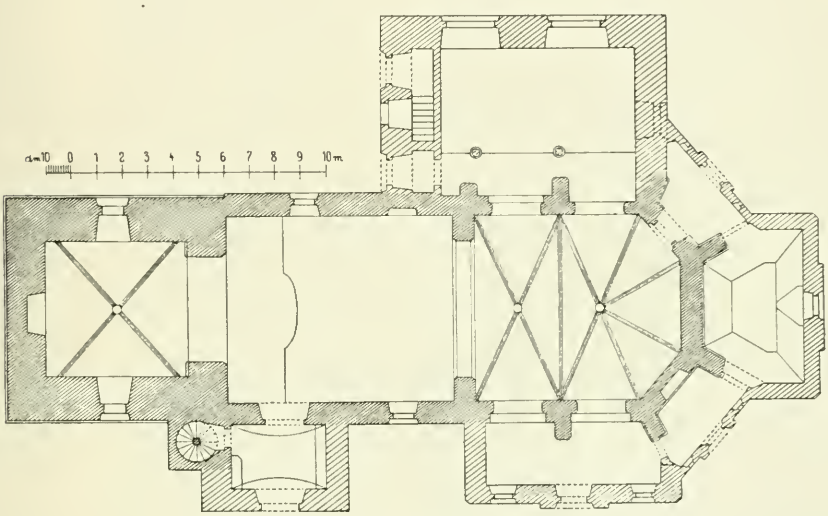
Na podélné stěně ve středu mezi okny krb z pískovce tesaný, těžce orámovaný, nad ním na draperii, v jejímž vrcholu na konsole ze štuku pelikán živí krví mláďata, medaillon s ovocnými festony a reliefem výjevu snad náboženského (sv. Jan?) Po stranách krbu malované pokračování architektury s velkými kyticemi ve vásách. Na protější stěně nad zazděným vchodem s pískovcovým rámem malovaná architektura s mísou ovoce nad nástavcem, nad druhým (volným) vchodem supra-

Obr. 41. Hostivice. Kostel sv. Jakuba. Pohled od jihovýchodu.

porta s ornamentem páskovým a korunovaným monogramem (Anna?), mezi oběma namalována sloupová síň, v níž u stolu prostřeného sedí při jídle v lenoškách dva muži a stojí žena s mladší ženou nebo hochem. Na kratší straně přilehlé také zazděný vchod s podobnou architekturou a postranními sloupy, dělící výjev: na levo umírající královna v náručí dvou paní, na pravo spěchá král s rozpjatýma rukama, následován černochem a psem. Na protější stěně schodiště s dvěma vásami s kyticemi a královna (ze Sáby?) klečící před panovníkem na trůně, vzadu černoch. Malby jsou poškozeny a (zejména strop) někde přemalovány. 1. pol. XVIII. stol.

KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO (farní) byl farním již r. 1277. V létech 1617—88 a 1691—1733 byl filiální k Tachlovicům, 1688—91 ke Kladnu; r. 1734 fara obnovena. Kostel zpustl ve válce třicetileté a zvony odneseny r. 1639 vojáky; r. 1662 byl ještě pustý, ale potom brzo opraven. Nová oprava r. 1736, kdy přivezen sem nový oltář ze Zákup; r. 1737 okna zvětšena, stará kruchta zbořena a nová postavena, opraven hlavní oltář a nákl. 200 zl. oltář sv. Anny; r. 1738 oprava věže, jejíž svrchní patro nově zbudováno; r. 1778 zhotovil varhanář *Jan Mat* z Prahy varhany za 175 zl.; r. 1787 koupeny při dražbě z kostela Augustiniánů sv. Václava na Novém Městě v Praze postranní oltáře. R. 1794 shořela věž se zvony; r. 1817 zbořena kostnice a na jejím místě posta-

Obr. 42. Hostivice. Kostel sv. Jakuba. Půdorys.

vena sakristie, načež bývalá sakristie spojena s kostelem a nad ní zbudována oratoř; týž rok opraveny varhany a malby v kostele; nově opravený kostel posvěcen r. 1819. Věž dostavěna teprve r. 1858 a dány na ni hodiny. Kolem kostela rozkládal se dříve hřbitov až ke kostelu a faře, ale r. 1839 přestalo se na něm pochovávati.

Jednolodní gotická stavba s věží, na celou šíři lodi přilehlou. Stěny zcela hladké, prejzová valba na kostele, nový břidlicový stan na věži. Hlavní římsa prostě vyžlabena. (Obr. 41. a 42.) Kolem kostela zeď s opěráky, nad brankou: 1797.

Kněžiště 9 *m* dl. a 7·35 *m* šir., uzavřeno třemi boky nestejně dlouhými, s osmi opěráky 0·73 *m* šir., se soklem, bez ústupku a se skoseným, prejzy krytým, vrcholem, pod nímž mělce žlábkovaná římsa; některé z opěráků zakryty třemi přístavky, které přistavěny k proraženým otvorům mezi nimi a spojeny mezi sebou krátkými křídly. Nej-

větší jest oratoř na severu, otevřená do kněžiště dvěma oblouky a obsahující užší, dřevěnými dvěma sloupy nesenou dřevěnou gallerii a schodiště. Okna v kněžišti hrotitá, ale značně rozšířená; neporušené zachováno jen závěrové, zazděné. Klenbu tvoří závěr a kříž. Svorníky jsou okrouhlé, hladké, profil žeber hruškovitý, konsoly otlučené, jen v závěru zachován jich polygonovitý tvar.

Triumfální oblouk jest 5·40 *m* šir., 0·90 *m* silný, po obou stranách skosený, nyní polokruhový; sokl původní, na straně do kněžiště až do náběhu žlábek.

Obr. 43. Hostivice. Kostel sv. Jakuba. Náhrobek čís. 2.

Loď, s kněžištěm stejně široká a 8·90 *m* dl., má dvě užší hrotitá okna, strop plochý na rákos a vchod zbarokisovaný s novější předsíňkou, valeně sklenutou. Kruchta vyložena ve středu polokruhem.

Věž v přízemí skoro čtverečném (strana 5·60 *m*), otevřeném široce do podkruchtí sklenuta křížově (žebra profilována žlábky a zahrocena při stěně, svorník okrouhlý, hladký) a osvětlena dvěma okrouhlými vyšpaletovanými okénky. V patře široká okna hrotitá, nad nimi ciferníky hodin a trojúhelné štítky. Na jihu zděné šnekové sc-hodiště.

Hlavní oltář barokní, s vřetenovými sloupy a dobrým obrazem: sv. Jakub nesen anděly do nebe. Po stranách sošky sv. Vavřince a Floriána. Tabernakl a některé ozdoby novější. Šest svícnů rokokových, ze dřeva řezaných.

Dva postranní oltáře stejné, sloupové, z polovice XVIII. stol., s ozdobami hřebenů a mřížek. Na pravém obraz sv. Vojtěcha, na levém sv. Prokopa, slušné. Pod obrazem sv. Vojtěcha dřevěná, barokní soška černé P. Marie.

Kazatelna pozdně barokní, s neumělou řezbou a reliefem: Kristus na hoře Tábor.

Dřevěná křtitelnice pseudogotická.

Monstrance empirová, 0·49 *m* vys. Na noze vytepány guirlandy, kolem lunuly tři rámečky a paprsky. Beze značky, hrubá práce.

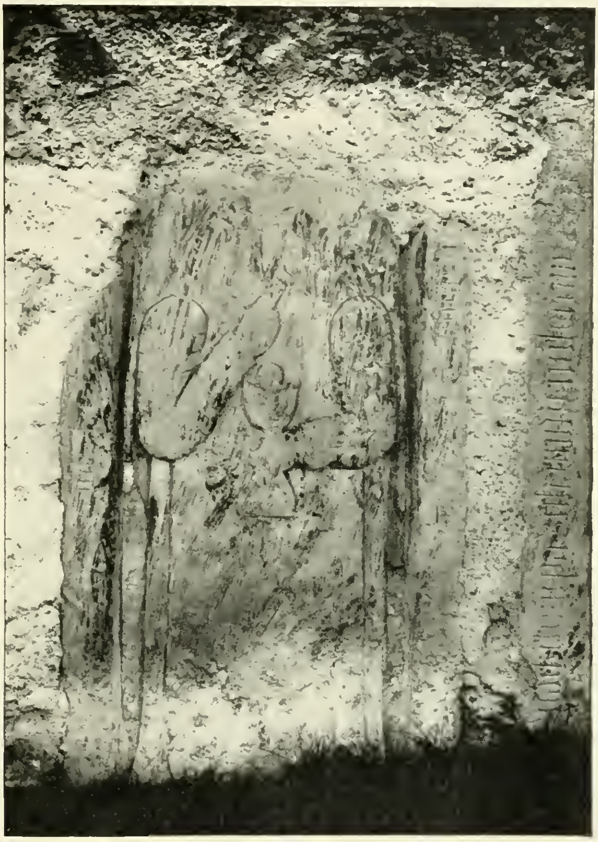
Kalichy: 1. Stříbrný, pozlacený, 0·22 *m* vys. Noha z počátku XIX. stol., kuppa s barokním pláštíkem, na němž v páskovém ornamentu

vytepány skupiny andílčích hlav. 2.. Z 1. polovice XIX. stol., hladký, měděný. 3. Z polovice XIX. stol., hladký, litý nodus objat akanthy.

P a c i f i k á l 0·34 *m* vys., stříbřená mosaz, z pol. XIX. století.

Ve věži barokní, ze železa kovaný korunní s v í c e n.

O b r a z y : Hájecká Madonna, na plátně malovaná, s nápisem GRATIA PLENA, v novém rámci. Počátek XVIII. století. Sv. Anna, slušný obraz v rámci s řezaným nástavcem z pásků. Sv. Vendelín, nový

Obr. 44. Hostivice. Kostel sv. Jakuba. Náhrobek čís. 3.

obraz v barokním rámci z pol. XVIII. stol., pokrytém řezaným páskovým ornamentem.

K a l v a r i e, barokní sousoší, složené ze staršího krucifixu a pozdně barokních sošek P. Marie a sv. Josefa (?).

Z v o n y : *)

1. Koupen r. 1662 v Praze od *B. Schönfelda* za 86 zl. a vážil 1·52 centu, r. 1714 přelit, ale později pukl znovu.**) Vys. 0·93 *m*, průměr

*) Původní tři zvony odneseny vojskem r. 1639.

**) Nápisy viz u M e l i c h a r a l. c. 194.

1·01 *m*. Na uchách masky, u koruny vavřínové guirlandy s páskami, na plášti relief sv. Karla Borom., na druhé straně relief P. Marie pod křížem a nápis:

☛ ZA PANOWANI GEHO	✝	OSWICENOSTI PANA
☟ PANA MAXIMILIANA		IOZEFA, SWATE RŽIMSKE
RŽISSE WOLENZE BAWOR		PFALZU SLITŸ 1802 NAKLADEM
ZADUSSE ZA ADMINISTRACE		P : ANTONINA Z SSINDELARŽU
P · WRCHNIHO HYNKA		SSTIBICZE P : FARARZE WAISA

☛ IOHANN WEŇZEL KÜHNER GOSS MICH IN DER K. K. NEÜSTADT PRAG.

Na věnci řada vztýčených akanthů.

2. Slit r. 1688 od *Štěpána Pricqueye* z Klatov,*) ale pukl. Výška 0·75 *m*, průměr 0·82 *m*. Ucha a koruna i věnec s výzdobou jako u čís. 1. Na plášti reliefy sv. Vavřince a Barbory a nápis: ☛ SLITŸ 1802 NAKLADEM OSADNIKU.

3. Původně slit též r. 1688, přelit r. 1882 *Jos. Diepoldem* v Praze.

N á h r o b k y : 1. V dlažbě v kněžišti. Červený mramor, 1·35 *m* dl., 0·78 *m* široký. Nápis částečně otřelý:

HIC IACET
OECONOMUS
DEVOTVS DEO
FIDELIS DOMINO
SUBDITIS CI (VI) BUS
TESTAMENTO HAEC LEGAVIT
VALE SUPREMUM SUBDITI
BONAM FAMAM VICINIS
VIRTUTEM AMICIS
AMOREM LIBERIS
FIDEM SUÆ CONIUGI
FUI IUS HUIC ECCLESIÆ
INSIGNEM DEO ANIMAM
POST · · ANNORUM
CUI EAS MANCIPII VENIT
BECUIEN (?).

Z opisu čitelno již jen: HIC LOCI CURATOR SUPRE MUS · · · · TATIS SUÆ | DIE 1. IULII · · · · · | ANNO MILESIMO OCTIN · · · · IDER | · · · · · · · · BEI ·

Ve zdi hřbitovní**) : 2. Z pískovce. Vys. 1·50 *m*, šir. 0·96 *m*. V celé ploše znak, nahoře lichá kružba, ve cviklech ornament. Opis odrcený

---

*) Nápisy viz u M e l i c h a r a l. c. 194.

**) R. 1755 bylo jich tu ještě osm a nápisy jich zachovány v pamětní knize; otisk jich viz u Melichara l. c. 193 a Holuba l. c. 116.

(doplněn): (Letha panie 1513) Umrzel Urozeny (a ſtatecny rytirz pan Martin Ubert Zdiarſky w autery przed narozenim Matky Bozi) pan buh duſſi miloſtiw (byti racz). (obr. 43.)

3. Vys. 1·40 *m*, šir. 0·80 *m*. V celé ploše poškozený relief kněžské postavy s kalichem v levici; pravice žehná. Z opisu čtitelno jen několik písmen. (Obr. 44.)

Na hřbitově: 4. Kovaný kříž z poč. XIX. stol., defektní.

5. Pískovcový náhrobek s mramorovou deskou (purkrabí v Hostivicích Antonín Günther, † 1825).

6. Jehlan ze Sliveneckého mramoru (u předsíně), 2·50 *m* vysoký. (Terezie Svobodová, † 1795.)

FARA, prosté jednopatrové stavení, mansardou kryté, vystavěna r. 1736. Nad trojosým risalitem polopatro s nikou mušlí ozdobenou a trojúhelným štítem. Nad portálem, jednoduše rámovaným, okno se znakem kn. Toskánské v korunované kartuši. Přízemí klenuto. S k ř í n ě archivu farního barokní, dubové. Nad branou do dvora: N: 5 1790.

Obr. 45. Hostivice. Sousoší sv. Trojice.

SOCHY A KŘÍŽE.

1. Uprostřed návsí, z žehrovského pískovce tesaný s l o u p, *) asi 9 *m* vysoký. Vystavěn nákl. kněžny Anny Marie Toskánské kolem roku 1734. Spodek čtyřstranný se soklem, na okosených hranách opěráky nahoře ve volutu zatočené, na vydutých plochách desky s vykrojovanými okraji, římsa prohýbá se nad boky polokruhem a nese na nárožích sochy sv. Floriána, Jana Nep., Víta (?) a Barbory (?), jichž atributy i s částmi rukou zuráženy. Na spodku stojí užší stylobat, jehož plochy pokryty kartušemi stejného tvaru; v jedné monogram ANNA, v druhé korunovaný znak saskolauenburský, ostatní prázdné. Dřík hranolový, nahoru súžený, sdružený, pokryt páskovým ornamentem. Hlavici tvoří obláčky a hlavy andílčí, na vrcholu stojí úzká deska s architektonickým rámem a festonypo stranách, na níž s obou stran reliefy: Madonna

---

*) Viz: Výtvarník I. 40, s kresbou Al. Dlabače.

se sepjatýma rukama a výjev ze života P. Marie, málo srozumitelný. (Obr. 45.)

2. Naproti sloupu socha Jana Nepom. z polovice XVIII. stol., asi 4·50 *m* vysoká; na podstavci po stranách veliká volutová křídla a těžká římsa. Socha nevynikající.

3. O kaplích křížové cesty do Hájku viz heslo: Hájek (str. 31).

Hostouň.

Sommer XIII. 191; Sedláček VIII. 293; Škorpil, Okres 92; Melichar, Okres 235; Zoubek, Smíchovské školy (1877). (Pamětní knihy na faře: 1. od r. 1836, 2. od r. 1850; Matriky od r. 1719.)

Roku 1782 vyoráno na panském poli mnoho bronzů, zejména palstavy, z nichž statkář dal nadělati přasky k střevícům pro svou čeleď; jen jediný palstav dostal se do sbírky Bienenbergovy. (Bien. III. *g*, Šnajdr, Místop. 52.)

TVRZ tu byla již r. 1294. Nynější dvůr patří od r. 1621 prob. u sv. Víta.

KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE (farní) byl r. 1352 farní, později fara na čas zanikla, až zase r. 1654 obnovena. Zvonice byla do r. 1773 dřevěná a tehdy vystavěna z kamene nákl. probošta Fr. Strachovského. Kostel opraven r. 1832 (oltáře) a r. 1857, při čemž vystavěna nová kruchta; r. 1859 dána nová báň na věž. Poslední větší oprava v r. 1893. Kolem kostela byl hřbitov do r. 1832, kostnice zbořena již r. 1830.

Jednolodní, orientovaná stavba barokní, s věží na záp. průčelí přistavěnou, krytá taškovou valbou s plechovým sanktusem. Stěny hladké s širokými lisenami, kolem polokruhových oken chambrany. Kněžiště na vnějšku okrouhle, uvnitř třemi boky zakončené, loď obdélná se skosenými rohy a uvnitř zaoblenými kouty. Na severu při kněžišti sakristie valeně sklenutá, na jihu před vchodem lodním zděná předsíň, hladce křížem klenutá s dvěma vchody; v ní portál pravoúhle orámovaný s těžkým středním klenákem. Kněžiště pokryto valeným závěrem s lunettami a pásem oddělenou plackou; pod jich cípy postaveny sdružené pilastry se složitým kládím. Oblouk triumfální segmentový, přímsovaný, nad ním v štukové kartuši proboštský znak. V lodi plochý strop na rákos a na stěnách ploché pilastry. Vše s novou malbou. Kruchta na sloupech pískovcových, ploše podklenutá.

Věž hranolová, dole se skosenými, v patře zaoblenými rohy, krytá plechovou cibulí s lucernou. Na stěnách pilastry, římsa na západě zlomena v trojúhelný štít nad zazděným oknem a vypjata nad ciferníky hodin pod střechou. Okna v patře kasulovitá. Z bývalého západního průčelí zachováno dosud ve věži okno štítové, kruhové, orámované, s nástavcem, po jehož stranách rozšiřují se volutová křídla.

Všechny tři o l t á ř e jsou prosté nástěnné architektury barokní, opravami r. 1832 valně změněné. Na hlav. obraz sv. Bartoloměje od *E. Dítěte* a v nástavci P. Maria, na postranních sv. Barbora a Jan Nep. a v nástavcích sv. Antonín a Madonna Staroboleslavská.

K a z a t e l n a má barokní ráz, ale úpravu z XIX. stol., v a r h a n y jsou z r. 1838 od *F. Gutha* z Čisté (za 428 zl.), k ř í ž o v á c e s t a nová.

K ř t i t e l n i c e pískovcová, s dřevěným víkem; mísa s píšťalami na balustrové noze. Na kruhovém soklu, zapuštěném do dlažby, vyryto: LETA PANE 16. 1 | . . . . . SEDVW GIRZIKA LABAVTKI Z DOBROWIZE A GANA HOLVBA Z HOS(TAVNE) . . . .

M o n s t r a n c e paprsková; čtyrlaločná mosazná noha s nasazenými palmettami novější (na spodu vyryto: Franz Caroli Domprobst A = 830.), také věnec z obláčků kolem lunuly nový; svršek zlacený z konce XVII. stol.; na paprscích rámeček z prolamovaných stříbřených akanthů, v nich poprsí P. Marie, sv. Vojtěcha a Ježíše, nahoře Bůh Otec v paprscích.

K a l i c h y: 1. Noha kruhová s perlovcem kolem podvalu, nodus hruškovitý, na kuppě pláštík z prolamovaných stuh a ovoce, anthemion z liliovitých tvarů. XVII. stol.

2. Kuppa nová, noha barokní, stříbrná a zlacená, profilovaná, z prvé polovice XVIII. stol.

R e l i q u i á ř empirový, stříbřený, s tepaným baldachýnem, pěkná práce.

P a c i f i k á l rokokový, zlacený; druhý starší, s tepanou nohou.

P y x i s stříbrná a zlacená; na hladké ovální noze schránka s dvířky 1. pol. XVIII. stol.

S v í c n y cínové, čtyři barokní z poč. XVIII. stol., čtyři rokokové, dva empirové; dřevěných osm; železný, tepaný, z XVIII. stol.

O b r a z y: 1. Bývalý oltářní, nanebevzetí P. Marie, z XVIII. stol. 2. Poprsí sv. Bernarda (?), dobré, z poč. XVIII. stol. 3. Kopie Madonny Pasovské z konce XVIII. stol. 4. Kopie Madonny s Ježíšem na znak položeným, v barokním rámu. 2. pol. XVIII. stol. 5. Kopie Madonny (východní typ) v akanthovém rámu, z poč. XVIII. stol.

Z v o n y:

1. Slit r. 1699 nákl. 461·13 zl., přelit r. 1877 od *Jos. Diepolda* z Prahy.

2. Vys. 0·605 *m*, pr. 0·66 *m*. Ucha nová, u koruny pás visutých akanthů. Na plášti krásně modelovaný znak proboštský, pod tím v kartuši: VETERO | PRAGÆ : FVSA | AB : ANTONIO | SCHFOELD. Po stranách letopočet ANNO 1704. Na druhé straně relief krucifixu a pod tím:

oD skoDLIVVe baVrze a poVVetrzi
Chran osaDV nassI . VkrzIzoVVanI
gezIssI.

Na srdci vyryto: 1744. IH. (Koupen za 199·34 zl.)

3. Vys. 0·47 *m*, pr. 0·53 *m*. Ucha hladká, u koruny řada visutých akanthů, na plášti letop. 1744 a pod tím v kartuši nápis: FVSA | A : ZACHARIA : DIETRICH | VETERO PRAGÆ. Na druhé straně relief dvou světců a nápisy: S : IOANNES & : PAVLVS. Na věnci opis: FÂVLGVRE & : TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE IESV CHRISTE.

V sanktusu. 4. Vys. 0·17 *m*, pr. 0·22 *m*. V koruny vyryto: ANNO 1740, plášť zcela hladký.*)

Náhrobky: 1. U zdi kněžiště zvenčí, z pískovce tesaný, částečně zděný. Na dvou stupních stojí antický sarkofag s ozdobou akanthů, nad tím výklenek s deskou, nejvýše urna. Zlacený nápis: *Hier | wo die Hülle der Verklärten | Friedlich ruht | schläft auch | sanft wie er lebte | der edelste dur Gatten* | Leopold Paul | *Besitzer des Gutes Neuhof | geb. am 1. July 1759 | gest. am 3. Juny 1812.*

2. Vedle, zapuštěný do zdi. Litá deska železná, nad tím pod křížem emblemy smrti a anděl s pochodní. (Karel Hofmann, * 30. listop. 1785, † 30. června 1826.)

SYNAGOGA z počátku XIX. století. Obdélné stavení s taškovým sedlem a pseudogotickou úpravou stěn; na nárožích hranolové opěráky, ukončené jehlancem. Okna polokruhová, kryt prkenný, valený. Polovice prostoru použita nyní za byt. Gallerie pro ženy nesena třemi segmentovými oblouky na dvou nízkých sloupech bez patky; poprsnice zděná, s lisenami. Nad výklenkem archy dva dřevěné sloupky s urnami a něco ornamentálních ozdob. Uvnitř thory s přivěšenými ručkami ze stříbra (na nich značka SC a N ꟸR a dvě nezřetelné.) Před archou podélný svícník mosazný a dva mosazné kroužené svícny. Se stropu visí 4 mosazné svícny šestiramenné. U starosty stříbrná koruna na thoru a několik záslon. Vše z 1. pol. XIX. století.

STATEK Šafránov má obytné stavení z XVIII. stol., jednopatrové, s uzším polopatrem a šindelovou mansardou, na níž plechová vížka s lucernou.

DŮM čís. 8 „Na Kýrově“ má zajímavou empirovou façádu.

Na ŠKOLE nápis zlacený na desce z šedého mramoru: IUVENTUTI INSTITUENDAE | F. PÖLLNER PRAEPOSITUS | MDCCCXLVII.

Za městysem židovský HŘBITOV se zdí obvodní již rozvalenou. Náhrobky z pískovce a červeného mramoru, hrubě tesané, s hebrejskými nápisy.

Hradiště (Hradisko).

Heber l. c. VII.; Pam. arch. X. 330, 618; Sedláček l. c. VIII. 294; Škorpil, Okres 92; Melichar, Okres 1.

---

*) Dle farní knihy pamětní koupil zvonek r. 1701 rychtář Martin Hrabaně za 14 zl. pro kostel.

TVRZ, připomínaná již r. 1405, byla již r. 1560 pustá a název počátkem XVIII. stol. vůbec zaniká.

Chrášťany.

Schaller I. 115; Sommer XIII. 242; Sedláček VIII. 285; Pam. arch. I.; Škorpil, Okres 93; Melichar, Okres 157. Topogr. sbírka rkp. v archivu Musea král. čes. Heslo: Chrášťany.

Nynější DVŮR kapitoly Svatovítské, jíž patří od roku 1677, povstal z tvrze asi počátkem XVIII. století. Na zvoničce zámečku zvonek z 1. pol. XIX. stol., s reliefem sv. Josefa.

Chrustěnice.

Schaller I. 124; Sommer XIII. 235; Heber l. c. VII.; Škorpil, Okres 94; Melichar, Okres 161.

O TVRZI viz u Sedláčka l. c. VIII. 286.

Chýň (Chejň).

Sommer XIII. 182; Melichar, Okres 259; Vitásek, Hájecké okolí 44.

O TVRZI, jejíž popis z r. 1410 nalézá se v urbáři Strahovském, viz u Sedláčka l. c. VIII. 294.

Na obecní ZVONIČCE zvonek bez nápisu, původně na věžičce ve dvoře. XVIII. století.

Z rybníku Bašta zvaného vede starý vodovod s dřevěným potrubím do hradu pražského.

Chýňava.

Sommer XIII. 283; Melichar, Okres 265; Škorpil, Okres 94. (Pamětní kniha fary v Železné od r. 1860.)

O TVRZI zdejší mluví někteří, ale Sedláček l. c. VIII. o ní ničeho neuvádí.

KOSTEL SV. PROKOPA (filiální do Železné) byl již r. 1343 farní; za války třicetileté fara zanikla a nebyla již obnovena. Kostel byl opraven r. 1779—82 nákladem 800 zl. Roku 1646 připomíná se jen jeden oltář, r. 1739 již také druhý, nyní jsou tři.

Jednolodní stavba s věží na západní straně průčelní, krytá prejzy; nad kněžištěm plechový sanktusník. (Obr. 46.) Kněžiště, opřené

nízkými opěráky bez ústupku, prejzy krytými, zakončeno třemi boky a sklenutovaleně s lunettami. Okna zbarokisovaná. Loď obdélná, osvětlená dvěma okny a pokryta plochým stropem. Vchod na jihu pavoúhlý s rámem. Kruchta na dvou sloupech o vysokých stylobatech a krátkých dřících s bezslohovými hlavicemi je v předu vyhnuta segmentem; na poprsni štukové rámce. Pod klenbou v kněžišti nesou cípy lunett úseky kládí s volutovou konsolou; na klenbě štukový oblamovaný rám. V lodi pod stropem římsa, vypjatá nad segmentovým obloukem triumfálním a nad

Obr. 46. Chýňava. Kostel sv. Prokopa. Pohled od jihu.

okny, nesená nástěnnými pilastry s nuznou hlavicí. Malba stěn novější. Sakristie na severu sklenuta valeně.

Tři oltáře, kazatelna, varhany, lavice, mřížka v kněžišti a křížová cesta — nové. Čtyry páry empirových cínových svícnů a dva barokní.

Zvony: Na věži. (Na hranici zvonové vyřezáno: 1609 ſe ſtawělo.) 1. Vys. 0·80 *m*, pr. 0·825 *m*. Na uchách pletenec, u koruny dva řádky minuskulí: Anno domillecimo ccccc xviii en ego campana nunquam pronunccio vana ignem vel fectum bellum aut | funus honectum Qui me fecit magicter bartholomeus nomen

a habet x in a nova s civitate s pragencis s cit s laus x. Na hladkém plášti relief P. Marie na půlměsíci stojící.

2. Vys. 0·61 *m*, v pr. 0·675 *m*. Na uchách masky, u koruny dva pásy ornamentů, mezi tím nápis: GOS MICH NICOLAVS LÖW IN PRAG ANNO 1669. Na plášti relief P. Marie na měsíci stojící.

V sanktusu. 3. Vys. 0·235 *m*, v pr. 0·265 *m*. U koruny opakují se hlavičky andílků, na plášti relief sv. Prokopa. Na věnci: F. A. F. 1787. (*Frant. Ant. Franck*?)

Na cestě k Hýskovu železný KŘÍŽ litý, na starším podstavci pískovcovém, s vyrytým letop. 1767 a písmeny: I. K

Velký Jenč.

Schaller I. 120; Sommer XIII. 233; Melichar, Okres 172; Škorpil, Okres 94; Heber l. c. VII.; Sedláček l. c. VIII. 286.

„Na Skalkách" objevil Krolmus předhistorickou osadu a druhou trochu severněji nad úvozem do Hostivic vedoucím s nástroji kamennými. (Pam. III. 43; Šnajdr, Místop. 57.)

Obr. 47. Jenč. Dvůr. Portál v průčelí.

Byly tu dvě TVRZE v XV. stol. Roku 1662 připomíná se již jen jedna, pustá.

DVŮR císařský. Portál pískovcový ze XVII. století, orámovaný bossáží, sklenutý vypjatým segmentem, jehož cípy neseny konsolami; v klenáku maska. Po stranách bossážované polosloupy bez patek, s jonisujícími hlavicemi, nesou římsu nad středem segmentem vypjatou, vyloženou a bohatě profilovanou. (Obr. 47.)

DŮM čís. 21, bývalá pošta, s pěknou barokní façádou; nad portálem trubka a nad oknem císařský orel ze štuku. Dům čís. 76 má zbytky empirové výzdoby s letopočtem 1806.

Jeneček.

Na poli p. Hořešovského ležícím po levé straně silnice, vedoucí z Hostivic kolem Jenečka, nalezeny kamenné mohylky, pod nimiž kostry (natažené?) — 2 hladké bronzové náramky a 4 nádoby rázu „bylanského" ve sbírce p. MUC. Jíry. Vykopáno v listopadu 1906. (M. Z. K. 1907, 41 a 95.)

Kladno.

Schaller I. 226; Sommer XIII. 251; J. Wenzig und Joh. Krejčí, Umgebungen Prags (1857) 158; Jos. Mottl v Pam. arch. 1856, 7 sl.; Světozor 1869, 260; Sedláček l. c. VIII. 276; Škorpil, Okres 75; Ottův Slov. N. XIV. 291; Č. Klapka, Dějiny města Kladna (1878); V. Veselý, Adressář Kladna (1898); Dr. J. Hruška, Kladno před sto lety (1902); Čechy XI. 176; Zd. Wirth a K. Stejskal, Kladno jindy a dnes (1905 a 1907). Topogr. sb. rkp. v archivu Musea král. čes.; Archiv městský *) a na děkanství.

Na panském poli pod „Bukovkou" nalezena polovice kamenné motyčky (provrtaná) a kamenný klínek z mladší doby kamenné. Při bourání chrámu kladenského r. 1897 uhodilo se u býv. zvonice na dva kostrové hroby s esovitými záušnicemi z doby knížecí. Předměty zmíněné chová ve své sbírce pan Ed. Lorbeer v Kladně.

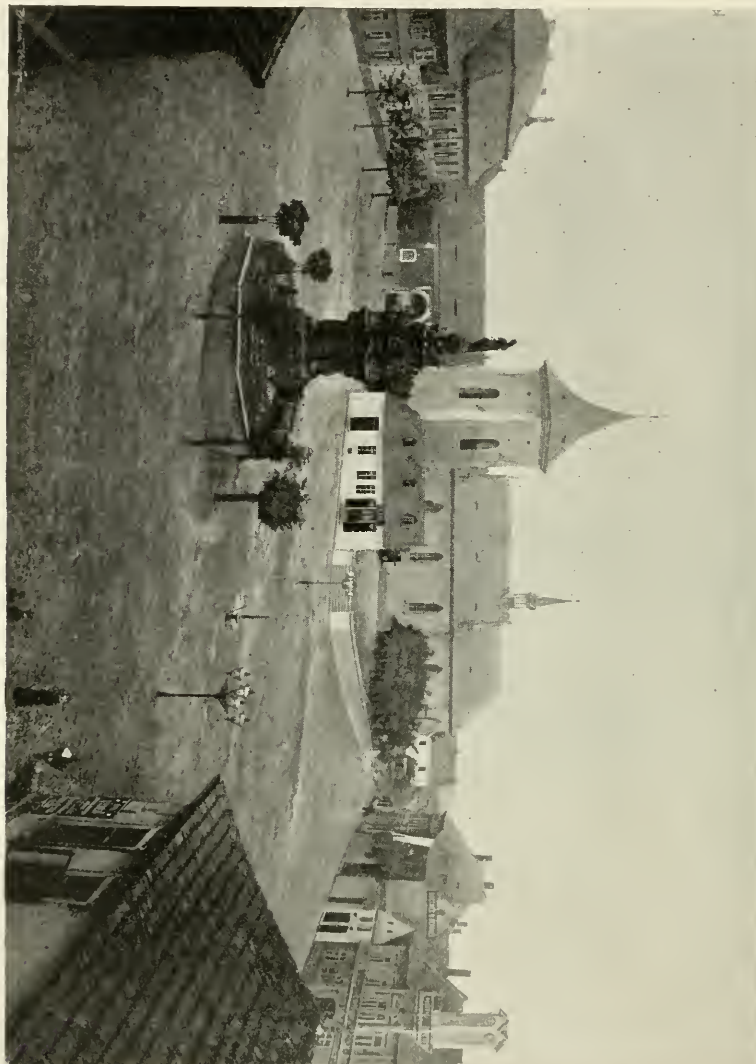
V Kladně připomíná se poprvé tvrz s držiteli, pány Kladenskými z Kladna, na počátku XIII. století. Kladenští vymřeli r. 1543, po nich nastupuje rod pánů Žďárských ze Žďáru, za něhož se Kladno vzmohlo, že povýšeno za Jiříka r. 1561 na městečko se soudním právem. Postavena radnice a město slabě ohraženo. Počátkem XVII. století bylo zde 30 domů, ale další rozvoj zamezila třicetiletá válka. Po ní vzrůstalo městečko pravidelně. Roku 1670 vymřel rod Žďárských po meči, spory o dědictví trvaly dlouho, až po několika jiných majitelích koupila panství s městečkem Anna Marie Františka, velkovév. toskánská a ta je opět prodala r. 1705 klášteru břevnovskému. K nynější důležitosti povznesly Kladno teprve uhelné doly a huti.

*) Knihu městskou od r. 1715 a neuveřejněný dosud rukopisný materiál z pozůstalosti faráře J. Mottla má kanovník Dr. Jos. Burian. Mnoho archiválií zničeno za starosty Jos. Hraběte.

Obr. 48. Kladno. Plán města (tehdy městyse) z r. 1841. Čís. 1. Pražská brána. 2. Slanská brána. 3. Unhoštská brána. 4. Fortna. 5. Zámek. 6. Farní kostel P. Marie. 7. Kaple sv. Floriána. 8. Radnice. 9. Sousoší P. Marie. 10. Sloup se sochou Jana Nep. 11. Pranýř.

Půdorysná disposice městečka, do let 50tých XIX. století skoro nezměněná (obr. 48.), byla dosti pravidelná. Při tvrzi vystavěn kostelík, který pojat později do náměstí. Slabé hradby, jejichž zbytky se udržely do 30tých let (Schaller mluví ještě o městysi s hradbami a branami, Mottl [r. 1856] popisuje již jen nepatrné zříceniny zdí na severu), obkličovaly

Obr. 49. Kladno. Pohled na náměstí od jihu z let 1890tých.

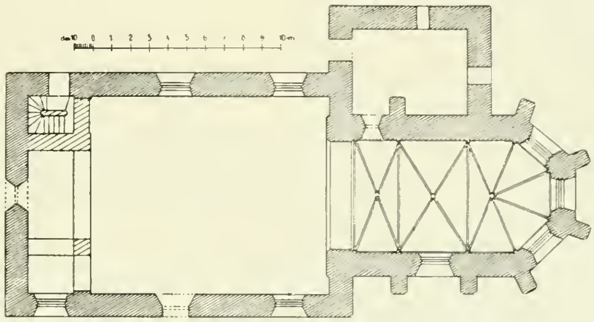
městečko těsně za zahradami náměstních parcell. Tři brány a branka pro pěší byly v následujících místech: Pražská, též Rakovnická, v ústí nynější Královské třídy, tehdy silnice, do náměstí, Unhoštská na rohu Pivovarské ulice, Slanská u domu čís. 51 a branka v ústí nynější Huťské ulice. Unhoštská brána zbořena r. 1835, poslední Slanská r. 1850. (Viz též Volné Směry 1907, 169.)

Kolem jádra městyse, v hradbách uzavřeného, vznikala předměstí již v XVI. století podél silnice Rakovnické, Slanské a Unhošťské. V XVII. stol. založen špitál a kaple sv. Floriána se hřbitovem za branou Rakovnickou, v XVIII. století povstal na svazích „pod Bukovkou" t. zv. Průhon a počínající ruch průmyslový ve 40tých letech XIX. stol. byl příčinou nových čtvrtí dělnických podél silnice Rakovnické a na svahu k jihu.

KOSTEL NANEBEVZETÍ P. MARIE (děkanský).

Pamětní knihy farní od r. 1772 a 1836. Inventáře od r. 1598. Matriky od roku 1662. F. B. Škorpil, Paměti chrámu kladenského (1899). V upomínku na vysvěcení nového chrámu Páně v Kladně (1899). F. B. Škorpil a j., Dějiny školství okresu Kladenského (1898.) Slanský obzor IV. 27.

Poprvé jest uveden k r. 1358. Byl důkladněji opravován v XVI. století, pak r. 1675, 1690 (nový lodní štít), 1695, 1739—40 (oprava oken

Obr. 50. Kladno. Kostel P. Marie. Půdorys (stav před zbořením r. 1897).

a malba stropu), 1771 a 1842 (sgotisování lodi). Roku 1897 byl zbořen a v letech 1898—1900 vystavěn nový dle návrhu arch. *L. Láblera.*

Byla to drobná stavba gotická, orientovaná, pokrytá sedlem se sanktusovou vížkou, s několika pozdějšími přístavky, bez věže, asi z polovice XIV. století. Stála na náměstí (dříve značně menším) uprostřed hřbitova, kolmo na osu nynějšího. Zvonice — spodek ze XVI. až XVII. stol., svršek z r. 1720 — s přistavěnými dvěma domky stála na jihozápad do náměstí, na opačné straně byla (do r. 1810) kostnice. Po zrušení hřbitova r. 1814 odstraněna zeď kolem a při dlažbě náměstí podchycen kostel do ulice ke Slanské bráně kamennou terasou. (Obr. 49., 50. a 51.)

Kněžiště, ukončené polygonem s osmi opěráky, mělo čtyři okna hrotitá bez kružeb a bylo sklenuto závěrem a dvěma křížovými poli; na svornících byla růžice, hruškovitá žebra sbíhala u triumfálního oblouku na konsoly, jinde na čtvrtkruhové přípory s hladkým dříkem a kalichovitou hlavicí, někde panelovanou. Oblouk triumfální byl hrotitý,

profilovaný hlubokým výžlabem mezi šikami a poloobloumem; v náběhu hranolová římsa. (Obr. 53.) L o ď obdélná, s třemi páry oken sgotisovaných a plochým stropem, měla na jihu nový, pravoúhlý vchod, na západě původní gotický portál, hrotitý, profilovaný na ostění čtyřmi hruškovitým pruty a žlábky. Kruchta byla barokní, valeně podklenutá, vyhnutý střed nesen dvěma dřevěnými sloupy; v koutě vedl na ni šnek a pod nimi byl Boží hrob. S a k r i s t i e valeně klenutá přiléhala na kněžiště na severu; vchod do ní byl polokruhem sklenut, dvéře*) ze XVI. stol. (?) pobity křížem železnými pruty, ve výplních kosočtverečných byly reliefy lva

Obr. 51. Kladno. Kostel P. Marie. Pohled od jihovýchodu. (Stav před zbořením r. 1897.)

dvojocasého a orlice s plaménky. (Obr. 52.) V kněžišti bylo zasazeno v sev. zdi renaissanční sanktuarium, naproti barokní sedile.

Vnitřní zařízení a nábytek byly z části z konce XVII. stol. (opravy kolem r. 1690), z části z 1. polovice XVIII. stol. (oprava r. 1739—40), ostatek patřil konci XVIII. stol. a 1. polovici XIX. století. Z toho zachován nábytek v sakristii a na půdě nového kostela, drobnosti na děkanství, dvéře záp. vchodu a náhrobky ve dvoře zámeckém a sanktuarium na děkanství. Uvádíme zde výběr z těchto předmětů:

H l a v n í o l t á ř byl z r. 1695, měl sloupovou architekturu, bezcenné obrazy Nanebevzetí P. Marie a sv. Floriána od *V. Vacka* z r. 1854 (s pohledem na Kladno). Tabernakl byl barokní, daný sem roku 1769 z Břevnova. Po stranách byly brány z r. 1866 se sochami andělů s býva-

*) Při bourání se ztratily.

lého oltáře P. Marie. Dva vysoké svícny dřevěné, bíle natřené, z r. 1798, stojí dosud v kapli nového kostela. (Obr. 53.)

Stejné dva oltáře postranní z r. 1740, zeleně natřené a zlacené, měly obrazy sv. Barbory a Benedikta a sošky sv. Lucie, Gertrudy, Josefa a Anny, slušné; v nástavcích byly bezcenné obrazy sv. Vintíře a Markéty. (Obr. 53.)

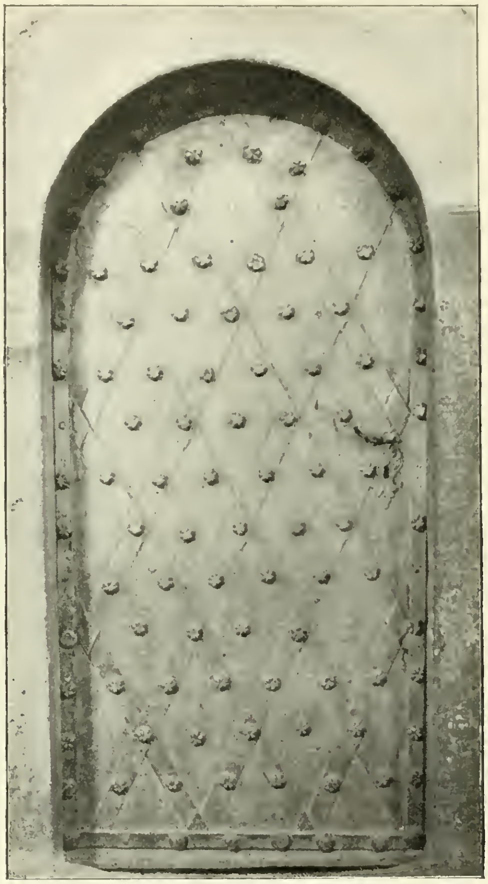
Oltář Jana Nep., z polovice XVIII. stol., měl slušnou dřevěnou sochu.

Kazatelna z konce XVII. století, zpovědnice z r. 1696 (dosud v kapli nového kostela) a mříž dubová z kněžiště, z r. 1733.

Obrazy: Sv. Pavel, na dřevě temperou, s akanthovým rámem, z konce XVII. století (v městské stavební kanceláři). Čtyři obrazy barokní na plátně (1·15 × 0·85 *m*) z 1. polovice XVIII. stol., slušné, pohříchu místy opravené: sv. Josef, Vavřinec, Prokop a Jan Nep. Křížová cesta z r. 1846, bez ceny umělecké.

Monstrance a pacifikály jsou chudé práce z konce XVIII. století.

Křtitelnice cínová, 0·90 *m* vysoká. Stojí v lodi nového kostela. Kotlík, v průměru 0·54 *m*, spočívá na třech nohách, vybíhajících dole v kopyta, od polovice v akanthové listy.*) Na plášti dvě lví masky s kruhy v tlamě, po nápisu dva medaillony s rytými obrazy: Madonna stojící na půlměsíci a Ježíš, dobrý pastýř. Nápis:

Obr. 52. Kladno. Kostel P. Marie. Dvéře do sakristie.

ZA PANOWANI WISOCZE VROZENE HRABINKI, A
PANJ PANJ MAXJMJLJANJ EWJ HISRLOWE ROZENE
HRABINKI ZE ZDIARV, PANI NA KOSSVMBERCE
KLADNE ẽ GAKOZTO KOLLATORKI KOSTELA
KLADENSKEHO TATO NADOBA SLITA

*) Původně byly nahoře hlavy andílčí (nyní umístěny na obvodě kotle) a dole ptačí spáry, kule svírající; r. 1864 přelity v nynější formu.

GEST ~
DNE 3 · SRPNA · LETA
· 1 · 6 · 8 · 9 ·

Na horním obvodě tři andílčí hlavy, na hladkém víku kříž.

D v é ř e*) západ. portálu (nyní v zámeckém dvoře) jsou dubové, plechem železným pobité, plochými pruty překřížené a nýtované hladkými i v rosettu vykovanými hřeby; v kosočtverečných výplních tepaná písmena majuskulní: AVEMRI (Ave Maria!) Konec XIV. až počátek XV. století. Zámek barokní. (Obr. 54.)

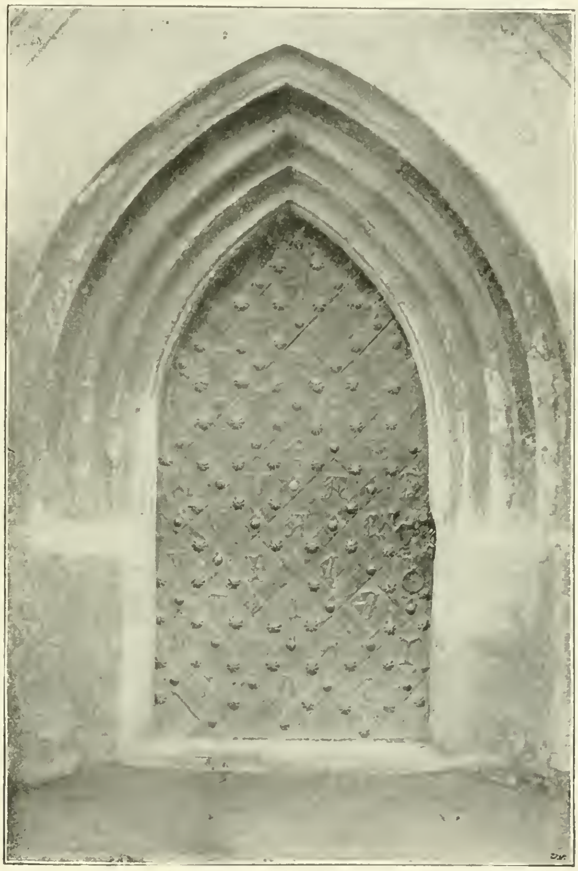

Obr. 53. Kladno. Kostel P. Marie. Pohled do vnitřku. (Stav před zbořením r. 1897.)

S a n k t u a r i u m z pískovce tesané, barokní (nyní na dvoře v děkanství), složené ze dvou částí. Sokl 2·60 *m* vys., 1·35 *m* šir., ořímsovaný, trojdílný, s hladkými výplněmi; ve středu vytesáno: LAVDETVR SANCTISSIMVM | SACRAMENTVM | MDCLXXI. Nad římsou tabernakl s výklenkem polokruhovým, mramorovou deskou vyloženým a uzavřeným mříží z plochých prutů, zahnutých v srdcovité tvary, světlík vyplněn soustřednými pruty. Po stranách výklenku nástěnné pilastříky, římsou přerušené, s volutovými hlavicemi, nesou úseky kládí s hladkým vlysem a silnou římsou, na níž spočívá segmentová římsa štítová. V ploše štítu akanthová kartuš oválná s korunou a monogrammem IHS, po stranách volutová křídla s prohnutým podnožím. (Obr. 55.)

*) Libussa na rok 1845. (Ill. kreslil Pachl.) Ost und West 1846, č. 205. Spor o čtení písmen.

Náhrobky byly v starém kostele jednak v kapli sv. Jana Křt. (a ponechány po jejím zboření r. 1831 v zemi nebo užity k dlažbě), jednak na panské hrobce v kostele (r. 1842 čtyři zdviženy a zazděny do stěny), jednak v kostelní zdi. Hrobka otevřena r. 1842 a nalezeny zde měděné rakve; při bourání kostela r. 1897 zcela zrušena. Nyní jsou náhrobky uloženy částečně v děkanském dvoře (čís. 9.), částečně v zámku (čís. 1.,

Obr. 54. Kladno. Kostel P. Marie. Portál na západní straně.

2., 3., 5., 7., 8.) a v novém kostele ponechány jen dva (čís. 4., 6.). Některé další náhrobky se při bourání kostela nešetrností zcela rozpadly (náhrobek Fr. Ad. ze Žďáru z r. 1670, Ctibora Tiburcí z r. 1615 a faráře Fr. Šedivého z r. 1805); jich nápisy viz u Škorpila, l. c. 28 sl.

1. Pískovec, torso, 0·85 *m* šir. Povrch hladký, nápis rytý: TVTO LEZI PAN GAN | KLADENSKI. Kámen dle písma jest ze XVI. stol. a byl tedy hrob pana Jana, jenž dožil v druhé čtvrti XV. stol., později teprve označen.

2. Pískovec, 1·63 × 1·05 *m*. Uprostřed v reliefu kříž, nad ním rytý nápis: Tuto Pan Przich Kladensky gest pochowan pan buoh racz Dussi geho | Milosstiw i nam wssem beyti. Konec XV. století.

3. Bílý mramor, torso. Dole v kruhu znak pěkně tesaný, nahoře nápis (doplněný dle Škorpila l. c. 33):

Obr. 55. Kladno. Kostel P. Marie. Sanktuarium.

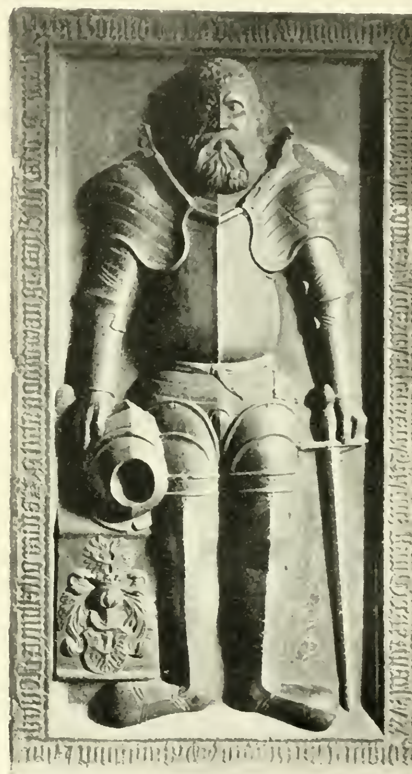
LETHA (PANĚ 1526 W NEDELI)
DEN N(ALEZENI SWATEHO KRZIZE)
TO GES(T MESICZE MAGE)
MEZI 5 : A 6 : HO(DINAV NA PVL ORLO)
GI VMR(Z)EL VROZ(ENI PAN PAN GAN)
GIRZI ZDIARSKI Z(E ZDIARV A NA KLA)
DNĚ TVTO GES(T POCHOWAN PAN)
BVH RACZ MV (MILOSTIW BEGTI TE)
LV LECHKI ODP(OCZINVTI A DVSSI)
WECZNAV RA(DOST DATI AMEN).

4. Červený mramor, 1·05 × 2 *m*. Okraj hladký, uprostřed ve vyhloubené ploše haut-relief rytíře v brnění v celé postavě, v levici meč,

pravici podepřenu o přilbu, pod níž podstavec se znakem. Na ovrubě: Leta Bozibo MDlxx⁰ 1111⁰ w ponděli před | Duchem ſwatym vmrzel Urozeny a ſtateczny Rytürz Pan Girzjk zdiarſky ze | zdiaru a na Kladnie Geho miloſti Cyſarz | ſtwy Rzymſkeho radda & g tuto pochowan ĝt pan Buh rač d: g: mi: b: (obr. 56.)

5. Červený mramor, torso, cca 2 × 0·95 *m*. Dole znak v reliefu, nahoře nápis minuskulí v hladkém pravoúhlém rámci:

Leta paně MDlxxiiij w ſtrzedᵘ
przed narozenim pana Kryſta v
mrzela Vrozena panj Eliſſka zdar
ſka ze zdaru ec Saucy ſtařj. 85.
leta tuto pochowana ležy gjz
Pan Buh wiečny a wſſemo
haucy y nam wſſechniem: ∽
∽ : Miloſtiw byti racz : ∾
∾ : Amen : ∽ (obr. 57.)

Obr. 56. Kladno. Kostel P. Marie. Náhrobek čís. 4.

6. Deska šedého mramoru, 1·74 × 1·05 *m*. Dole korunovaný znak, nahoře tesaný nápis:

ANNO DOMINI
M · D · LXXIX ·
OBIIT GENEROSA DOMINA DOMINA
LVDOMILLA DE MARTINITZ · QVÆ
SVB HOC SAXO HVMATA IACET
ORATE PRO EA MARIAM
VT IESVS EIVS FILIVS
LARGIATVR VENIAM.

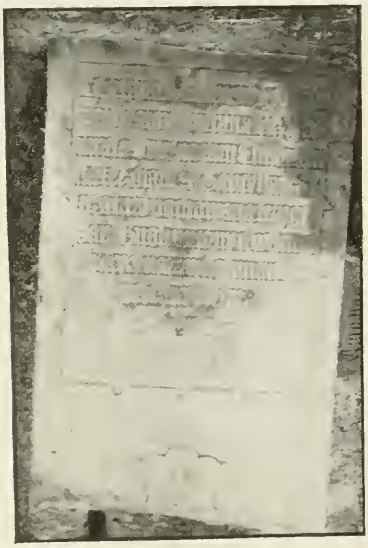
7. Bílý mramor žilovitý, 2 × 0·95 *m*. V reliefu postava paní v řasnatém oděvu, ruce složeny na prsou, pod hlavou polštář. Defektní. Opis na ovrubě (doplněný dle Škorpila l. c. 30): Letha Panie (1587 pred s: ondrzegem vmrzela vrozena pani) markita z rachmbe | rku manzelka vrozeneho | a ſtateczneho rytirze (Pana Getrzicha z rachv a na srbczi).

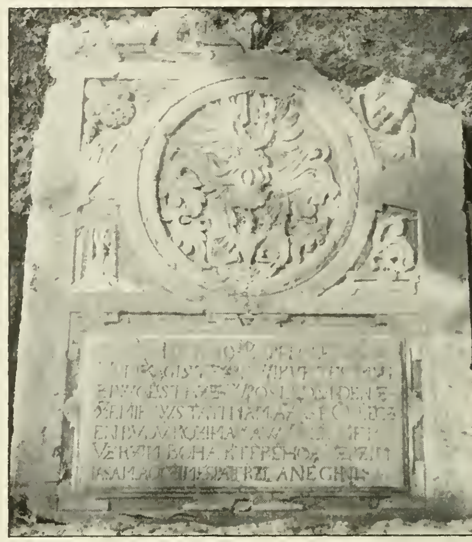
8. Červený mramor, 1·94 × 1·05 *m*. Plocha dělena na tři části: v horní kartuš s nápisem, ve střední v kruhu znak, kolem ve cviklech dvě andílčí hlavičky, přesýpací hodiny a lebka, v dolní také kartuš s nápisem. Vše jemně tesáno. Nahoře:

LETHA PANIE 1618 W PATE(K · · · ·)
ATNI SVATEHO ONDRZIEGE A P(OS)TO
LA PANIE TO GEST 30 DNE MIESICZE LIS

TOPADV W NOCZI NA SOBOTV VMRZIELA V
ROZENA PANI SIBILA ZDIARSKA ROZENA
HRADICZKA Z HORZOWICZ A NA KISSICZ
ICH MANZELKA PANA CZTIBORA TIBVRCZI
HO ZDIARSKEHO A TVTO GEST POCHO=
WANA PAN BVCH RACZ DVSSI GEGI MILOSTIW BEGTI
TIELV LECHKE ODPOCZINVTI A WIECZNAV RADOST DATI ·

Pod tím modlitba z Joba 19. kap. (obr. 58.)

Obr. 57.—58. Kladno. Kostel P. Marie. Náhrobky č. 5. a 8.

9. Deska z červeného mramoru, 0·715 × 1·02 *m*. Nápis rytý:

+

w Kladnie Roku 1748 Zrozeny w tomto Myſtie
1798 dne 16. Dubna do hrobu ſlozeny welebnj kniez
Jozeff Toelk
Boha a Cyrkwe ſlužebnik wzdy wierny oſady
ſwe neunaweny horliwy Paſtyr až do ſmrti
tehdaz přeſtal apoſſtolſky pracowatj Kdyz przeſtal
zyw bytj 50 Let zyw byl 19 Let przykladnie a bedliwye
praczowal gako fararz Kladenſky ani Chura
woſt a boleſti tiela tieſſke ktere Dlauho ſnaſſel
od Dila Apoſſtolſkeho geg odlauczytj nemo
hly Neodlauczyla Muže toho bedlyweho a
laſkaweho od konani Aurzadu genom ſmrt
ſluzebnicze dobry a wierny wegdi
w Radoſt pana tweho amen.

Z v o n y :

1. Průměr 1·11 *m*, výška 1·13 *m*, 15 centů. Ucha hladká, kolem koruny šestkráte se opakuje řada plaket*) mezi šesti oblouny, pod tím vlys z draperií a guirland, zavěšených na lvích maskách, ovocných a květinových festonů. Na plášti v pravoúhlém rámu se lvími maskami po stranách nápis:

SKRZE PILNOST A SKVTECZNE PRZYCZYNIENI VRO=
ZENEHO A STATECZNEHO RYTIRZE PANA GIRZYKA
ZDIARSKEHO ZE ZDIARV A NA KLADNIE yc YA=
KOZTO KOLATORA A MILOWNIKA ZADVSSY KO=
STELA BLAHOSLAWENE PANNY MARYE W MIESTE
CZKV KLADNIE VDIELAN GEST ZWON TENTO PRO
CZEST CHWAL BOZSKYCH A PRO BVDAVCY PA=
MATKV GEHO SKRZE BRYKCYHO ZWONARZE W
NOWEM MIESTIE PRAZSKEM LETA 1570 ~

Na druhé straně znaky rodu Žďárských a Martiniců s nadpisy:

GIRZIK ZDIARSKY ZE ZDIARV A NA KLADNIE SC	LYDMILA ZDIARSKA Z MARTINIC A NA KLADIE CS.

Na věnci silné oblouny, mezi nimi otisky medaillonů s allegoriemi trpělivosti a spravedlnosti, 0·08 *m* v průměru. Srdce z r. 1702. (Do r. 1734 zvonilo se s korunou dolů obrácenou.)

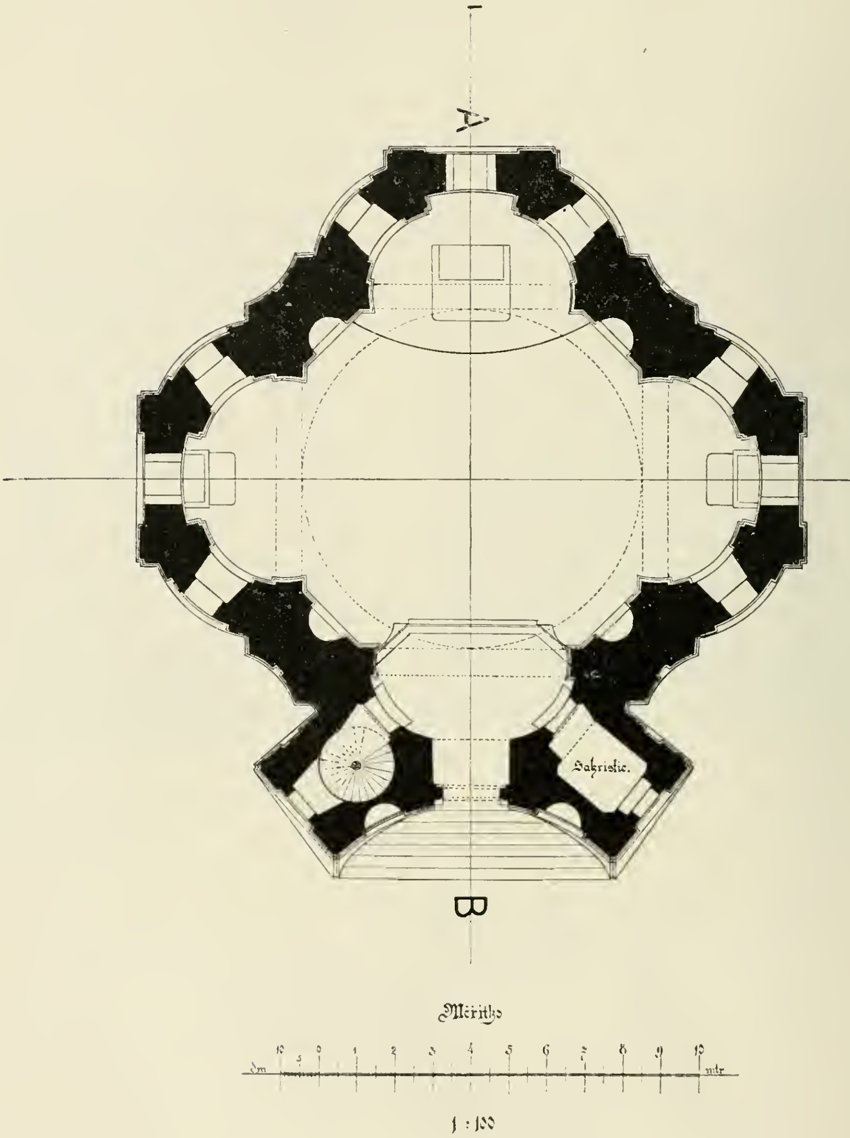
2. Výška 0·92 *m*, průměr 0·97 *m*, 11 centů.**) Ucha vyžlabena, na koruně otisky šalvějových lístků, pod tím úzký vlys dvojitých lilií, šest oblounů a mezi nimi nápis: TEMPORE · TEMPESTO · PARCVS · SIT · SOMNVS · HONESTO = TVNC · MOVEAR · SONITV · NOXIA · PELIO · MEO = TH · NECRONI + Pod tím cípaté ornamentální výplně. Na plášti reliefy Ukřižovaného, P. Marie na půlměsíci a sv. Jiří a nápis:

M — DC — LX
SMRT WORSSILE ZDARSKE HRANY
SWEDLA NA ME TIELO RANY
M — DC — LXI (Medaillon) I — IVLI —
ZIWOT FRANTI SSKA ZDARSKEHO
POMOH RANAM TIELA MEHO
KVNSTEM MISTRA RZEMESLNEHO
BENEDICTA PRZIGMIM BRIO
ZAS MOHV ZIWYM SLAVZITI
MRTWE ZWVKEM PROWAZETI
BVH DEG DOBRODINCVM MILOSTI
A PO SMRTI WIECZNAV RADOST
— AMEN = TH = NECRONI —

*) Odlitek Flötnerových Mus. (Viz Časopis spol. přátel star. čes. v Praze XV, 16. Zd. Wirth, Brykcí z Cynperka a P. Flötner.)

**) Přelit ze staršího, který r. 1660 pukl.

V nápisu medaillon s opisem: FRANCISCVS ADAM COMES DE SORA.
3. Výška 0·64 *m*, průměr 0·70 *m*,*) 4 centy. Ucha vyžlabena, u koruny řada vztýčených akanthů, pod tím nápis: TENTO SWON UDIELAN

Obr. 59 Kladno. Kaple sv. Floriána. Půdorys.

GEST ~ PRZEDNIE KE CZTI BOZI SLAWIE / MATICZKI GEHO S: FRANTIS. ☛ | Z PADUE ANTONINOWI · TEZ / S: PANNIE BARBORZE KE POCHWALE ☛ FVSA NEO=PRAGÆ ☛ Pod tím pás visících

*) Byl slit r. 1661 (nápis u Škorpila l. c. 66), r. 1746 pukl.

akanthů. Na plášti sdružené znaky klášterů Břevnova a Broumova, pod tím nápis: ☛ FIERI FECIT BENNO ABBAS BRZEWNOWIENSIS IN BRAVNA ANNO 1749. a reliefy sv. Antonína s Ježíškem, Barbory a plaquetta: Korunování P. Marie. Na věnci provazec.

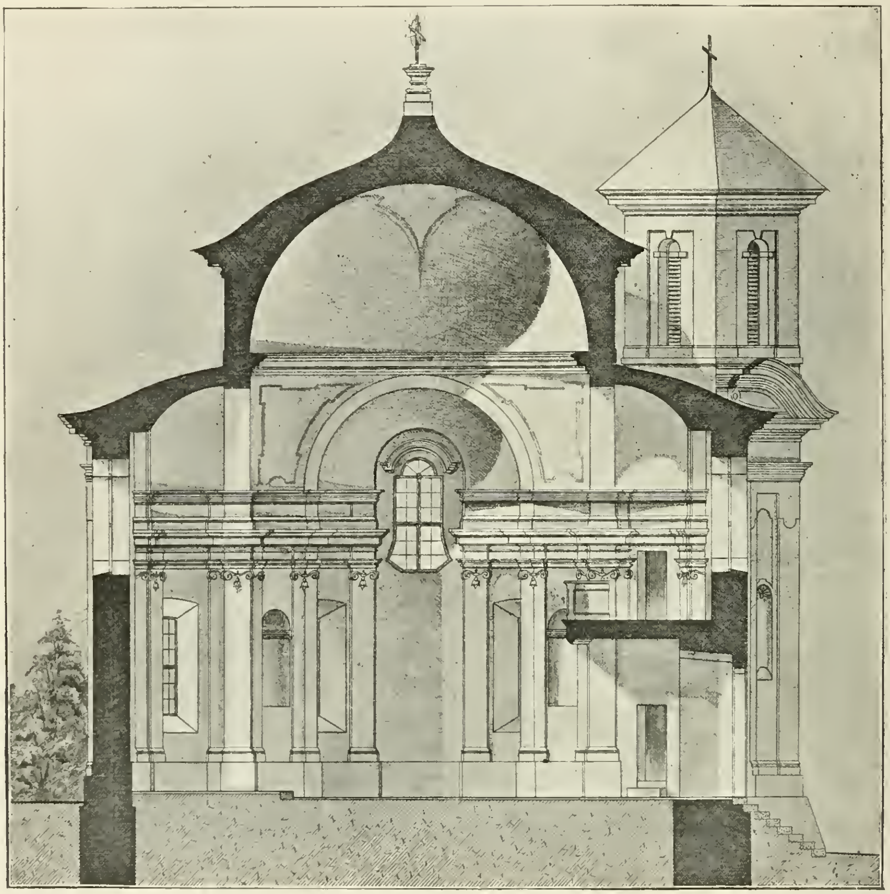
Obr. 60. Kladno. Kaple sv. Floriána. Pohled od jihu.

4. Umíráček. Výška 0·36 *m*, průměr 0·39 *m*, 0·45 centu. Ucha hladká, hrubá, u koruny květinové guirlandy, na plášti plaquetta: Utrpení P. Marie, Ježíš a sv. Trojice a nápis:

TENTO ZWON GEST KAVPENY Z NAKLADV
PANV MISTRV SPOLECZNYHO CZECHV
MIESTIS KLADNIE NA WIECZNAV PAMATKV
KDYZ BI PAN BVCH S TOHOTO SWIETA CASNAV
SMRTI POWOLATI RACZIL ABY SE S NIM ZVONILO
A ZA TV DVSSY POMODLENI CZINILO.

Na věnci: GOSS MICH FRANZ SCHÖNFELDT IN DER KÖG = ALTSTADT PRAG A9 — 1733.

5. Sanktusník. (Dosud uložen na děkanství.) Původní byl z 2. pol. XVII. stol., s erbem Martiniců; r. 1806 pukl a byl přelit. Výška 0·33 *m*, průměr 0·345 *m*. Ucha žlábkována, na hladkém plášti relief Madonny Staroboleslavské.

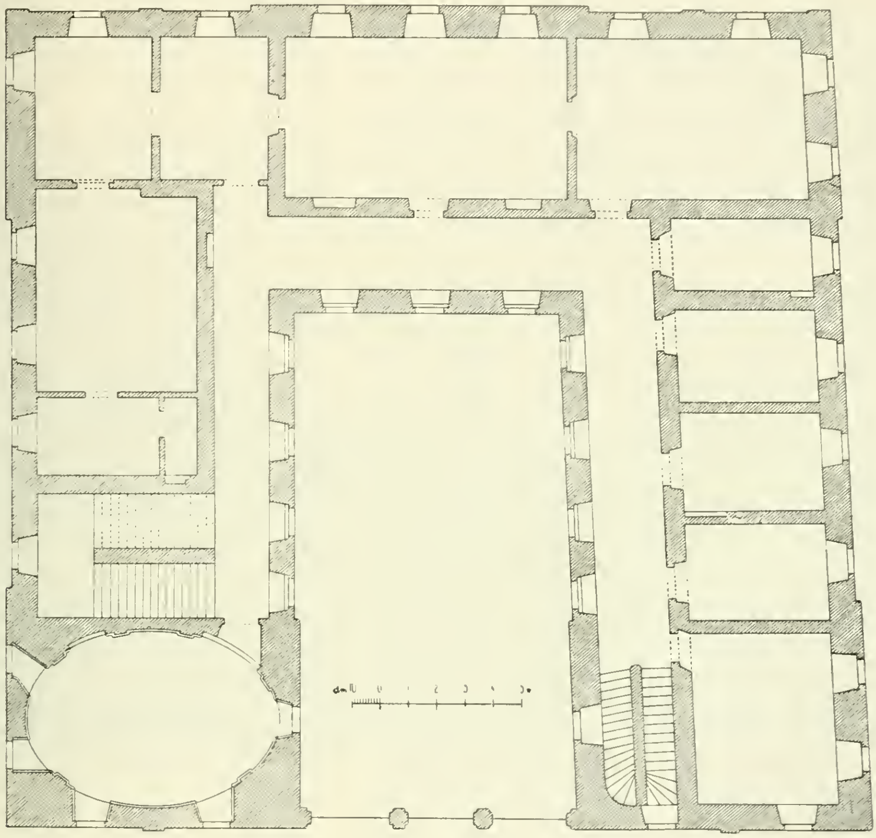

Obr. 61. Kladno. Kaple sv. Floriána. Řez příčný.

DĚKANSTVÍ. Na tom místě odedávna stálo farní stavení. Roku 1549 popisuje se jako jednopatrové, s dřevěnou pavlačí. Roku 1585 přistavěn vedle dům kantora a varhaníka. Farská zahrada přiléhala vzadu až k hradbám. Nynější budova, prosté jednopatrové stavení, s šindelovou mansardou, postavena (po zboření starší, jejíž vyobrazení, kreslené učitelem J. G. Bělohlávkem, jest v Pamětní knize z r. 1836) dle plánů zed. mistra *Jos. Maška* z Břevnova a tesaře *Vojt. Messnera* z Kladna v letech 1804—6 nákladem 11.097·12 zl.

Archiv dosti zajímavý. V depositáři drobnosti ze starého kostela (sošky, kříže, svícny atd.), ne starší konce XVIII. století, na půdě dřevěné sochy sv. Václava a Zikmunda, 1·25 *m* vys., z konce XVII. stol. a na dvoře zbytky kazatelny, náhrobky a sanktuarium (viz str. 68 a 70.).

KAPLE SV. FLORIÁNA. Na tomto místě byl již roku 1610 založen lazaret pro chudé panské služebníky. Vedle něho vystavěl

Obr. 62. Kladno. Půdorys zámku.

svým nákladem r. 1630 Florián Jetřich ze Žďáru kapličku, zasvěcenou sv. Floriánu a Alžbětě.*) Byla asi 16 střevíců dlouhá a měla vížku se

*) K slavnosti založení byla ražena měděná medaille s rytým nápisem: (avers). ANNO . | DNI . 1630 . DIE . Z . | APRILIS . POZITVS . EST . | HVC . ISTE . PRI MVS . LA : | PIS . AB . ILL . SACRI . ROM | ANI . IMPERŸ . COMITE . | FLORŸANO . THEODORICO | DE . SORA . ET . ELIZABETHA | COROWA . COMITISSA . | DE SORA . WATA . | . COMITISSA · | (revers) DE MARTINICZ . | IN . HONOREM . SANME TRINITATIS . B . M . V . | ET . SS . FLORŸANI . ET . | ELIZABETHAE . | . VIDVA. (Viz Beschreibung der bisher bekannten böhm. Privatmünzen und Medaillen (1852) str. 710 a tab. LXXVII, č. 658, kde mylně určena medaille jako pamětní na zal. kláštera v Hájku.)

zvonkem.*) Základní kámen byl zachován a je nyní zazděn za oltářem v kapli; je to deska z červeného mramoru s rytým nápisem: LAPIS FVNDAMENTALIS | SACELLVM DEO TRINO ET VNI DICA | TVM MEMORIÆ B · M · V · ET SS: FLORI | ANI ELISABETHÆ VIDVÆ REGINÆ | HONORI CONSECRATVM IMPENSIS IL | LMI FLORIANI THEODORICI S · R · IMP · CO | MITIS DE SORA · ET ILLMÆ ELISABE | THÆ CONIVGIS COMITISSÆ NATÆ | A MARTINICZ ÆRA CHRISTIANA | 1630 DIE 2 APRILIS | P · F · D · E · V · H FAMILIÆ.

Tato kaple byla zbořena asi r. 1750 a na místo ní vystavěna nová, pravděpodobně dle návrhu *Kil. Ign. Dienzenhofera.***) Doba stavby

Obr. 63. Kladno. Zámek. Pohled od jihu.

není určitě známa a udání v literatuře kolísá mezi r. 1742 a 1752. Jisto jest, že se stavba protáhla — snad smrtí opata B. Löbla († 1750) — a že vlastní úprava kaple pochází až z r. 1872. Na hřbitově, kolem kaple založeném, pochovávalo se však nepřetržitě v letech 1679—1831.

Kaple jest centrální stavba barokní s plochou kupolí, v průčelí s dvěma věžemi na koso postavenými. Půdorys má tvar kříže, jehož

*) Zvonek byl r. 1745 půjčen do Motyčína a r. 1806 si jej obec Motyčínská zcela zakoupila.

**) Viz článek v Pam. arch. XXI, 89: Zd. Wirth, Dvě díla Kil. Ignáce Dientzenhofera v Kladně, kde citována příslušná literatura. Kaple stála tehdy ještě za branou, při silnici Rakovnické na volné prostoře. Nynější stav, kdy těsně kolem ní přiléhají školní budovy, ubírá stavbě mnoho na dojmu.

střed tvoří osmihranný prostor pod kupolí a břevna výklenky oltářní a kruchta; kouty mezi břevny vyplněny zdivem (obr. 59.). Zevnějšek jest jednoduchý: sokl, na nárožích ploché pilastry, na nich kolem stavby obíhá kordon; okapní římsa vyložená, s energickým profilem; kolem kasulovitých oken ploché chambrany; tambour kopule hladký, na vrcholu, přímo na klenbu prejzy krytém, kříž s paprsky, kovaný. Průčelí, obrácené na jih do ulice Královské, jest v půdorysu i s věžemi, do výše okapní římsy s façádou splývajícími, segmentem prohnuto a podstaveno do klesající ulice zděnou terasou. Uprostřed portál nedávné úpravy, k němuž vede schodiště, nad ním kasulovité okno. Strany hranolových věží dekorovány pilastry a prolomeny nikami s mušlovou konchou; vlys hladký, nad okapní římsou dva mohutné úseky volutové římsy štítové. Část nad střechou kaple má hladké stěny, úzká okna polokruhová na vše strany a provisorní stlačené taškové stany. (Obr. 60.)

Obr. 64. Kladno. Zámek. Kamna v 1. patře.

Vnitřek dosti prostorný osvětlen deseti okny. Na středem klene se kopule v průměru 8·90 *m*, 16·20 *m* vysoká, sklenutá na pendentivech. Oltářní vyklenky jsou 3 *m* hluboké a 5·30 *m* široké a sklenuty valeně ve výši 10·75 *m*; v jižním výklenku jsou po stranách vchody do sakristie a ke schodišti na kruchtu, jež jsou umístěny v přízemí věží. Dekorace stěn chudá: na nárožích pilastry (jich patky opatřeny při dostavbě r. 1872 nebarokním profilem), postavené na soklu, hladkých dříků, pod krkem se závitnicovou ozdobou, nesou kolem obíhající římsu, okny přerušovanou, nad níž se oblomuje ještě jedna, plošší. Ve stěnách výklenky (s novými sochami), v pendantivech štukové rámy, v kupoli na obvodě římsa, v její ploše štukové zrcadlo ze čtyř segmentů. Nad okny prohnuté římsy. (Obr. 61.)

Obr. 65. Kladno. Zámek. Kaple sv. Vavřince. Freska na klenbě.

Obr. 66. Kladno. Zámek. Kaple sv. Vavřince. Freska na klenbě.

Zařízení — tři oltáře, lavice, varhany — jest novější. Zvony ulity r. 1862 a 1873.

ZÁMEK. V bývalé vsi Kladně byly odedávna dvě tvrze, připomínané již od poč. XIV. století. Hořejší tvrz, Ostrovec zvaná, zašla beze stopy, snad již v XVII. století, dolejší postupem doby přestavována na nynější zámek.*) Roku 1619 byla tvrz vypleněna císařským vojskem a dlouho byla pustá. Zachované popisy z r. 1686 a 1701 (vyčerpány u J. Mottla l. c. a Sedláčka l. c. 276) a v archivu děkanském uložený Prothocoll, die Herrschaft Kladno anlangen. Anno 1705 (obsahuje na str. 159 až 186 inventář zámku, kaple a dvora) dosti jasně podávají obraz zámku v XVII. století.**) V XVIII. století neobývaný zámek zchátral, i dal jej opat B. Löbl kolem r. 1750 (letopočet na hodinách) přestavěti. Poněvadž disposice půdorysná i klenby v přízemí svědčí XVII. století, zdá se, že to byla jen adaptace omezující se na vybourání jednoho křídla a zřízení kaple v patře. Účastenství *Kil. Ign. Dienzenhofera* při tom není zaručeno historicky a nedá se ani důkazy ze stavby samé podepříti.

Obr. 67. Kladno. Pečetidlo z roku 1648.

Zámek jest budova o třech křídlech (skoro čtverec o straně 19 *m*), jednopatrová, krytá taškovou valbou (obr. 62. a 63.). Stěny hladké, vchody s kamenným, hladkým opažením, kolem oken chambrany s imitovanými středními klenáky (na straně do zahrady v nich kované mříže). Kordonová římsa s oblým profilem, plochá, okapní vyložená a ostře profilovaná. Po stranách podélných křídel otevřený ochoz se čtyřmi, v příčním křídle s třemi oblouky (z těch zazděny všechny až na dva v podélných křídlech), polokruhem sklenutými, nestejného rozpětí, dělenými čtyřbokými pilíři. Ochoz sklenut křížově bez žeber, lunetty mělké. Na střeše dřevěná vížka, lucernou ukončená; v ní hodiny s letopočtem 1750 a písmeny B A B (Benno Abbas Brevnoviensis) na rozích ciferníku.

Vnitřek zcela prostý. V přízemí jsou místnosti vesměs hladce křížově nebo valeně s lunettami sklenuty, podobně schodiště; v patře mají chodby a pokoje ploché, rákosové stropy bez ozdob. Schodiště jest dole uzavřeno mříží 3·90 *m* vys. a 1·90 *m* šir., jejíž polovice s úzkými postranními poli souhlasně členěny svisle pruty, na nichž jsou přinýtovány listové ozdoby, z plechu tepané; rytá příražnice má na vrcholu pěkně tepaný akanth. Svrchu obdélný nástavec, vyplněný geometrickým ornamentem a listy, v jeho středu plná kartuš se znaky klášterů v Břevnově

---

*) J. Mottl v Pam. arch. X. 17 a ve Výroční zprávě měšť. škol v Kladně (1880). Bibliografii o rodu Žďárských viz v Zíbrtově Bibl. čes. historie I. čís. 12472 sl.

**) Do zboření farního kostela (1897) byla při domě čís. 122 zachována brána do dvora vedoucí, jednopatrová, krytá dvojitým šindelovým sedlem.

a Broumově a písmeny B A B, nejvýše opatská infule a křížem berla. Polokruhový světlík složen ze soustředných tyčí.

V pokojích troje barokní k a m n a, hnědě polévaná, domácí práce (obr. 64.), sedm p o r t r a i t ů opatů na plátně od pol. XVIII. století, o b r a z sv. Floriána, barokní s e k r e t á ř a k l e k á t k o s intarsií a pokojová zařízení ze 40. až 60tých let.

Obr. 68. Kladno. Socha P. Marie.

V levém křídle domácí k a p l e s v. V a v ř i n c e. Nad vchodem malovaná supraporta*) : Isák obětuje svého syna. Půdorys oválný (osy 8·40 *m* a 6·30 *m* dl.), pět oken, plochá kupole. Stěny hladké, na kupoli fresko představující výjevy ze života sv. Vavřince, dělené allegorickými postavami. Malba působí pro nízkost kupole a malý prostor těžce a hrubě.

*) M o t t l l. c. četl ještě na obraze chronogramm 1740.

Ve středu se vznáší skupina sv. Trojice, nesená anděly, na obvodě kupole proti sobě dva výjevy ze života světcova:*) *a*) Světec vrací zrak slepým, uzdravuje nemocné. V pozadí nároží barokní architektury, v předu vzývá světec boha, obklopen jsa nemocnými, již leží na zemi nebo jsou přiváženi nebo přiváděni sem; nabytí zraku naznačuje jedna žena snětím roušky s očí. (obr. 65.) *b*) Světec spěchá umříti s papežem. V pozadí středověký hrad s kulatými věžemi na nárožích; před ním stařec v nádherném rouše kněžském, jehož tři pochopové váží provazy, zatím co jiní přihlížejí nevinně jich práci sedíce na koni. Stařec kývá prstem na mladého kněze, jenž od plačícího zástupu lidí blíží se pln oddanosti, kol hlavy maje svatozář, s rukama rozpřaženýma. (obr. 66.) Výjevy jsou děleny architektonickými výklenky, těžce orámovanými a ozdobenými mušlemi a festony; před nimi andělé: (v pravo) anděl přilétá, v ruce ratolest míru a myrtový věnec, a kácí mučedlnické nástroje, rožeň, kladku, pánev s uhlím, pochodeň, provazy, kyje a dříví (obr. 66.); (v levo) anděl klečí u truhlice a vybírá odtud kalichy, vedle leží monstrance v otevřeném pouzdře, misky a mísy. (obr. 65.)

Obr. 69. Kladno. Sloup se sochou Jana Nep.

Oltář jest nástěnná architektura s podvojnými pilastry; uprostřed obraz na plátně: sv. Vavřinec drže levicí rožeň jest nesen anděly do nebe. Nad ním v kartuši: DELICIÆ BENEDICTINÆ, po stranách sošky sv. Benedikta a Františka. Nad středem v oválu obraz anděly držený s monogrammem MARIA v nástavci; dle podpisu je to kopie: Vera Effigies Bæ Matris Admirabilis Benedictæ quam S. P. | N. Benedictus puerili ætate Romæ familiarius adamave= | rat cultu Deiparæ meritus ut tam Dioina fecit

*) Legenda praví: „Za pronásledování křesťanů od císaře Valeriána roku 258 byl zajat a veden na popravu papež Sixt II. Vavřinec, tehdy strážce jeho pokladu, chtěl s ním zemříti, ale papež nabídku odmítl a poručil mu, aby kostelní poklad rozdělil mezi lid, že bude za 3 dny též utracen. I učinil tak Vavřinec a za tři dny byl též zajat a na rožni umučen.“

S: Alanus de Rupe Jmonasticæ Jnstitutio= | nis Author fieret et Funditor. Místo tabernaklu dřevěný krucifix a dva reliquiáře. Na mense relief: Obětování Isáka.

Barokní kredence, dubová, intarsií zdobená, se slušnými štítky.

Ve vížce cymbály: velký zcela hladký, na menším, 0·11 *m* vys. a 0·35 *m* v průměru, letopočet 1749 v kartuši.

V zahradě, na západ od zámku, zachovány sklepy o dvou odděleních, valeně sklenuté lomovým kamenem, místy ve vrcholu cihlami spravované. Stopy požáru. Dle jich rozsáhlosti možno souditi, že pocházejí z tvrze, jež zde snad dříve stávala.

Ve dvoře složeny náhrobky a železné dvéře ze starého kostela farního (viz str. 68, 70 a 71).

RADNICE byla původně do roku 1843, kde jest nyní Občanská záložna. V tomto roce upravená budova na vých. straně náměstí byla r. 1897 zbořena a nová vystavěna r. 1898—9 dle návrhu architekta *J. Wejrycha.*

V radnici skrovný archiv a pečetidlo bronzové (obr. 67.), 0·035 *m* v průměru, okrouhlé, defektní. Državlo pevné. Kolem městského znaku opis: SIGILLVM · OPIDI · CLADNENSIS · A · 1648 + Na obvodě laurový věnec. (Ottův N. Slov. XIV. 291.)

STATUE P. MARIE stojí uprostřed náměstí. Byla vystavěna r. 1741 nákladem opata Loebla dle návrhu *Kil. Ignáce Dienzenhofera.**) Z pískovce, asi 10 *m* výšky. Architektonicky pěkně řešený podstavec o dvou patrech stojí na třech schůdcích; terasa a železná mříž novější. Na podstavci čtyři medaillony s reliefy sv. Josefa, Anny, Joachyma a Ježíše, na římse na nárožích stojí sochy sv. Vojtěcha, Jana Nep., Bennona a Benedikta; výše sedí čtyři andělé, držící v ruce kartuše se znaky klášterů v Broumově a Břevnově a chronografický nápis, již otřelý. Socha P. Marie na zeměkouli stojí nejvýše na zvláštním podstavci. Hořící urny kolem již scházejí (obr. 68.).

SLOUP se sochou Jana Nepom. v ulici Královské. Původně stával u malého rybníka na náměstí, pak (při založení Mariánského sousoší) přenesen na místo nároží nynější ulice Svatojánské a nedávno na nynější místo uprostřed kašny. Byl zřízen nákladem faráře V. Raphaela r. 1706. Má hranolový stylobat, attickou patku, dřík nahoru súžený a sochu na římsovité hlavici. Na podstavci sochy jsou vyryty nápisy v laurových věncích s chronogrammem 1706:

---

*) Viz popis v Pam. arch. XXI. 89. Rytina Birckhardtova dle J. Ditzlera v knize M. Ziegelbauerově, Epitome historica monasterii Brevnoviensis (Coloniae 1740); v textu na str. 135 praví autor: „než toto dílo, jež jsem začal psáti koncem r. 1740, vyjde tiskem, bude v nejbližším létě již státi v Kladně obelisk P. Marie.“ V klášteře Břevnovském uložen jest model dřevěný, 0·62 *m* vys., lišící se poněkud v modelaci P. Marie od provedeného sousoší. (Viz Památky výtvarné z českosl. výstavy národopisné 1895, tab. 44.)

steLLato faMI ADVoCato sit.	FIDeLes aMo CULto res	MeaCCe Dat VIator.	(Obr. 69.)

PRANÝŘ původně stával na náměstí, ale přenesen, když na jeho místo r. 1741 postavena statue P. Marie, před bývalou radnici. Roku 1879 byl prodán v dražbě; zbytky leží v radnici. Byl vytesán z pískovce a v různých výškách byly do něho zapuštěny železné kruhy. Na hranolovém stylobatu s třemi schůdky stál sloup s oblým dříkem a římsovitou hlavicí, na níž spočívala pyramida s kulí. Na podstavci vyryto: F II. (Ferdinandus II.). (Vyobrazení viz u Dr. J. Hrušky, Kladno před sto roky [1902] str. 15.)

PAMÁTKY CECHOVNÍ.*)

a) Společenstvo stavebních živností (listiny a zápisy od r. 1736):

Pokladnice dubová, lištnami zdobená, s letopočtem 1736.

Pečetidla: Mosazné, oválné, osy 0·032 a 0·034 *m*, držadlo vykrojené do liliovitého tvaru, pevné. Kolem kartuše s emblemem tesařů opis: SIGILLVM · DER · ZIMERLEIT · IN · STATEL · KLATNO ♡, nahoře: 1727.

2. Bronzové, okrouhlé, v průměru 0·05 *m*, držadlo pevné. Ve středu v korunovaném štítě dvanáct cechovních emblemů, kolem opis: PECZET · POCZTIWIHO · PORZADKV · MIEST · KLADNA. Střed XVIII. století.

3. Bronzové, okrouhlé, v průměru 0·034 *m*; ve středu znak, opis: ✳ PECZET · CECHOWNI · MIESTIS · KLADNA. XVII. století.

Cínová konvice s víčkem, 0·33 *m* vys., hladká; uvnitř vyryt letopočet 1773 a značky: pražská s letopočtem 1773 a: lev s konvicí a písmena PG. Na plášti vyryt věnec.

Korouhev z r. 1763. Zbylo jen plátno s obrazy sv. Floriána a Nanebevzetí P. Marie (0·70 × 0·94 *m*) a napjato v rámu za sklem.

b) Společenstvo oděvní (listiny od polovice XVIII. století):

Dubová pokladnice z polovice XVIII. století, prostá.

Pohřební štíty, na plátně malované, z XVIII. století.

V SOUKROMÉM MAJETKU:

Sbírku praehistorickou (nálezy z okolí Kladna a ze Stradonic) má pan Ed. Lorber, hodinář.

Kralovice.

Heber l. c. I. 26; Pam. arch. X. 699; Škorpil, Okres 85; Sedláček l. c. VIII. 273.

---

*) Cechy řemeslné vznikly v Kladně kolem r. 1600. Nejprve byl jeden, společný cech, r. 1734 zřízen řeznický a 1736 cech stavitelský; koncem 18. stol. přenesen sem cech sladovníků z Unhoště. Také všichni řemeslníci břevnovští sem patřili tehdy. (E. Batěk, Břevnov [1898] 51.)

Bývalá osada, přip. již r. 1285, s TVRZÍ zašla ve válce třicetileté úplně, ale již r. 1545 byla částečně pustá. Osadníci přešli do Vřetovic a ze vsi zbyl jen kostel sv. Václava (viz Vřetovice!).

Kyšice.

Sommer XIII. 236; Sedláček l. c. 290; Heber l. c. VII. 83; Škorpil l. c. 95; Melichar l. c. 210.

TVRZ zašla beze stopy. Nynější dvůr má hospodářské staveni z XVIII. a XIX. století a dvě slušné brány, prejzy kryté; jedna zazděná.

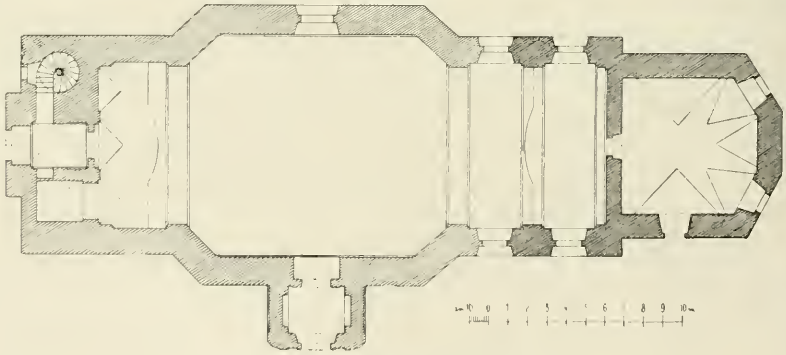
Na KAPLI sv. Floriána (vyst. nákladem obce 1863) zvonek 0·37 *m* vysoký, 0·365 *m* v průměru. Ucha hladká, u koruny mezi pásy z akanthů nápis: IOHANN GEORG KÜHNER GOSS MICH IN PRAG 1756. Na plášti reliefy: muž modlí se k P. Marii v oblacích, Jan Nep. a sv. Pavel.

Lidice.

Schaller I. 229; Sommer XIII. 249, Čechy XI. 186; Škorpil, Okres 95; Melichar, Okres 226. Topogr. sbírka rkp. v archivu Musea král. čes. Heslo: Buštěhrad. (Pamětní knihy na faře: 1. od r. 1732, 2. od r. 1836. Matriky od r. 1664.)

O TVRZI viz u Sedláčka l. c. VIII. 275.

KOSTEL SV. MARTINA BISKUPA (farní) byl již r. 1352 farním; v letech 1620—60 byl bez kněze (nějaký čas vysílali sem piaristé ze Slaného duchovní), až zase r. 1670 obnovena fara.

Obr. 70. Lidice. Kostel sv. Martina. Půdorys.

Za války třicetileté spustl a později opraven. Tehdy tu stál oltář, založený r. 1572 nákladem pana Zdeňka z Wartemberka a na Buštěhradě. Roku 1729 rozšířen kostel, při čemž bývalé kněžiště vzato za sakristii a loď za kněžiště, věž zvýšena a pod kostelem zřízena hrobka. Stavba ukončena r. 1732 celkovým nákladem 7000 zl., darov. velkov. tosk. Annou

Marií. Roku 1734 koupen nový oltář za 400 zl. (oltáře sv. Josefa a P. Marie Pasovské zbyly ze starého kostela), r. 1740 opatřen oltář sv. Anny nákl. 55·48 zl. Mimo to zaznamenáno r. 1737 darování dvou pacifikálů, r. 1738 koupě mříže do kněžiště za 19 zl. a 1740 koupě positivu z Prahy, čtyř trompet a bubnů. Roku 1741 byl chrám opraven, protože se objevily trhliny ve zdivu a důkladná oprava podniknuta také r. 1858 (oltáře vyzlaceny, vnitřek vymalován *Ant. Frieblem* z Prahy).

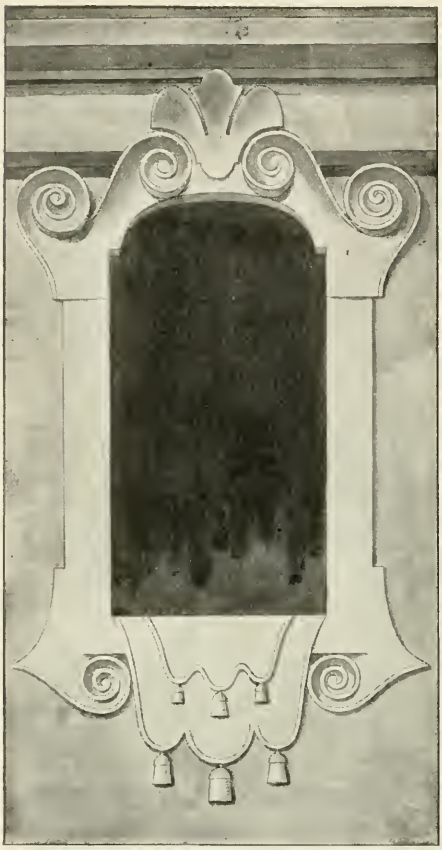

Obr. 71. Lidice. Kostel sv. Martina. Pohled od jihovýchodu.

Kostel stojí na hřbitově, obehnaném z d í v nárožích skulacenou, prejzy krytou; od jihu vede branka s pěkně vypjatou římsou.

Jednolodní barokní s t a v b a s věží, krytá nad lodí původní mansardou prejzovou s pěkným vikýřem (nyní zazděným), nad kněžištěm a kruchtou taškovou valbou. (Obr. 70. a 71.) Stěny hladce omítnuté, členěné lisenami; kordonová a hlavní římsa oblomují se kolem. Okna hladká, segmentem sklenutá, jen v bocích lodi bohatěji orámována štukem; rám

dole vybíhá v čabraku, nahoře ve voluty a ozdobný střední klenák. (Obr. 72.) Před jižním vchodem do lodi později přistavěná předsíňka skoro čtverečná, sklenutá valeně, s oblými rohy; štítek segmentem vykrojený a zalomený. Uvnitř nad portálem vypjatá římsa a nástavec. Nad předsíňkou i na druhé straně znak saský v kartuši pod korunkou. Západní průčelí má v přízemí o něco vpřed vystouplý vchod s letop. 1731, okno nad ním zazděno. Nad hlavní římsou vystupuje věž; přechod k šířce lodi tvoří postranní křídla ukončená jehlany. Čtyři okna orámována a dole ozdobena čabrakou; nástavec zabraly r. 1852 sem upevněné ciferníky hodin. Věž pokryta prejzovým komolým jehlanem prohnutých stran, s okrouhlými vikýři, zakončeným plechovou kupolí s hrotitou bání a kovaným křížem.

Obr. 72. Lidice. Kostel sv. Martina. Okna v lodi.

Uvnitř zabírá skoro čtvercová loď se skosenými rohy, 11·48 *m* šir. a 13·38 *m* dl., s párem oken, pokrytá prkennou plochou kupolí, většinu prostoru; k ní přiléhá kněžiště (bývalá loď), 8·55 *m* šir. a dl., s dvěma páry oken, valeně sklenuté (klenba dělena pásy, nesenými pilastry v koutech a mezi okny postavenými) a kruchta s věží o jednom poli valené klenby, v jejímž přízemí umístěn vedle vchodu do podkruchtí Boží hrob. Na kupoli lodní fresko (přemalované): výhled do barokní architektury, kde andělé vítají hudbou sv. Martina do nebe. V cviklech ohromné konsoly. Ke kněžišti na východě přiléhá sakristie (kněžiště gotického kostela), třemi boky uzavřená, 7 *m* šir. a dl., s párem oken a vchodem na jihu, sklenutá valeně s lunettami.

Hlavní oltář jest sloupová architektura, mělce prohnutá, s dvěma vřetenovitými sloupy korinthských hlavic. Na prohnutém kládí nástavec s obrazem P. Marie v paprscích, pod korunou a křížem na vrcholu. Kolem obláčky, čtyři vásy a sošky andělů. Na tabernaklu hořící urny, andělé a Boží oko. Po stranách velkého obrazu z r. 1861 od *Jos. Mathausera*: Svatý Martin na koni dává plášť žebrákovi, nad ním se vznáší Bůh Otec mezi anděly,*) dvě velké sochy andělů a sv. Jiljí a Prokopa. (Obr. 73.)

*) Dříve tu bývala socha světcova ve skříni zasklené, nyní stojí na zpovědnici.

O l t á ř P. M a r i e, nástěnný rám rokokový kolem nové sochy Madonny pod baldachýnem. (Obr. 74.) Po stranách starší sochy sv. Václava a Víta*) a dole obraz sv. Josefa z r. 1882 s anděly. V nástavci řezaná holu-

Obr. 73. Lidice. Kostel sv. Martina. Pohled do kněžiště.

bice, na predelle děla a prapory křížem položené. Pol. XVIII. stol. Původní obraz P. Marie „salva guardia", v rámečku barokním, visí nyní v kněžišti.

Sousoší K a l v a r i e rokokové, v přirozené velikosti, a naproti němu o l t á ř í k se sochou Jana Nep. nad barokním tabernaklem, obojí z 2. pol. XVIII. století.

*) Pocházejí ze starého kostela a stály dříve na kruchtě.

Oltář s obrazem sv. Petra z Alkantary, sloupový, barokní, s reliefem Madonny Staroboleslavské v nástavci a voskovým tělem s ostatky sv. Prima v zasklené tumbě.

V sakristii oltářík skříňový ze XVII. stol., nově natřený tmavozeleně, bez křídel, s jednoduchou predellou. Uvnitř v perlovcovém rámci polychromovaný relief sv. Rodiny.

Kazatelna kombinovaná se zpovědnicí do kouta vstavenou: osmiboké řečniště s vrtulovými sloupky mezi obrazy (zlatem na modré půdě) sv. evangelistů, a římsou; na stříšce socha Ježíše a tří apoštolů, na stěně nad řečništěm relief sv. Vojtěcha.

Obr. 74. Lidice. Kostel sv. Martina. Oltář P. Marie.

Varhany barokní, s pozdějšími přídavky.

Sochy sv. Vojtěcha, Norberta, Prokopa, ze dřeva řezané, na konsolách v kněžišti stojící, z 2. pol. XVIII. stol.

V sakristii dubové lavabo s pilastry a římsami; nástavec z pásků kolem kartuše s letopočtem 1722. Vedle věšák a kredenční skříň, podobně zdobené.

Dva páry barokních reliquiářů v ozdobných rámečcích a dva dřevěné, empirové svícny.

Křtitelnice pískovcová, bez víka 1·05 *m* vys., renaissanční. Kulovitý kotel spočívá na ballustrové noze, víko novější, dřevěné. Uvnitř cínový kotlík s měděným víčkem. XVII. stol.

Obrazy: 1. Kopie veraikonu s nápisem neúplným: VERA | IMAGO SALVATORIS D : N: I : | XDI · · · · | AD REGEM · · · · MISSA · · · · Romae. XVIII. stol. 2. Sv. Rodina a Ukřižovaný, oltářní obrazy z XVIII. stol. 3. Sv. Jan Ev., pendanty: arch. Gabriel a P. Marie a menší obrazy dvou světic, vše z XVIII. stol. 4. Sv. Augustin, Ambrož, Jeroným a Řehoř, přemalovaná poprsí, z XVIII. stol. pol. 5. Pendanty: Jan Nep. a královna a Jan Nep. před Václavem IV., z 1. pol. XIX. stol.

Křížová cesta z r. 1861.

Kasule zlatem vyšívaná, k tomu velum na kalich a palla, z 1. pol. XVIII. století. Druhá kasule vyšívaná hedvábím, z pol. XVIII. století.

Monstrance 0·73 *m* vys., z počátku XIX. stol. Na noze meandr a guirlandy, svršek z révoví a rocaillů. Puvodní pouzdro dřevěné, černou tlačenou koží (vypíchaný ornament filigránový) potažené.

Kalichy: 1. Kuppa nová, původní jen okrouhlá, hladká noha stříbrná a pozlacená a nodus. Na spodu nohy vyryt znak: dole šachovnice, nad ní víla s rozeklaným ocasem rybím, a písmena: M · P · V · W. F. V. L. XVI. — počátek XVII. stol.

2. Z pol. XIX. stol., hladký. Na kuppě značky: AN $\frac{B}{F}$.

3. Kuppa nová, noha z 1. pol. XIX. stol., hladká.

Ciborium 0·215 *m* vys., hladké. Nodus šestihranný, na noze třístupňové na spodu vyryto: Wenzel Wondtrzich Ambt Shriber Zũ bũschtiehradt A⁰ 1700 ∽

Tři pacifikály a tři reliquiáře, nevýznamné práce z konce XVIII. a poč. XIX. století.

Na hlav. oltáři šest párů empirových cínových svícnu.

Na kruchtě pár kotlů měděných z poč. XIX. stol.

Náhrobek faráře Valtera († 1720), s reliefem kalicha, zapuštěný v dlažbě předsíně, dnes již úplně otřen.

Zvony: 1. Vys. 0·735 *m*, v pr. 0·75 *m*. Na uchách masky, u koruny pás stojatých akanthů, pod tím: ☛ IOHANN GEORG KÜHNER GOSS MICH IN PRAG ✳ 1764. Pod tím květinové guirlandy a festony. Na plášti relief sv. Václava a na druhé straně nápis:

D : T : O : M :
☛ CLeMens prInCeps poIarIæ DeVoVIt ✳
∽ CeV DoMInVs (Znak) LoCI appertInentIs ✳
∽ InsIMVLaC toparCha BVssIehraDensIs
∽ ERGO ✳

Na věnci: ∽ hæC CLeMentInIs DebetVr gratIa VotIs ✳ a pás ornamentů plně plastických z rocaillů a květin.

2. Vys. 0·59 *m*, v pr. 0·60 *m*. Ucha hladká, u koruny visuté akanthy, na plášti relief sv. Mikuláše a nápis:

CaMpana LIDICensIs (= 1753)
TRANSFVSA
SVB
WENCESLAO ANT : WACEK
CVRATO LOCI
JEREMIA FRANC : WEIS
CAPITANEO BVSSTIEHRADENSI ·

Na dřevěné hlavě vyřezáno: 17 53 | DIE 13 · APRILIS ·

3. Vys. 0·39 *m*, v pr. 0·42 *m*. Ucha hladká, u koruny páskový ornament a kříž v reliefu na plášti. XVIII. stol.

KOSTNICE z r. 1859 již zbořena.

FARA, prosté, barokní stavení z r. 1716, opravené r. 1859 a 1878. Na chodbě pět portraitů farářů na plátně, bez ceny a tři slušná, veliká poprsí na plátně, snad vév. Anny Marie Toskánské, jejího chotě a Marie Terezie. 1. polovice XVIII. století.

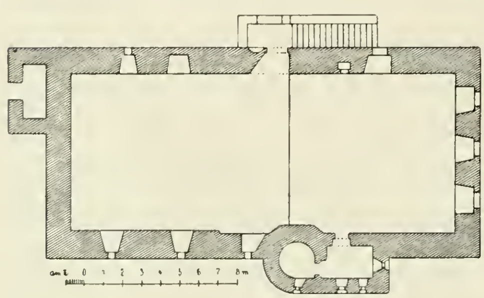
KAPLIČKA Jana Nepom. u kostela, zděný hranol s křížem, asi z polovice XVIII. století.

Litovice (Letovice.)

Sommer XIII. 233; Heber l. c. VII.; Čechy XI. 232; Sedláček VIII. 279; Škorpil, Okres 96; Melichar, Okres 167. Holub, Odkryté poklady 118.

Krolmus nalezl na rozcestí r. 1854 kostru s nádobou a kamenným klínem. (Pam. I. 283.)

TVRZ, jež se připomíná již r. 1266, založil asi Řehník z Litovic. V majetku střídaly se rody, z nichž zejména vynikli Dražičtí. Za nich v první polovici XIV. stol. tvrz přestavována. Jako statek konfiskov. prodány Litovice r. 1639 Krištofu Šim. Thunovi, pak připadly ke Kladnu, ale od r. 1688 byly zase samostatný statek, jenž připojen správou k Tachlovicům. Tvrz byla r. 1591 zcela pustá; r. 1662 za Fr. Adama Eusebia Žďárského byla sice opravena *), ale již r. 1670 mluví se o ní jako o chatrném stavení, na sýpku užitém. Od té doby neužívána. Roku 1892 zabíleny malby nástěnné v druhém patře.

Obr. 75. Litovice. Půdorys tvrze.

Třípatrová gotická budova na obdélníkovém (22·75 × 11 *m*) půdorysu, krytá taškovou valbou. (Obr. 75.) Opukové zdivo v prvním patře 1·45 *m*, v druhém 1·30 *m* silné. Úprava stěn a oken novější, hlavní římsa s barokním profilem. Okna v různých úrovních. Na straně severní (obr. 76.) vede do patra zděné, volné schodiště, 1·20 *m* šir., s dřevěnou stříškou; v průčelí jeho gotický vchod do sklepa s ostěním s plnými kouty a tympanem hrotitým, v němž vytesána lichá kružba a šikou postavený štítek se znakem pánů z Dražic, ze XIV. stol. Na jižní straně (obr. 77.) vystupuje přístavek arkýřovitý se šnekovým schodištěm o 1·90 *m* z líce zdi do výše

*) V urbáři panství Červenoújezdského jest poznamenáno k r. 1662: Pustá tvrz se nyní opravuje; dvur při tvrzi jest zcela pustý.

druhého patra, druhý přístavek (asi záchod), zcela prázdný, s pultovou stříškou jest při severozápadním nároží. Na zevnějšku zachováno dosud několik okének a dvě větší okna s původním ostěním. (Obr. 78.) Na severu v druhém patře pravoúhlé okno ve středu, bohatě profilované žlábky a ústupky na opukovém ostění; nadpraží částečně zakryto maltou. Na

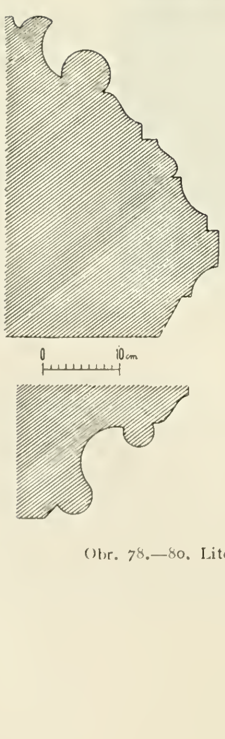

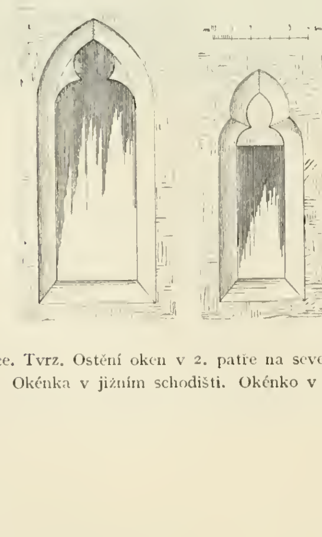
Obr. 76. Litovice. Tvrz. Pohled na schodiště a portalek do sklepa.

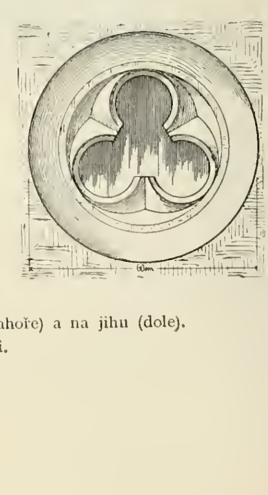
kamenech jemně vyryto (dvakráte) k, snad konstruktivní značka. Na straně jižní v prvním patře tři okénka úzká s kružbou gotických nosů (u dvou kružba na vnitřku zazděna), 0·24 *m* šir. a skosenou hranou, v druhém patře široké okno zazděné, sklenuté hrotitě a profilované na opukovém ostění hlubokým žlábkem, vlnovkou a dvěma pruty. Ostatní okna na budově upravena všechna na pravoúhlá. Přístavky jsou bez porušení: do malého přístavku na severozápadu vede malé okénko kruhové v čtvercovém,

Obr. 77. Litovice. Tvrz. Pohled od silnice.

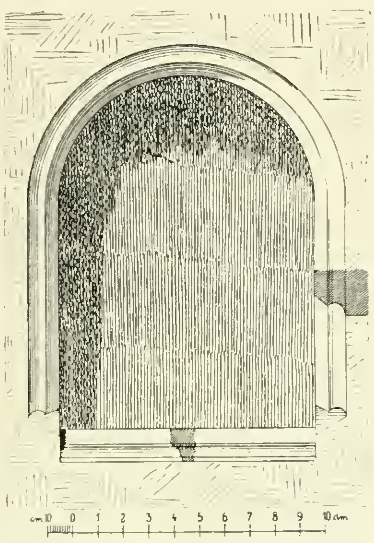

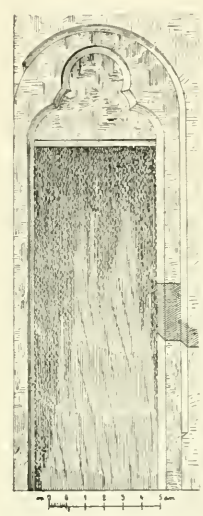

Obr. 78.—80. Litovice. Tvrz. Ostění oken v 2. patře na severu (nahoře) a na jihu (dole). Okénka v jižním schodišti. Okénko v arkýři.

skoseném orámování; schodiště na jihu má v různých úrovních střílnovitá okénka s nosy a jedno větší, 0·42 *m* šir., s kružbou nosů a skosenou hranou, nyní zazděné (obr. 79.) a do arkýře vedou dvě okénka okrouhlá, 0·60 *m* v průměru měřící, s kružbou trojlistou (obr. 80.).

Vnitřek v přízemí sklenut, výše rozdělen povalovými stropy na tři patra. První patro rozděleno původně na dvě části, později část východní znovu rozdělena novými příčkami. V původní příčce zachován zazděný opukový průchod (okno?), 1·02 *m* šir. a 1·39 *m* vys., polokruhem sklenutý; dole má lavici s drobným profilem, ostění skoseno a vyžlabeno. (Obr. 81.) Stěny uvnitř omítnuty a obíleny, okna vyšpaletována; u oken někde zachována sedátka. V druhém patře stopy komína nad krbem a dva

Obr. 81. a 82. Litovice. Tvrz. Zazděný průchod v 1. patře. Portálek do arkýře.

výklenky s trojbokým vrcholem. Do šneku na jihu vede vchod bez ostění. Průměr šneku 1·85 *m*, světlost arkýře 2·40 × 1·65 *m*. Ze šneku do arkýře vede portálek 0·66 *m* šir., 1·81 *m* vys., pravoúhlý, se skosenou hranou a ústupkem, nadpraží s lichou kružbou. (Obr. 82.)

U silnice ve zdi ohradní KAPLIČKA se sochou Jana Nep., bez umělecké ceny, a zvonkem bez nápisu, s reliefem sv. Floriána, v prolomeném štítku. Počátek XIX. století.

O KAPLÍCH křížové cesty do Hájku viz heslo: Hájek (str. 31.)!

Makotřasy.

Schaller I. 229; Sommer XIII. 250; Heber I. 219, VII. 86; Čechy XI. 186; Sedláček l. c. VIII. 274; Škorpil, Okres 96; Melichar, Okres 238. (Pamětní kniha fary Lidické k r. 1732.)

TVRZ tu stála již r. 1326. Později zpustla, ale zbytky dlouho zůstaly do XIX. stol. Roku 1732 ze zdiva zbořené věže stavěli chlévy v Buštěhradě.

V KAPLIČCE visí barokní obraz sv. Josefa, daný sem r. 1882 z kostela v Lidicích.

Na cestě do Lidic BOŽÍ MUKA zděná, s obrazy sv. Anny a Salvátora, z XVIII. stol.

Močidlany. (Pod Močidly.)

Heber l. c. V. 235; Škorpil, Okres 86; Sedláček l. c. VIII. 274; Pam. arch. X. 19, 339.

TVRZ tu stávavší byla již r. 1453 pustá.

Motyčín.

Na obecní novější KAPLIČCE zvonek bez letopočtu, s reliefem sv. Floriána. Koupen byl r. 1806 z Kladna, z kaple sv. Floriána.

Nučice.

Sommer XIII. 234; Heber l. c. VII. 84; Melichar, Okres 90; Škorpil, Okres 97; Sedláček l. c. VIII. 283.

Vyskytly se 2 kusy mlatů, r. 1876 p. Švetrem museu král. čes. darované. (Pam. X. 808.)

TVRZ tu stávavší byla již r. 1540 pustá.

KAPLE sv. Prokopa (farou do Tachlovic) jest novější, z let 70tých, také zvonek je nový.

Pavlov. (Nové Dvory, Neuhof.)

Sommer XIII. 244; Škorpil, Okres 98; Melichar, Okres 252.

ZÁMEČEK vystavěl v letech 1799—1801 Leopold Paul*) a vedle něho založil ves Pavlov. Nynější budova, pivovar, vystavěna r. 1870.

Přítočno. (Velké a Malé.)

Sommer XIII. 236; Heber l. c. VII.; Melichar, Okres 201; Škorpil, Okres 99; Sedláček l. c. VIII. 290.

---

*) Jeho náhrobek a desku jeho nástupce J. Hofmanna viz u hesla: Hostouň na str. 60.

TVRZ zde stávavší zanikla.

V obou vsích zděné čtyřboké KAPLIČKY se zděnou vížkou a zvonky, z 2. pol. XVIII. stol.

Ve Velkém Přítočně zvonek, 0·36 *m* vys. a šir., bez uch, s nápisem na koruně: * FRANCISCVS ANTONIVS FRANK * ME FVDIT * PRAGÆ * 1771 * Pod tím pás z palmett. Na plášti reliefy sv. Václava a Jana Nep., pod nimi nezřetelný otisk medaille.

V Malém Přítočně zvonek, 0·30 *m* vys. a šir., bez uch. Na plášti relief sv. Vojtěcha, na věnci nápis: ☛ I · W · K · ✳ 1798 · ✳ (*Johann Wenzel Kühner?*).

Rapice. (Vrapice.)

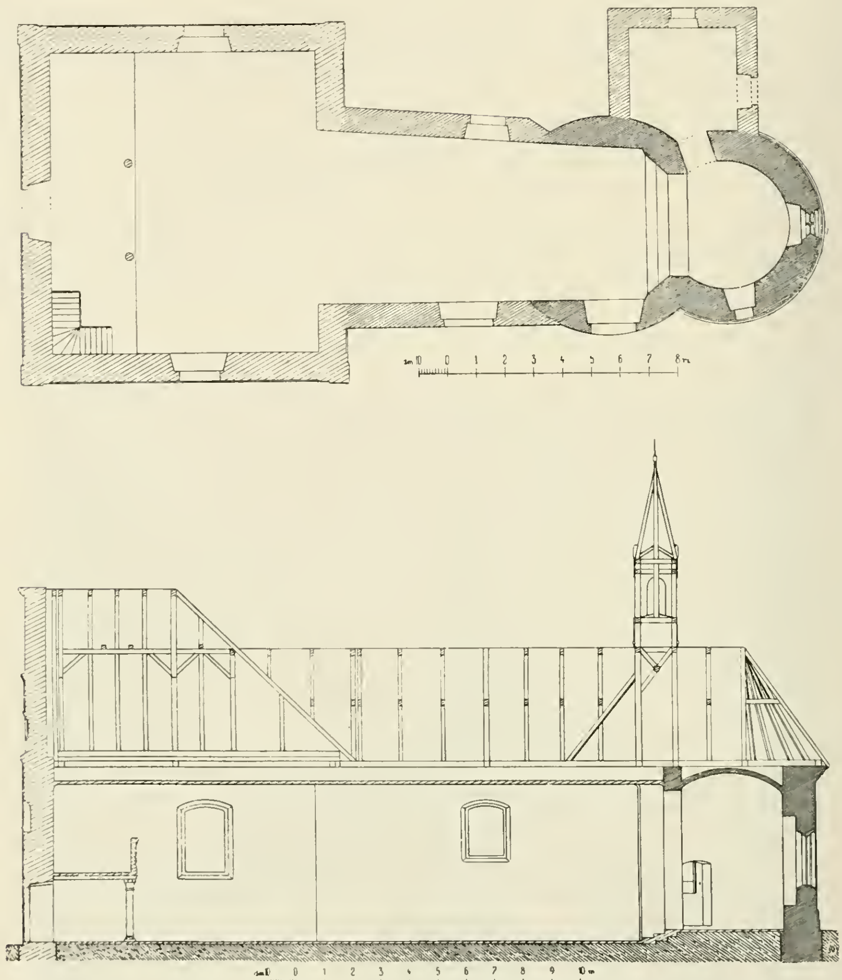
Sommer XIII. 249; Heber l. c. V. 234; Čechy XI. 181; Sedláček l. c. VIII. 271; Pam. arch. X. 699; Lehner, Dějiny umění I. 205, 235; II. 159, 160; Škorpil, Okres 86. Topogr. sbírka rkp. v archivu Musea král. čes. Heslo: Buštěhrad. (Pamětní kniha i matriky od r. 1858.)

Obr. 83. Rapice. Kostel sv. Mikuláše. Pohled od východu.

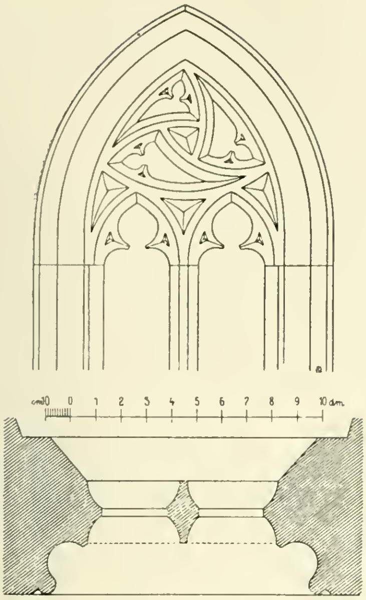
TVRZ zde připomenuta již r. 1362 s dvěma dvory; r. 1548 byla již pustá.

KOSTEL SV. MIKULÁŠE (farní) byl farní r. 1352, po válkách husitských patřil do Kladna; r. 1624 byla fara na čas obnovena, později však opět patřil kostel do Lidic, až r. 1858 fara znovuzřízena. V té době také značnou přístavbou zvětšen.

Obr. 84. a 85. Rapice. Kostel sv. Mikuláše. Půdorys a řez podélný.

Původně románská s t a v b a, orientovaná, v gotické době obdélnou lodí a kolem r. 1858 novým přístavkem a sakristií zvětšená, má hladké stěny, lisenami členěné a pokryta jest taškovou valbou, nad západní přístavbou vyšší; sanktusník nad kněžištěm nový, plechový. (Obr. 83., 84. a 85.) Hlavní římsa profilovaná. Západní průčelí, s hlavním vchodem

Obr. 86. Rapice. Kostel sv. Mikuláše. Kružba ve vých. okně absidy.

ve středu, jest zcela hladké, jen nikou nad vchodem prolomeno; štít trojúhelný stojí na úzké attice a má po stranách volutová křídla.

Jádro tvoří románská rotunda, z níž dosud zbyla celá absida a část okrouhlé lodi s vítězným obloukem. Zdivo, 1·12 *m* silné, z opukových kvádříků, sneseno až po klenbu a klenba v absidě dána nová, místo konchy segmentová, valená. Průměr absidy (téměř tři čtvrti kruhu) 4·34 *m*, lodi 5·45 *m*, vítězný oblouk 3·60 *m* široký, výška do klenby 5·42 *m*. Zvenku liseny, původně 0·20 *m* šir., nyní zcela pokryty omítkou. Okno na jihu rozšířeno, na východě při gotické přestavbě rozšířeno na 1·60 *m* výšky a 0·65 *m* světlosti; otvírá se ostěním, profilovaným hlubokým výžlabem a oblým prutem, na 1·18 *m*; kružba tvořena dvěma nosy, prutem dělenými a nad nimi do trojhranu ze segmentu prolomenými třemi plaménky. (Obr. 86.) Na severu přiléhá nová sakristie, do níž upraven z absidy široký vchod.

Loď, o tři stupně níže položená, osvětlena rozšířeným oknem na jihu a prodloužena v gotické době asi na 9·30 *m*; boční zdi přístavby se rozestupují, takže na konci činí šířka již 6·08 *m*. Druhá přístavba o mnoho širší, tvoří skoro čtverec (strany 9·45 *m* a 9·25 *m*). Okna v přístavbách po páru v bocích, široká, segmentem sklenutá. Strop plochý. Kruchta pseudorománská na dvou sloupech.

Hlavní oltář barokní, sloupový, z počátku XVIII. stol. Obraz sv. Mikuláše nevýznamný, po stranách sochy sv. Petra a Pavla.

Dva oltáře postranní podobné; pravý s obrazem sv. Antonína a menším sv. Barbory v nástavci a sochami sv. Václava

Obr. 87. Rapice. Kostel sv. Mikuláše. Křtitelnice.

a Jana Nep. a rámem z akanthů a stuh; levý s novou sochou P. Marie, po jejíchž stranách v bohatě řezaném rámu oválné obrázky sv. Mikuláše a Alojse, po stranách sochy sv. Františka a Antonína.

Kalvarie, barokní sousoší, skoro přirozené velikosti.

Oltář Jana Nep. barokní, z polovice XVIII. stol.

Kazatelna má novější řečniště s chudou empirovou výzdobou na starém, pískovcovém balustru renaissanční formy.

Zpovědnice třídílná, barokní, s řezbou akanthových listů.

Na poprsni kruchty na dřevě malovaná poprsí apoštolů a Krista, snad přenesená ze starší kruchty. XVIII. století.

Obraz P. Marie v původním rámu, bohatě z akanthů řezaném.

Positiv na kruchtě, z XVIII. století.

Monstrance: 1. měděná, zlacená, 0·57 *m* vys., pokrytá tlačenými rocailly a empirovými ozdobami. Na spodu nohy vyryto: Joseph Harant z Teltschoves obětoval tuto monstrancÿ chramu Zalozenÿ swateho Mikolaſse roku 1823.

2. Vys. 0·52 *m*, měděná, z konce XVIII. století.

Železný, kovaný korunní svícen, z XVIII. stol.

Křtitelnice z červ. mramoru, kalichovitá, spodek číše pokryt píšťalami; hladké cínové víko. XVII. stol. (Obr. 87.)

Pískovcová kropenka s píšťalami, barokní.

Zvony: 1. Z r. 1857. 2. Slil r. 1905 *A. Diepold* v Praze.

Náhrobky: 1. Pískovcová urna na vysokém hranolu. (Paní Veronika Poláková, roz. Hauschildová, † 1814.)

2. Na dvou toskánských sloupech těžký štít trojúhelný; původní deska s nápisem zazděna vedle. (J. Černý, † 1845.)

3. Deska z červeného mramoru, se čtyřmi kruhy a vytesaným křížem; leží před kostelem.

Řebeč. (Hřebeč.)

Sommer XIII. 236; Heber l. c. VII.; Pam. arch. XI. 88; Melichar, Okres 9, 236; Škorpil, Okres 100; Sedláček l. c. VIII. 292.

TVRZ „Tasov“ zpustla v XVI. století, ale zříceniny byly ještě r. 1730 patrny.

Na ZVONIČCE zvonek 0·31 *m* vys., 0·36 *m* v průměru měřící. Na plášti relief Ukřižovaného a P. Marie a nápis: 1738 : 18 máje:

Rozdělov.

Škorpil, Okres 87.

DVŮR tu vystavěl r. 1763 opat Bedřich Grundtmann; r. 1842 zcela vyhořel.

Na návsí KAPLIČKA sv. Mikuláše z 1. polovice XIX. stol. se současným zvonkem, na němž mimo relief sv. Mikuláše a ornamentálního vlysu není nápisu.

Sobín.

KAPLIČKA u cesty do Břvů, prý z r. 1776. Zděný, nahoru súžený hranol, stříška prohnutá s koulí a kovaným křížem na vrcholu.

KŘÍŽ žulový na novém schodišti, nově opracovaný. V podstavci nápis na břidlicové desce:

K Božímu
uctění
Kříž ten postaven
je od obce
Sobínské
r. . . . . . .
novem(bris)

Počátek XIX. stol.

Stelčoves.

[illegible] ; ,,Na Santyblu" učiněn nález bronzových předmětů, z kterého zachovalo se 5 hmotných bronzových k r u h ů s vytepanými, do smyčky stočenými konci. Při kopání šachty v jílovité půdě zbytky kostry a při ní ,,zvoncovitá" n á d o b a, zlomky kamenných m l a t ů a mezi hnáty bronzová d ý k a s řapem, čtyřhranná kamenná destička na koncích provrtaná.

,,Na Homolce" popelovitá vrstva na záp. kraji výšiny na 1 *m*; pazourkový n o ž í k, kost. šídla a dlátko, lepenice, kosti domácího koně, skotu krátkorohého i tura, prasete, kozy, jelena. S t ř e p y tu nalezené jsou zejména zajímavé, hlásíť se 1. ke kultuře neolithické (střepy s píchanou ozdobou v [staré] musejní sbírce), 2. ke kultuře přechodní — severní a 3. ke kultuře žárových hrobů knovízských (Pam. IX. 475, XIV. 103, XVI. 443; P í č, Starož. díl I. 1., sv. 83, 197, 216, tab. LXXVII; Š n a j d r, Míst. 52; R i c h l ý, Bronzezeit 138, tab. XXXVI).

Při kopání základů k Středočeskému pivovaru uhodili na kostrové h r o b y se záušnicemi. Jednu, stříbrnou, massivní, má ve sbírce pan Eduard Lorber v Kladně.

Svárov.

S c h a l l e r l. 118; S o m m e r XIII. 234; H e b e r l. c. V.; Method XVII. 86; S e d l á č e k l. c. VII. 285; M e l i c h a r, Okres 116; Š k o r p i l, Okres 100; V i t á s e k, Hájecké okolí 47. (Pamětní knihy od r. 1759 a 1836 na faře Svárovské a od r. 1737 na faře Tachlovské. Matriky od r. 1783.)

TVRZ tu byla, ale zanikla v XVII. století.

KOSTEL SV. LUKÁŠE EV. (farní) byl již r. 1352 farní. Po r. 1620 patřil k Tachlovicům a Kladnu. Roku 1734 fara opět obnovena.

Pokud lze souditi z narážky v předmluvě knížky o Hájecké Lorettě,*) přistavěl ke kostelu Flor. Žďárský ze Žďáru kolem r. 1630 kapli sv. Barbory, Rocha a Šebesty. Roku 1631 byl kostel vojskem zpustošen a zvony prý odneseny. K opravě došlo až r. 1662.**) Roku 1687 postavena věž, na niž dán r. 1690 zvon. Větší oprava chrámu byla r. 1717 a 1734. Roku 1768 opravena věž bleskem porušená, r. 1782 koupen ze zrušeného kláštera Augustiniánů v Praze nový hlavní oltář, 6 cínových svícnů, 4 kasule a kříž.

Obr. 88. Svárov. Kostel sv. Lukáše. Pohled od severovýchodu. V pravo sloup ze XVII. století.

Roku 1786 opraven kostel a kruchta rozšířena. Poslední větší oprava r. 1861 a 1907.

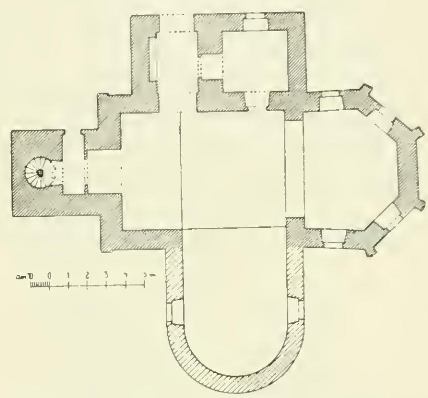
---

*) P. J. Labe, Hagek swaty (1690). Viz str. 28: Specielní literatura.

**) Tehdy tu byly (dle pam. knihy Tachlovské) čtyři oltáře (archa P. Marie byla uschována v Kladně), dále 2 stříbrné, zlacené kalichy (jeden schován v Hájku, druhý v Kladně), šest kasulí a dva stříbrné postavníky (v Kladně). R. 1734 darovala sem vév. Anna Marie Toskánská stříbrný kalich, 4 kasule a kříž. R. 1748 koupeny 2 dřevěné svícny, dva reliquiáře, socha a obraz P. Marie na dřevě, pozlacená lampa, varhany a 2 korouhve. R. 1768 opatřen obraz 14 pomocníků a klekátko, r. 1771 koupeny kotle, r. 1777 druhý zvon, r. 1793 obraz sv. Anny, r. 1796 nová monstrance, r. 1801 kalich, r. 1802 opraveny varhany. Menší opravy r. 1804, 1813, 1827, 1835. R. 1810 skonfiskován kalich z r. 1734.

Jednolodní budova gotická, s věží na západní průčelní straně, krytá prejzovou valbou s vikýři a hladce omítnutá, stojí na hřbitově, obehnaném silnou zdí s prejzovým krytem a pěkně vyvinutou brankou barokní na severu. (Obr. 88. a 89.)

Kněžiště, 6·10 *m* šir. a 4·90 *m* dl., opřeno na nárožích velmi nepravidelného trojbokého závěru celkem 4 opěráky 0·60 *m* šir., jen do $^2/_3$ výšky sáhajícími; čtyři okna sbarokisovaná, s obloukem polokruhovým, s lisenou v náběhu, olemovaná profilovaným rámem. Klenba valená bez žeber, svorník ze štuku.*) Triumfální oblouk, 5·15 *m* šir. a 1 *m* silný, jest nízký, polokruhový. Loď, stejně s kněžištěm široká a 8·85 *m* dl., má dvě oken a strop plochý na rákos. Dřevěná kruchta na železných sloupech. Na severu přiléhají barokní obdélná sakristie a předsíň vchodu, sklenuté a kryté společným taškovým sedlem s vikýři a plochými stropy; v předu štít s lichými okny a trojúhelným nástavcem s křížem, po jehož stranách vyzděna křídla s pilířky a kulemi. Na jižní straně přistavěna kaple Jana Nep., polokruhem ukončená, vystouplá z líce o 6·80 *m*, krytá plochým stropem a prejzovou střechou a otevřená do lodi polokruhovým obloukem; má v bocích dvě široká okna segmentová. (Obr. 90.) Věž s vchodem na severu jest hladká, v pěkně vrstveném zdivu neobyčejně silná (úzký šnek ji skoro vyplňuje), s velkými okny v patře, krytá komolým prejzovým jehlanem s dřevěnou lucernou.

Obr. 89. Svárov. Kostel sv. Lukáše. Půdorys.

Oltář hlavní sloupový, s bohatým kládím. Po stranách dobrého obrazu: Sv. Lukáš maluje P. Marii, sochy sv. Otilie a Kláry, nad ním dvojznak císař. rodu rak. pod korunou. V nástavci v čtyřlaločném rámu sv. Trojice, kolem něho oblaky a andělé. 1. pol. XVIII. stol.

Oltář P. Marie s přemalovaným a zkaženým obrazem Orodovnice v původním rámu z hřebenů a rocaillů. (Obr. 90.)

Oltář Jana Nep. s dobrým obrazem, nástěnná architektura s kládím a postranními opěráky; v nástavci pod baldachýnem srdce v trnové koruně a paprscích, nejvýše socha sv. Zikmunda. Po stranách obrazu sochy sv. Prokopa a Matěje, na římse sv. Víta a Vojtěcha. Z pol. XVIII. stol. (Obr. 90.)

Kazatelna, chudá práce z pol. XVIII. stol., s řezbou hřebenovitou; na stříšce soška Boha Otce.

---

*) Byl prý na něm napsán letopočet 1590.

K ř t i t e l n i c e dřevěná, kalichovitá, 1·48 *m* vys., pokrytá páskovým řezaným ornamentem. Na víku sousoší křtu Ježíšova. 1. polovice XVIII. stol. (Obr. 90.)

K r u c i f i x ze XVII. stol., dřevěný. (Obr. 90.)

M o n s t r a n c e 0·51 *m* vys.; noha šestilaločná s tlačenými akanthy, z XVIII. stol., svršek s rámečkem růží, hrubý, z poč. XIX. stol.

Dva hrubé p a c i f i k á l y z konce XVIII. stol.

Obr. 90. Svárov. Kostel sv. Lukáše. Pohled do kaple Jana Nep.

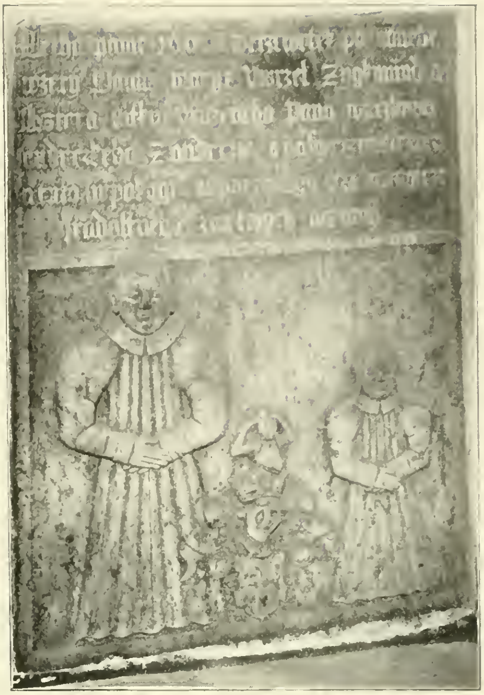
S v í c n y cínové: šest barokních, 0·57 *m* vys., s dekorem andílčích hlav a ornamentů, vyrytým emblemem řeznickým a letop. 1699. Šest menších, z poč. XVIII. stol. Čtyři rokokové.

K r o p e n k a z bílého mramoru (na triumfálním oblouku) barokní.

O b r a z y na plátně: 1. Jan Nep. nesen do nebe anděly, 2·20 × 1·20 *m*, velmi dobrá práce XVIII. století. 2. Poprsí Jana Nep., v novém rámci, zcela přemalováním zkaženo. 2. polovice XVIII. století. 3. Sv. Anna, bývalý oltářní obraz v oblamovaném rámu, bez ceny umělecké. Z konce XVIII. století.

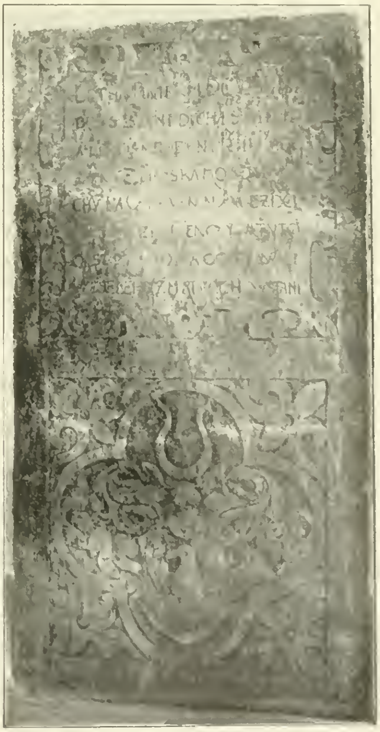
Z v o n y : 1. Slit od *Jos. Diepolda* v Praze r. 1867.

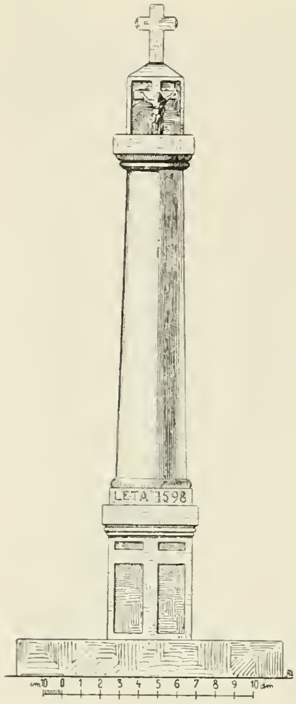

Obr. 91. a 92. **Svárov.** Kostel sv. Lukáše. Náhrobky čís. 1. a 2.

Obr. 93. a 94. Svárov. Kostel. sv. Lukáše. Náhrobky č. 3. a 4.

Obr. 95. Svárov. Boží muka z r. 1598.

2. Vys. 0·50 *m*, v prům. 0·51 *m*.*) Ucha hladká, u koruny: ☛ FRANCISCVS ANTONIVS FRANK ME FVDIT PRAGÆ 1777. Pod tím pás visutých lilií. Na plášti relief sv. Prokopa a Ukřižovaného. Na věnci pás rosett.

3. Vys. 0·37 *m*, v pr. 0·395 *m*. Ucha hladká, u koruny dva ornamentální pásy, mezi nimi: ❀ F : M : S : F : ANNO · 1690 ❀ (*Fridericus Michael Schönfeldt* fudit). Na plášti reliefy sv. Vavřince, P. Marie, řeckého kříže a nápis:

IOHANNA, EVSEBIA, BARBARA
VIDVA COMITISSA MILLESIMO
NATA COMITISSA DE ZDIAR

Po tím znak v oválovém terči.

4. V sanktusu. Z poč. XIX. stol., s reliefem sv. Václava.

N á h r o b k y**) z mramoru, zazděné ve zdi kněžiště:

1. Dlouhý 1·72 *m*, široký 0·85 *m*. (Obr. 91.) V dolní polovině znak v oválu, v cviklech ornament. Nápis na desce s ornamentovanými okraji:

LETHA PANIE 1598 W AV=
TERI PO SWATE LVCZII NA POLI K D=
RVHE HODINIE NA NOCZ, NA CZELEM
ORLOGI VMRZEL VROZENI A STATECZ=
NI RITŸRZ, PAN IAN ZDIARSKI ZE ZDIA=
RV A NA CZERWENEM AVGEZDCZI A TA=
CHLOWICZICH GEHOZTO DVSSI PAN
BVH MILOSTIW BITI RACZ, A W TOM=
TO MISTIE POCHOWAN GEST.

2. Dl. 1·485 *m*, šir. 1·06 *m*. (Obr. 92.) V dolní části reliefy klečících dětí, hocha a děvčete a mezi nimi znak. Nahoře šest řádek nápisu:

Letha panie 1601 we cztwrtek po na nebe
wzetij Pannij marije Umrzel Zykmũnd a
Estera ditky vrozeneho pana waczlawa
audrczkeho z audrczic a na ſwrcziowiczijch
a tuto w pokogi odpoczinwagij oczekawagicze
radoſtneho z mrtwijch wſtanij.

*) R. 1777 praskl a hned byl přelit a 15. července zavěšen. Váží 152 libry a přelití stálo 124 zl.

**) R. 1855 otevřena hrobka, při čemž zdviženy náhrobky z dlažby a zazděny do zdi.

3. Dl. 2·07 *m*, šir. 1·18 *m*. (Obr. 93.) V dolní části znak ve čtyřlistu, ve cviklech ornament; nahoře na desce s ornamentovanými okraji nápis:

LETHA 1604 WE CZTWRTEK DEN PAMA
TNI STE LYDMILLI W 15 HODIN RANO VMRZEL
VROZENY A STATECZNY RYTIRZ PAN KOT
HART FLORIAN ZDIARSKY ZE ZDIARV
NA CZERWENEM AVGEZDCZY HOSTIVI
CZY A GENCZY G : M · CZYSARSKA
RADDA A TVTO GEST POCHOWAN OCZI
KAWAGE WESE(LE)HO Z MRTWYCH WſTANI.

4. Dl. 1·98 *m*, šir. 1·06 *m*. (Obr. 94.) V dolní polovině znak ve čtyřlistu, v rozích ornament; nahoře na desce s ornamentovanými okraji nápis:

LETHA PANIE MDCVIIL NA
DEN SESLANI DVCHA SWATEHO
VMRZELA VROZENA PANI KATE
RZINA ZDIARSKA ROZENA Z REI
CHV NA CZERWENEM AVGEZDCI
HOSTIWICZI A GENCZY A TVTO
GEST POCHOWANA OCZEKAWAGE
WESELEHO Z MRTWYCH WSTANI ·

5. V lodi. Dl. 1·78 *m*, šir. 0·83 *m*. Relief vyšlapán. Opis (částečně lavicí zakrytý): LETHA PANE 1608 DNE 7 | MIESICE SRPNA : 15 HODINI VSNVL GEST · · · · | · · · · | · · · · HAL WERNI · PAN FARAR · · · · WSKI GEHOZTO | na desce: TIELO GEST TVTO | POCHOWANO · OCE | KAWAGE WESELEHO | Z MRTWICH WSTA | NI ~ MPC ·

6. Relief nad kropenkou, z šedého mramoru, 0·35 × 0·50 *m*. Pod arkádou výjev Ukřižování Páně. Poč. XVII. stol.

7. Na hřbitově, ve zdi kostnice. Roh náhrobku z červeného mramoru, 0·40 × 0·73 *m*, se znakem Žďárských a částí opisu: (czerwe)nem Augezdzy a | Tachlowiczych gehozto dussy.

8. Ve zdi předsíně. Mramorová deska s rytým nápisem, s dvojitým chronogramem. (Karel Hantschel, farář. † 1800.)

Na hřbitově k o s t n i c e s prejzovým sedlem a barokním štítem v průčelí.

FARA, slušné stavení z 1. polovice XVIII. století.

Před kostelem SLOUP pískovcový, toskánský, asi 4·50 *m* vys., na vysokém podstavci s bossáží. XVII. století. (Obr. 88.)

Na konci vsi žulový KŘÍŽ z r. 1856.

U cesty k Červ. Ujezdu BOŽÍ MUKA z pískovce, 3·56 *m* vys. (Roku 1832 opravena nákl. J. Linke, r. 1878 splašenými koni přeražena.) Na starém stylobatu, s křížem na třech stranách vytesaným, stojí nový

dřík toskánský s původní hlavicí, na níž na všech stranách vytesán relief krucifixu; svrchu křížek. Na spodní desce sloupu vytesáno: LETHA 1598. (Obr. 95.)

Tachlovice.

Schaller I. 117; Sommer XIII. 234; Heber VII.; Sedláček VIII. 283; Škorpil, Okres 160; Melichar, Okres 54 a 71. Rkp. sbírka topogr. v archivu Musea král. čes. Heslo: Tachlovice. (Pamětní knihy na faře z r. 1737 a 1833. Kniha účtů kostelních od r. 1662. Matriky od r. 1680.)

TVRZ shořela před r. 1662, od té doby pustá.

KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO (farní) byl r. 1352 již farním, později v letech 1635 až 1673 filiálním do Kladna (v duchovní

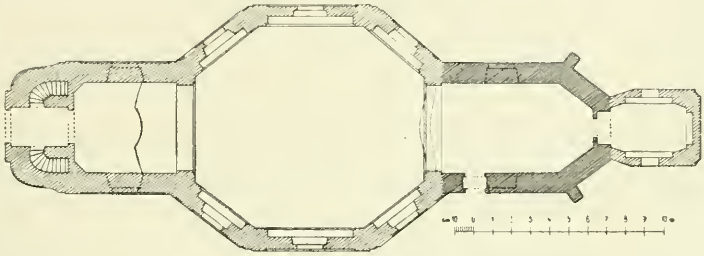

Obr. 96. Tachlovice. Kostel sv. Jakuba. Pohled od jihu.

správě pomáhali také františkáni z Hájku), farním zase od r. 1673. Za vpádu Sasů r. 1631 byl zažehnut i s tvrzí, farou a poustevnou. Roku 1662 jej účty líčí: klenutý, malovaný, strop tabulový, kruchta hlavní sklenutá, žákovská dřevěná. Tři oltáře, částečně od vojska porušené, kazatelna s obrazy a epitafium p. Žďárského. Kaple byla beze dveří a zvony od-

neseny. Roku 1741 vystavěna nová budova (ze staré ponecháno kněžiště) nákladem Anny Marie vév. Toskánské a vymalována od malíře *Jos. Kolumba* z Prahy. Roku 1740 již přivezen sem oltář ze Zákup, r. 1742 pak postaveny oltáře: s obrazem Ukřižovaného nákl. mlynáře V. Tomana, P. Marie nákl. hrab. Šlikové, faráře a občanů a Jana Nep. nákl. občanů. Chrám posvěcen 22. října r. 1742. Následujícího roku koupeny kotle a trompety a opraven starší oltář Rodiny Páně, r. 1745 opatřeny nové varhany, r. 1750 mříže do kněžiště, r. 1755 kříž na sanktusu (násl. roku jej vichřice shodila), r. 1758 koupen oltář sv. Jakuba a Marty, r. 1759 sochy deseti českých patronů (za 91 zl.), r. 1763 opatřena kazatelna. Větší oprava r. 1858 nákladem císaře Ferdinanda Dobrotivého, kdy též stěny vymalovány.

Jednolodní stavba barokní se starším kněžištěm, s věží na západě, krytá prejzovou valbou s vikýři, nad boky lodi vydutou, na níž spočívá sanktusník s lucernou a cibulovitou střechou. (Obr. 96.)

Obr. 97. Tachlovice. Kostel sv. Jakuba. Půdorys.

V půdorysu (obr. 97.) tvoří loď osmiboký prostor s delšími stranami bočními, k němuž přistupuje krátké kněžiště, ukončené třemi stranami, s nízkými opěráky na nárožích, skosených a podbrádkou opatřených a na druhé straně kruchta s věží, v západním průčelí risalitem vyznačenou. Za kněžištěm na východě přistavěna nízká, v předu súžená sakristie, s okrouhlými okny a taškovou pultovou střechou. Stěny členěny lisenami a soklem, profilovaná hlavní římsa oblamuje se kolem celé stavby. Okna ploše segmentem překlenutá, s jednoduchými rámy. V západním průčelí do přízemí věže, otevřeného po obou stranách na schodiště a v předu do podkruchtí, vede portál s profilovaným rámem a polokruhem vypjatou římsou. Nad ním okno s vypjatou, prejzy krytou římsou, lemované plochou chambranou; ve vrcholu plastická kartuš s Toskánským znakem. Věž vystupuje z celku teprve nad hlavní římsou, spojení s lodí tvoří volutové nástavce po stranách, v půdorysu prohnuté. Patro členěno lisenami, kolem polokruhových oken čabraky a imitovaný klenák, nároží skulacena. Hlavní římsa nad středem vypíná se trojúhelně, střecha šindelová, cibule s lucernou.

Vnitřek (obr. 98.) má hladké stěny, pokryté pseudobarokní malbou z r. 1858. Sklenut jest v kněžišti, 7·95 *m* dl. a 4·70 *m* šir., valeně

s hlubokými lunettami nad okny, v l o d i, 10·60 *m* šir. a 12 *m* dl., pokryt ploše prkny (na nárožích úseky složeného římsoví) a v pokruchtí, stejně s kněžištěm šir. a 6·30 *m* dl., také valeně sklenut. Poprsnice kruchty vyložena ve středu segmentem a nesena dvěma volutovými konsolami. S a k r i s t i e sklenuta plackou, s oválným vykrojovaným zrcadlem.

H l a v n í o l t á ř má tabernakl a predellu novější; nad tím původní barokní rám, bohatě z akanthů, růží, věnců a lilií řezaný. Obraz nový.

Dva p o s t r a n n í o l t á ř e : Levý má nástěnnou architekturu z pol. XVIII. stol., s obrazem Jana Nep. a sochami sv. Jana Křt. a Jana

Obr. 98. Tachlovice. Kostel sv. Jakuba. Pohled do vnitřku.

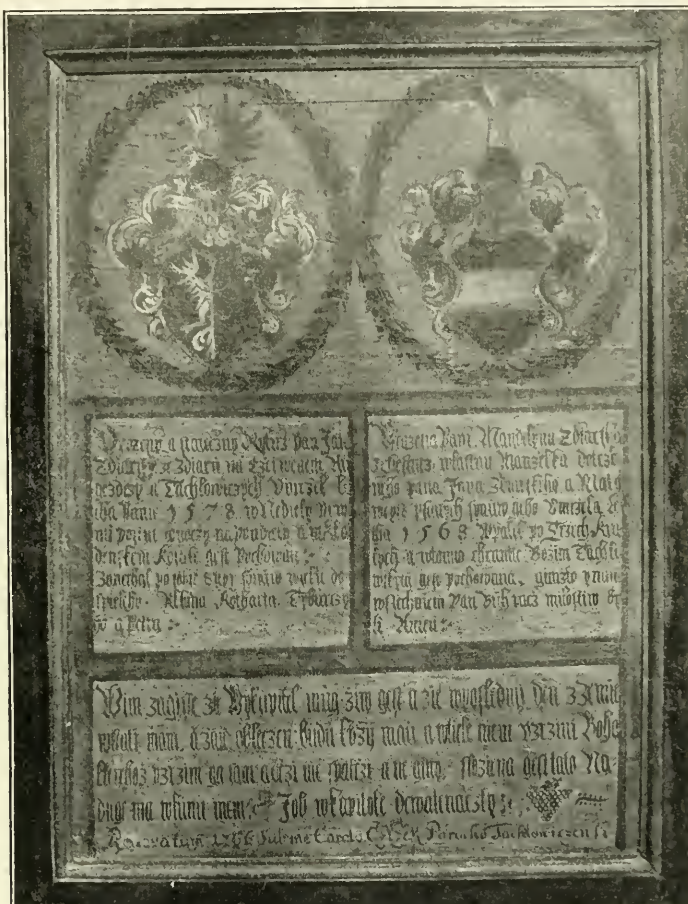
Ev. V nástavci relief Madonny Staroboleslavské. Pravý má novější tabernakl a architekturu, pokrytou řezbou páskovou prolamovanou a akanthovou, z poč. XVIII. stol. Na této stěně visí v krásném rámci s páskovým a mřížkovaným nástavcem kopie Madonny Zbraslavské z polovice XVIII. století, darovaná mnichem Strahovským Ouponěšickým. Nad tím v nástavci nese anděl korunu a v kartuši vyřezán monogram MARIA. Na obou oltářích po čtyrech cínových s v í c n e c h z 2. pol. XVIII. stol.

K a z a t e l n a z pol. XVIII. stol., s rocaillovou řezbou na vydutém řečništi a schodišti; na stříšce na volutových nohách soška Kristova.

K ř t i t e l n i c e ze dřeva řezaná, renaissační formy: mísa s píšťalami na balustrové noze. XVIII. stol. (?).

V a r h a n y a k ř í ž o v á c e s t a — nové.

V kněžišti podél bočních stěn pod okny dřevěná ř í m s a s rameny pro svíce, nad nimi prohnutá. V mezerách mezi svícníky stojí na římse řezané reliquiáře, nad svícníky pak poprsí sv. Víta, Vojtěcha, Josefa, Jana Nep., Prokopa, Václava, Norberta, Ludmily atd. Pol. XVIII. stol.

Obr. 99. Tachlovice. Kostel sv. Jakuba. Epitafium.

E p i t a f i u m na měkkém dřevě malované, 0·97 *m* dl. a 0·75 *m* šir. Rám slabě profilovaný, zbarvený šedivě a žlutě. V horní třetině dva znaky v kruhových věncích laurových, v dolní citát z Joba, kap. 19. (ukončení řádky hroznem) a poznámka: Renovatum 1766 Sub me Carolo Cžižek Parocho Tachlowiczenfi. Uprostřed v obdélných rámcích nápisy:

(v levo) Urozeny a ſtatecžny Rytirz Pan Jan
Zdiarſky ze Zdiarů na Cžerwenem Hū
gezdczy a Tachlowiczych Vmrzel le

tha Panie 1578 w Nedieli prw
nij poſtni w noczy na pondieli a w Kla
denſkem Koſtele geſt pochowan: ·
Zanechal po ſobie Styr ſynũw wiekũ do-
ſpieleho. Albina Kotharta Tybũrczy
ho a Petra: ·

(v pravo) Urozena Pani Mandelijna Zdiarſka
z Geſnicz wlaſtnij Manzelka dolcze-
neho pana Jana Zdiarſkeho a Matij
weyſs pſanych ſynũw geho Umrzela Le
tha 1568 W patek po Trzech Kra-
lych a w tomto chramie Bozim Tachlo-
wſkym geſt pochowana, gimzto ij nam
wſſechniem Pan Buh racz miloſtiw by-
ti. Amen: · (Obr. 99.)

Monstrance: 1. Vys. 0·52 *m*. Noha čtyřlaločná, hladká, nodus šestihranný, na paprscích rámeček prolamovaný z pásků a růží, na vrcholu relief Boha Otce a holubice. Druhý rámeček tvoří tepané oblaky. 2. pol. XVIII. stol.

2. Vys. 0·48 *m*. Čtyřlaločná noha, stonek hladký, na dvojích paprscích nesou dva andělé baldachýn s křížem. Složeno z různých kusů. XVII. a XVIII. stol.

Kalichy: 1. Vys. 0·30 *m*. Noha trojlaločná s tepanými hrozny a mezi tím reliefy sv. Jana, Lukáše, Marka, nodus vásovitý s růžemi, kuppa s pláštíkem tepaným, na němž střídají se klasy a hrozny s reliefy v okrouhlých medaillonech: Pietà, Ecce homo! a Kristus na Kalvarii. 2. pol. XVIII. stol. Na kuppě snad z opravy značka s letop. $\frac{1\,8}{6\,0}$ a nezřetelná písmena monogramu.

Kuppa hladkého kalichu má značky: DH a $\frac{1\,8}{6\,0}$.

Dvě hrubá ciboria z poč. XVIII. století; jedno hladké, rýhované na noze, druhé s kartušemi tepanými na pláštíku kuppy a noze.

Barokní reliquiář sluncový, malý, z pol. XVIII. stol. a dva pacifikály paprskové, z konce XVIII. století.

Dvě lucerny s vrtulovými žerděmi k nošení, z poč. XIX. století.

Na kruchtě pár měděných kotlů z XVIII. stol.

Mramorová kropenka z r. 1739.

Náhrobky z r. 1753 a 1754, v dlažbě kdysi zasazené, již odstraněny.

Zvony: 1. Původně slit r. 1816 v dílně *Anny Kühnerové*, přelit r. 1882 od *Jos. Diepoldta* v Praze.

2. Vys. 0·54 *m*, v pr. 0·575 *m*. Na uchách masky, u koruny tři pásky rozvilinového ornamentu, v druhém nápis: SANCTI IACOBE ORA PRO NOBIS. Nápis na plášti v pravoúhlém rámci:

ZA PANOWANI WYSOCZE VROZENYCH
HRABINEK A PANI, PANI POLEXINY,
LYDMILLY, HRABINKY Z SSTERNBERGKA,
MARYE MAXMILIANY, HRABINKY HYSRLOWE
IOANNY BARBORY, CARPETO, HRABINKY Z
MILLEZIMO, THERESIE, ELEONORY HRABINKY Z
VGARTE, A ANNY, KATERZINY HRABINKY, MAGNY,
WSSE WLASTNICH SESTER (Znak) ROZENYCH HRABINEK
ZE ZÁRV SLYTY GEST ✳ 1688 ✳

Na druhé straně pod arkádou, nesenou karyatidami, relief sv. Jakuba, vedle pod stejnou arkádou P. Marie a pod tím v oválovém věnci laurovém: STEPHANVS | PRICQVEY CIVIS | CLATTOVIENSIS | ME FVDIT.

V luceıně. 3. Vys. 0·42 *m*, v pr. 0·44 *m*. Ucha hladká, u koruny nápis: SI DEVS PRO NOBIS QVIS CONTRA NOS. Na plášti stejný nápis jako na zvoně čís. 2., ale kursivou a stejné arkády s jinými reliefky. Na věnci znak *Pricqueyův*: zvonek a S P.

Na hřbitově KAPLE vystavěná r. 1745, čtvercová se skosenými rohy, krytá stanem s dřevěnou vížkou; římsa nad boky vypjatá segmentem, nad vchodem štukový nástavec s medaillonkem. Uvnitř kříž dřevěný, ostatky sv. Konstancie v skleněné rakvi a dvě barokní sošky.

Ve výklenku hřbitovní zdi jehlan z červeného mramoru. Na podstavci relief kalichu, na jehlanu dlouhý nápis kursivou. (Farář J. Grim. † 1798.)

FARA vystavěna kolem r. 1745. V průčelí nika s pískovcovou sochou Jana Nep. (s nápisem: S. Ioannes | Nepomucenus.) Na faře v archivu rukopisné vesperale*) latinské, papírové, o 349 listech (některé vytrhány), 0·34 × 0·22 *m*, z XVI. stol. Písmo černé, noty červené, initiály kreslené, barevné, někde prostě malované, s ozdobou rozvilin. Vazba současná, v bílé kůži, s tlačenými rosettami v kruhu, orlicí a lilií v kosočtverci, po stranách pásky s rostlinným ornamentem. V rozích a ve středu lité a ryté puklice, z bronzu.

U hospody KAPLE P. Marie Bolestné, vystavěná r. 1745 nákl. Mat. Kalivody, prosté staveníčko s novějším obrazem.

Na cestě do Dobříče žulový KŘÍŽ s letopočtem 1855 na podstavci.

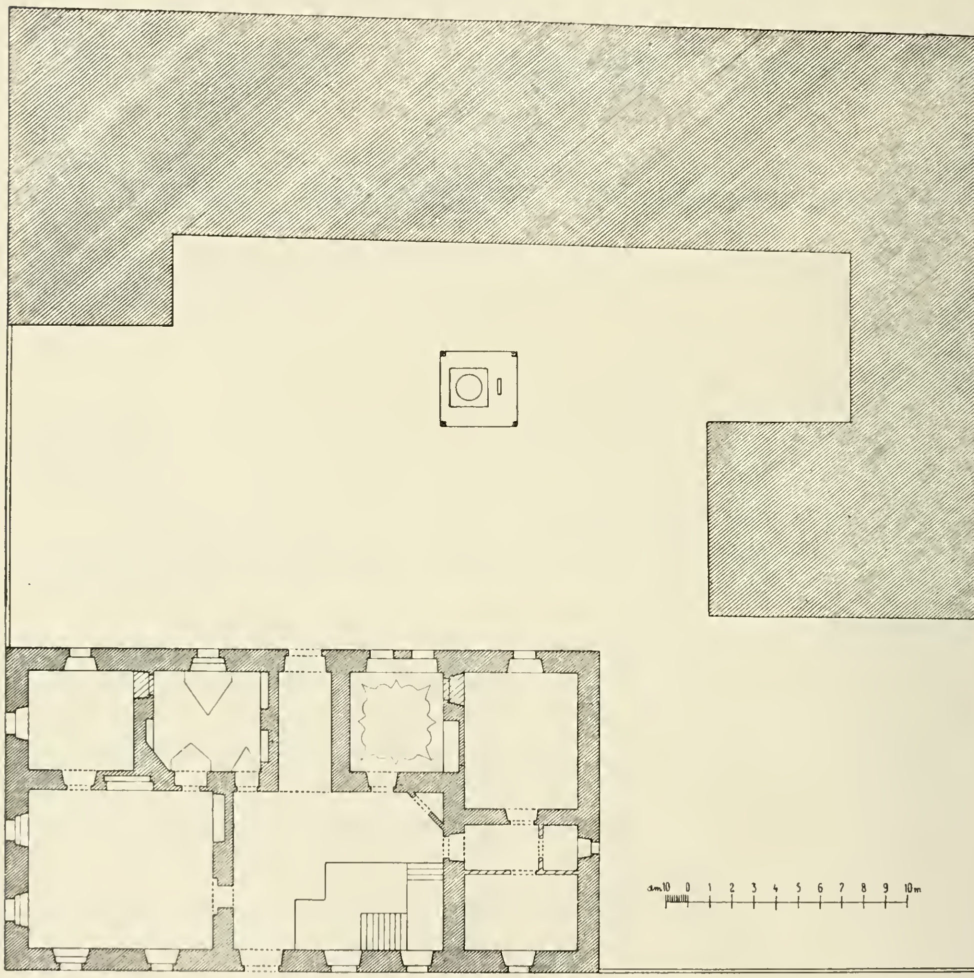
Tasov viz Řebeč.

Toskánka.

Škorpil, Okres 101; Melichar, Okres 213.

*) Dle dvojitého zápisu na přídeští bylo koupeno r. 1574 od Sigm. Jehňátka, faráře ve Stodůlkách, za 5 měr pšenice.

Zájezdní HOSTINEC na silnici Karlovarské vystavěn počátkem XVII., přestavován na poč. XVIII. stol. (Obr. 100.) Prostá, jednopatrová budova obdélná, krytá taškovou valbou. Hladké stěny, okna s chambranou, římsa profilovaná, kordon schází. Průčelí do silnice (obr. 101.) má z osy umístěný portálek polokruhem sklenutý, lemovaný

Obr. 100. Toskánka. Půdorys domu s dvorem.

pískovcovou bossáží; nad ním vytesán znak Kolovratský; na dveřích vyřezán letopočet 1712 a akanthový ornament. Průčelí do rozsáhlého dvora (obr. 102.) stejné, portálek s polokruhovým obloukem má podobnou bossáž a znak a stejně orámován pískovcem vchod do kolny. V přízemí jsou některé valené klenby a na jednom prkenném stropě štukové zrcadlo, dole i v patře velký mazhaus (na dlaždici býval letopočet 1715) s povalovým stropem. Zde visí p o r t r a i t, malov. na

plátně, z polovice XVIII. století; prý podoba Anny Marie vévodkyně Toskánské, za níž budova upravena. Na dvoře pod stanovou stříškou

Obr. 101. Toskánka. Pohled od silnice.

Obr. 102. Toskánka. Pohled do nádvoří.

původní studna s palečními koly. Kolem dvora zděná ohrada, v níž vede malý vchod k silnici.

Úhonice.

Schaller I. 109; Sommer XIII. 182; Škorpil, Okres 102; Melichar, Okres 253; Vitásek, Okolí Hájecké 55; Pamětní kniha na faře od r. 1825; Poznamenání dobrodinců chrámu z r. 1781; Matriky od r. 1653.

Krolmus nalezl tu r. 1856 dva kamenné klíny a větší počet bronzových perel. (Pam. II. 230; Šnajdr, Místop. 62.)

KOSTEL ZVĚSTOVÁNÍ P. MARIE (farní). Byl r. 1352 farní; ve válce třicetileté opuštěn a fara obnovena až r. 1654. Patří řádu praemonstrátskému, klášteru Strahovskému. Stará stavba,*) jež měla nad vchodem letopočet 1615, zbořena a nový kostel dostavěn r. 1896.

Ze starého zařízení do nového kostela přenesena věčná lampa, kovaný železný svícen z konce XVIII. st., mramorová křtitelnice (z r. 1882), dvě mramorové kropenky, z nichž jedna zazděna v sakristii, druhá na kruchtě, socha Jana Nepom., barokní, a P. Marie, z XVI. stol., dva kříže, dva řezané barokní reliquiáře, několik lavic (na kruchtě) a skříně ze sakristie, empirové, s černými sloupky a štítkem. Ostatní bylo z části dáno do kaple nad hrobkou (obraz a tabernakl s hlav. oltáře, emblemy čtyř evangelistů, obraz sv. Jana Křt. a empirové svícny cínové) a na faru (obraz blahosl. Heřmana), z části spáleno.

Monstrance z r. 1775, dar opata Strahovského, Boh. Herwiga. Vys. 0·48 *m*, zlacená. Noha zprohýbaná v půdoryse, s rokokovým tepaným dekorem, nodus vásovitý, kolem lunuly dvojí paprsky a rámeček z klasů a hroznů, svrchu kříž. Bez značky.

Kalich, stříbrný, zlacený, 0·25 *m* vys. Na kuppě pláštík z prolamovaných hlav andílčích a ovoce kolem tří medaillonů oválných s reliefy sv. Josefa, Norberta a Zvěstování P. Marie; anthemion lístkové. Poč. XVIII. stol.

Pacifikál z poč. XVIII. stol. má na noze tepaný ornament z akanthů a na kříži ryté pásky.

Reliquiář křížový ze XVII., stol. mosazný a stříbřený. Na kruhové noze a stvolu ornament vypíchaný; kříž tvořen řadou medaillonů oválných s rytými rámečky, korpus mosazný litý.

Zvony: 1. Slit r. 1899 od *A. Diepoldta* v Praze.

2. Pr. 0·82 *m*, výška 0·715 *m*. Ucha hladká, na koruně dva pásky masek a ornamentů, z jejich úst vycházejících, mezi nimi nápis: ✤ GOSS · MICH · IOAHN · CHRISTOFF · WALTHER · IN · PRAG · ANNO · 1694. Na plášti relief P. Marie na půlměsíci a sv. Václava. Na věnci: FVSA · EST ·

*) Dle fotografie to byla prostá jednolodní stavba s kněžištěm polygonovitým, bez opěráků (na východě čtvercová sakristie), s lodí o málo širší než kněžiště a věží, na celou šíři lodi na západě přilehlou. Kryt byl valbový, na věži a sanktusu byly cibulovité střechy šindelové s lucernou. Okna i vchody pravoúhlé. Zdivo jistě starší, než poslední barokní úprava.

HÆC · CAMPANA · PRO · ECCLESIA · ANHONICESI · PRO · QVA · INTER CÆTEROS · BENEFACTORES · PRIMARIVS · FVIT · MATTHÆVS · IANDA · QVI 50 FLOR · | DEDIT ·

3. Slil r. 1688 *Mik. Löw* v Praze, přelil r. 1899 *A. Diepoldt* v Praze.

4. V sanktusu. Průměr 0·39 *m*. Přelit ze staršího r. 1845. Na plášti relief sv. Jana Křt.

Na býv. hřbitově KAPLE z poč. XIX. stol., osmiboká, s taškovým stanem a širokými okny, hladkých stěn, pokrytá uvnitř prkennou kupolí. V dlažbě mramorová deska s kruhy nad hrobkou, na ní v reliefu znak kláštera Strahovského a nápis v oblouku rytý:

HEIC SIONEORUM DIVI PATRIARCHÆ
NORBERTI FILIORUM ELECTA REQIES.
Dole: REQVIE ÆTERNA FRVANTVR
LVXQVE PERPETVA LVCEAT EIS DOMINE
IN GLORIA · (= 1799).

Ve dvoře obytný DŮM, obdélný, s vystouplým risalitem, otevřený do nádvoří řadou oblouků polokruhových, částečně zazděných. Pěkná brána do návsí též zazděna. 1. polovice XVIII. století.

U fary hranolová KAPLIČKA sv. Floriána z r. 1855.

Červený Újezd. (Újezdec.)

Sommer XIII. 235; Heber l. c. VII.; Čechy XI. 223 a 232; Škorpil, Okres 101; Melichar, Okres 95; Sedláček l. c. VIII. 284; Vitásek, Hájecké okolí 46. Urbář panství Kladenského a Újezdského v archivu Unhoštském.

ZÁMEK připomíná se před válkou třicetiletou jako pěkně vystavný, s 21 pokojem, věží a kaplí, ale r. 1662 byl již pustý. Vedle stál dvůr s druhou kaplí. Dnes již jen zcela prostá budova z XVIII. století.

KAPLIČKA na návsí, se zvonkem, nová.

NÁHROBEK u Radvanských, z pískovce tesaný, 0·50 *m* šir., shora polokruhem ukončený. V ploše vytesán kříž do kruhu a pod ním sekera tesařská. XVI. stol. (?) (Obr. 103.)

Obr. 103. Červ. Újezd. Náhrobník (?)

Pletený Újezd.

Na obecní KAPLIČCE zvonek s reliefem sv. Václava a letopočtem 1864.

Unhošt.

Schaller I. 124; Sommer XIII. 282; Čechy XI. 224; F. Melichar, Monografie Unhoště (1888); F. Melichar, Paměti okresu Unhoštského (1890); Pam. arch. IX. 577, X. 330, XI. 165; Melichar, Škorpil atd., Dějiny školství okresu Kladenského (1898); Škorpil, Okres 102; Blahověst 1882, 140; Sborník hist. II. 202; J. E. Vitásek, Hájecké okolí 49. Rkp. sbírka topogr. v archivu Musea král. čes. Heslo: Křivoklát. Archiv městský (Gruntovní knihy od poč. stol. XVII.; Dějiny okresu Unhoštského, rkp. Jos. Mottla). Archiv farní (Matriky od r. 1660; Pamětní kniha z r. 1843.)

Pohled na město od východu z r. 1837. (0·39×0·21. Anonymní ocelo-rytina. Podél. fol.) S nápisem: Město Unhosst. Wáženému messtanstwu obětováno r. 1837, a znakem města.

Městečko připomíná se jako ves v 2. pol. XIII. stol., kdy částečně přidělena měšťanům v Menším Městě pražském. Roku 1329 byla

Obr. 104. Unhošt. Pohled na náměstí od kostela.

již městečkem ochranným k hradu Křivoklátu; toho roku (19./10.) daroval král Jan Lucemburský faru a patronát řádu křižovníků s červenou hvězdou v Praze. Ve válkách husitských byl městys v moci Václava Cardy z Petrovic 1438—9. Roku 1489 prohlášena Unhošt svobodným městečkem s vlastním právem (trhy, zelený vosk, gruntovní knihy) a obdržela znak: v modrém štítě jelen z křovin vyráží. Před r. 1557 vyhořelo městečko; ten rok obdrželo dovolení od Ferdinanda I. ohraditi se hradbami, což se však neuskutečnilo. Za války třicetileté utrpělo mnoho vojskem: 1620 vydrancováno a požárem lehlo 60 domů, takže v letech 1631—4 bylo skoro pusto; r. 1639 sotva se zotavivši vydrancováno opět a spáleno. Celkem bylo r. 1648 spálených domů 123 a z 800 obyvatelů před válkou jen 159. I později utrpělo městečko válkami (1742, poč. XIX. stol.) a požáry (1720, 1764 atd.). Na město povýšeno asi v letech 1785—90.

D i s p o s i c e městečka ukazuje na založení při stávající již cestě, která se rozšiřuje po straně v náměstí. Celkem starý stav málo je dotčen regulací. (Obr. 104.)

KOSTEL SV. PETRA A PAVLA (farní) byl již r. 1329 farním a pod patronátem řádu křižovníků s červenou hvězdou v Praze. V letech 1628—1661 byla fara neobsazena; pomáhali zde pražští členové řádu (1628—1651) a duchovní z Kladna. Roku 1661 fara zase obnovena.

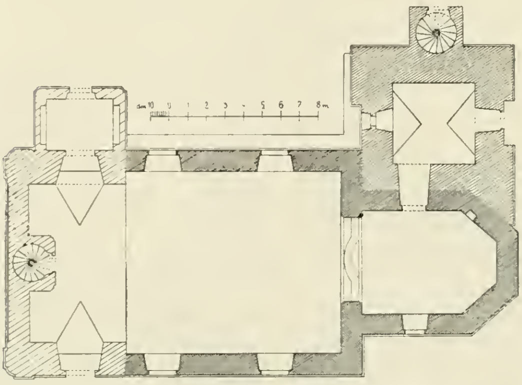

Obr. 105. Unhošť. Kostel sv. Petra a Pavla. Pohled z náměstí.

Kostel utrpěl velice r. 1639, kdy jej Švédové i císařští vydrancovali, dřevěnou věž zapálili a zvony vzali; kostel opraven až r. 1702: dána nová střecha, zvětšena okna a západní průčelí zbořeno a jen zabedněno. Teprvé r. 1715 loď kostela prodloužena, kněžiště znovu sklenuto, přistavěna kruchta a sanktusník na střeše. Na pamět této opravy zasazena v severní zdi lodi deska z červeného mramoru (0·60 × 0·71 *m*) s rytým chronogrammem (1715): ÆDES =

IN. HONOREM
SANCTI. APOSTOLI.
PETRI. ET PAVLI.
RENOVATA.

Pod nápisem v kruhu kříž a hvězda. Roku 1720 udeřil do kostela blesk, zapálil báň a rozbil cymbál; opravu stavby vykonal tehdy stavitel *Fordín* (při tom zabíleny malby na stěně: císařský orel, znak města a cechů), věže tesař *Václav Šplíchal*, jenž vsadil na vrchol kříž s orlem. Další opravy větší byly roku 1812, 1819 (věž), 1825 (strop v lodi), 1828 (hodiny opravil *Fr. Kuthan* z Unhoště), 1830 (střecha věže), 1835 (kostnice), 1839 (dlažba a nátěr stěn). Hřbitov kolem se rozkládající byl zrušen r. 1821 a zděná hradba, v níž byla dvojí vrata a dvířka do fary, snesena. Zvonice původně byla dřevěná a stála opodál kostela. Zděná přistavěna ke kostelu až v XVII. století (1676 osazena báň a 1678 dány sem zvony). O vnitřním zařízení víme, že v XVII. stol. tu byly jen 3 oltáře a teprvé ke konci zřízen čtvrtý, sv. Anny. Roku 1746 koupeny varhany od *Jana Ferd. Schwabla* z Nov. Města Pražs., r. 1789 koupeny z kostela sv. Valentina v Praze hlavní oltář a postranní sv. Anny a P. Marie za 191·21 zl. Roku 1653 darován záduší malovaný kancionál, kalich je z doby kolem roku 1760 (letopočet neúplný).

Obr. 106. Unhošť. Kostel sv. Petra a Pavla. Půdorys.

Kostel jest orientovaná budova jednolodní s věží na severu u kněžiště přistavěnou, původně gotická z počátku XIV. stol., později často opravená a v lodi na západě prodloužená. Stěny hladké s vysokým trnožem, omítnuté, kolem otvorů chambrany. Kryt valbový. Západní průčelí má štít běžné formy, s římsami prejzy krytými a dvojicemi pilastrů, ve středu liché okno obdélné, po stranách prohnutá křídla s kamennými pyramidami; v přízemí není portálu, na kruchtu vede okno a po jeho stranách vyhloubeny dvě hladké niky bez soch. Na severu přiléhá k lodi novější předsíň, na jihu portál hrubě orámovaný pískovcem, nad nímž ve vyduté římse upevněna kartuš se znakem křižovnickým, akanthy a volutami lemovaná. (Obr. 105. a 106.)

Věž vstavena do kouta kněžiště a lodi. Jest hranolová, o třech patrech, krytá cibulí s lucernou a bání. Na severu přiléhá šnekové schodiště hranolové, zděné, s plochou prejzovou stříškou, na východě vede vchod do sakristie, pravoúhlý, s novějšími železnými dveřmi. Zdivo věže — do 1. patra z velkých, hladce tesaných pískovcových kvádrů, výše z menších kamenů — hladce omítnuto a podepřeno až do 1. patra nárožními, hmotně vyzděnými opěráky, jež se vzhůru úží. Okna do vnitř vyšpaletovaná a pískovcovým ostěním bez profilace opatřená jsou v přízemí větší, obdélná, v 1. a 3. patře střílnovitá, ve 2. velká, s polokruho-

vým obloukem. Čtvrté patro částečně z hrázděného zdiva, s dřevem opaženými okénky, má na jihu visutou pavlač s prostým kovaným zábradlím z esovitých článků. Hlavní římsa jest dřevěná, profilovaná. Ciferníky hodin upevněny jsou v cibulovité střeše.

Vnitřek k n ě ž i š t ě, 7·20 *m* dl. a 5·42 *m* šir., ukončen třemi stranami závěru (strana 2·40 *m* dl.) s jediným oknem polokruhovým na jihu (ostatní zazděna). Strop plochý na rákos, s hlubokou voûtou a římsou. Na severu pravoúhlý vchod do sakristie v přízemí věže, sklenuté valeně s hlubokými lunettami. V závěrové zdi sanktuarium pískovcové, 1·60 *m* vys. a 0·95 *m* šir.; výklenek pravoúhlý orámován profilovanou římsou nahoře v trojúhelný štít vybíhající, vjehož ploše vodorovně položený erbík vyplňuje odřivous, držený ptačím spárem; na dvířkách barokní závěsy a štítek. (Obr. 107.)

Obr. 107. Unhošt. Kostel sv. Petra a Pavla. Sanktuarium.

T r i u m f á l n í o b l o u k jest hrotitý, 4·30 *m* široký, 1·10 *m* silný a na hranách skosený; v náběhu římsa s barokním profilem.

L o ď, o dva stupně níže položená, 16·60 *m* dl. a 9·75 *m* široká, má tři páry polokruhem sklenutých oken, dva pravoúhlé vchody v bocích a plochý strop. Na západě barokní kruchta, valeně podklenutá a šnekovým schodištěm uprostřed prostoupená; dřevěné balustrové zábradlí, ve středu segmentem vypjaté, jest podchyceno těžkou konsolou.

H l a v n í o l t á ř nový, s obrazem od *E. Dítěte* z r. 1892. Na něm 4 barokní a 4 rokokové cínové svícny.

P o s t r a n n í o l t á ř e chudé, nástěnné architektury, s novějšími obrazy P. Marie a sv. Barbory. Svícny podobné jako na hlav. oltáři.

K a z a t e l n a jest běžná barokní práce z 2. polovice XVIII. stol.

Dvě rokokové z p o v ě d n i c e s řezbou na hlavicích pilastrů a středních nástavcích.

V a r h a n y nové. Dubové l a v i c e zcela prosté.

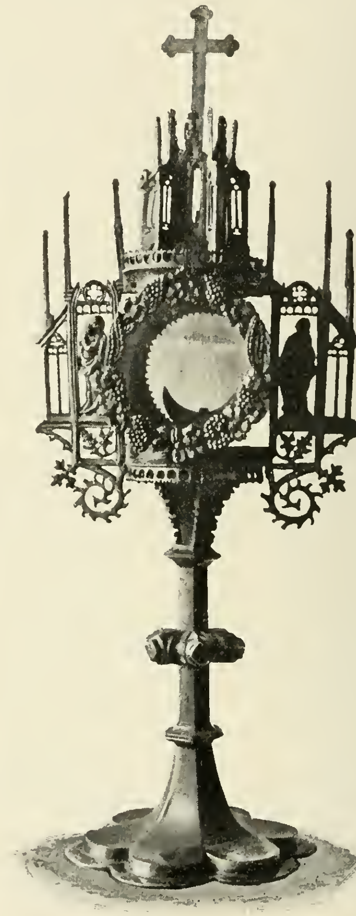
K ř t i t e l n i c e z pískovce, kalichovitá, ze XVII. stol. Celek vys. 1·22 *m* (cínové víko 0·30 *m*), mísa 0·45 *m* v průměru. Na čtvercové desce spočívá hladká noha balustrová, mísa ozdobena na obvodě profilovaným pásem a na plášti píšťalami. Cínové víko prohýbá se nad kruhovým půdorysem do 8 boků; na hranách připájeny lité ovocné bordury a pásky

lilií, nároží ozdobena hlavami andělů a čtyřmi esovitými uchy; na vrcholu barokní sousoší křtu Ježíšova, ze dřeva řezané. (Obr. 108.)

Monstrance: 1. Bronzová, litá, bez křížku 0·50 *m* vysoká, z XVI. století. Noha šestilaločná, hladká, stonek šestiboký, na něm dvě římsky a nodus se šesti výpustky. Svrchní architektura jest zbavena původního kolmého válce sklenného; místo něho položen plechový válec

Obr. 108. Unhošť. Kostel sv. Petra a Pavla. Křtitelnice.

Obr. 109. Unhošť. Kostel sv. Petra a Pavla. Monstrance čís. 1.

vodorovně a ukončen v předu empirovým rámečkem z hroznů. Po stranách výklenky s tlačenými reliefy P. Marie a sv. Jana, svrchu zdvihá se šestiboká vížka s fiálami, ukončená novým křížkem (obr. 109.).

2. Barokní, stříbrná a zlacená, 0·48 *m* vys. Na kruhové noze tepané andílčí hlavy a akanthy, kolem dvou medaillonů se znakem otřelým a nápisem: KVRKOVSKY Z LVKOWAN; kulový nodus zdoben rytbou; svršek oválný, paprskový, na rámečku kolem lunuly nasazeny nepravé

drahokamy, na paprscích mezi akanthovými rozvilinami dole tepaný relief sv. Kateřiny, po stranách sv. Václava, Barbory, Jana Nepom. a Vojtěcha, nejvýše Bůh Otec a holubice v oblacích. (Na spodu nohy byl prý letopočet 1694.) (Obr. 110.)

Kalichy: 1. Barokní, 0·24 *m* vys., stříbrný a zlacený. Na číši, v průměru 0·095 *m* měřící, jest pláštík s tepanými hlavami andílků mezi

Obr. 110. Unhošť. Kostel sv. Petra a Pavla. Monstrance čís. 2.

Obr. 111. Unhošť. Kostel sv. Petra a Pavla. Kalich čís. 1.

akanthy a reliefy sv. Barbory, Jana Nepom. a Bonaventury(?), litý nodus pokryt hlavami andílčími, na šestilaločné noze vyryty akanthy a andílčí hlavy mezi medaillony s reliefy sv. Petra, Pavla a rytým znakem Kolovratským; nad nimi mušle. Na spodní straně zbytky rytého nápisu: (KO)LO(WRAT) . . . . . . IS REGNI (BOH)EMI (Æ) . . . . MAX . . . COM(ES), pražská značka novoměstská s neúplným letopočtem 1702 a sign. R.R. (Obr. 111.)

2. Noha nová, na kuppě pláštík z prolamovaných akanthů kolem tří prázdných medaillonů. Poč. XVIII. stol.

3. Pseudorokokový. Na noze mezi rocailly emblemy víry a utrpení Kristova, na pláštíku v kartuších réva a klasy. Značky: FT a letopočet $^{18}_{47}$.

Reliquiáře: 1. Z 2. pol. XVIII. stol. Na rocaillové desce pět skřínek ostatkových, oválných. Noha s tepanými rocailly.

2. Z konce XVIII. stol., rocaillový, hrubý.

Obr. 112. Unhošt. Radnice. Městské pečetidlo čís. 1.

Pacifikál 0·325 *m* vys., z 2. polov. XVIII. stol., zlacený. Kruhová noha s páskovým ornamentem, nodus hladký, oválová schránka s barokním rámečkem.

Svícen korunní, ze železa tepaný, barokní, 1·35 *m* vys.

Na stěně lodi na konsolách stojí barokní sousoší Ukřižování Páně. Slušné sochy sv. Šebastiána a Antonína, též barokní, uloženy na kruchtě.

Nad triumfálním obloukem nesou sošky andílků v kartuši řezaný znak řádu křižovnického s berlou a opatskou infulí. Dobrá barokní práce.

V sakristii visí silně přemalovaný, barokní obraz sv. Petra a Pavla na plátně ze starého oltáře, v kněžišti na železném plechu malovaná kopie hlavy Kristovy (30 × 22 *cm*) s podpisem: VERA EFFIGIES VVLTVS DNI IESV CHRI AB AGARO REGI EDESSÆ MISSA. Z počátku XVIII. stol. (Dar Jos. Schürera z Vídně r. 1871.)

Zvony. Ve věži: 1. Výška 0·865 *m*, průměr 0·915 *m*. Na uchách akanthy s maskami, na koruně řádek nápisu lemovaný pásy ornamentu z rozvilin a stužek: O GOTT LAS DIR BEFOLEN SEIN DIE GLOCK VND AVCH DIE KIRCHEN DEIN. Na plášti relief sv. Pavla a pod ním nápis:

eXpensIs eCCLesIÆ In VnhoSt
faCta honorI sanCtI paVLI
apostoLI DeDICata.

Na druhé straně znak řádu křižovnického. Na věnci nápis: GOS MICH NICOLAVS LÖW IN PRAG ANNO 1678 ~

2. Slit prý r. 1642, když Švédové r. 1639 zvony odnesli; poprvé přelit r. 1763 od *J. G. Kühnera**) a podruhé r. 1860 od *Karla Bellmanna* v Praze.

3. Slit jako čís. 2.; poprvé přelit r. 1730 od *Jana Brücknera* na Starém Městě Pražském (měl relief sv. Barbory a 12 patronů) a podruhé od *Karla Bellmanna* v Praze.

Na pavlači věže: 4. Původně byl ulit *Krist. Bellmannem* v Praze r. 1740 (s reliefem sv. Prokopa) a přelit r. 1896 od *Arn. Diepoldta* v Praze.

5. Původně měl relief sv. Antonína Pad. a nápis: IGS 1781; nynější jest buď vyměněn nebo přelit. Jest hladký, bez letopočtu, na plášti je relief sv. Václava a nápis WENZEL. Výška 0·25 *m*, průměr 0·275 *m*. Konec XVIII. neb počátek XIX. stol.

V lucerně věže cymbály: 1. Výška 0·19 *m*, průměr 0·55 *m*. Na plášti nápis: LETHA PANIE 1720 DNE 3 IANVARY KDIZ | HROM VIEŽ PRŽI KOSTELE VNHOSSTSKIM | ZAPALIL GSEM K SKAZE PRZI SSEL NA TO DNE | 22 OCTOBRIS 1722 ZASE NAKLADEM OBCZE | MIESTIS VNHOSSTIE W SWAV PODSTATV POSTAWEN BIL. Na druhé straně relief jelena (ze znaku městského).

2. Výška 0·16 *m*, průměr 0·42 *m*. Plášť hladký, jen letopočet 1763. (Snad též práce *J. G. Kühnera*?)

Náhrobky: 1. Zevně zasazen ve zdi kněžiště na jihu. Pískovec, 1·46 *m* dl., 0·80 *m* šir. Kruhový věnec vavřínový se stuhami nahoře ve voluty zatočenými, pod ním dvě lebky se zalomenými kostmi. Ve věnci nápis:

L = 1707
D = 10 FEBR = VSNV
LA W PANV CTNA
PANNA IVSTINA RO =
ANNA NP = ONDŘEGE
ANDRVSSKI = ZM = POCZA
TEK · DCERA = W KRIS =
Z MRTWICH WSTA
∽ TI ZADA ∽

2. V lodi, v dlažbě pod zpovědnicí. Pískovec, 1·76 *m* dl., 0·90 *m* šir. Nahoře vysoká deska s devítiřádkovým nápisem minuskulním, z něhož čitelno již jen: . . . w | . . . wle | . . . . . w= | . . . . Swatého | . . . tuto gest pocho | . . . Buh racz ge= | . . . Dole znak vyšlapaný. XVI. stol.

3. Naproti předešlému. Pískovec, 1·97 *m* dl. a 1·02 *m* šir. Nahoře poprsí kněze se sepjatýma rukama, pod hlavou polštář, dole deska cele vyšlapaná, s kartušovým okrajem. Z opisu čitelno jen: Letha Pane 1613

*) Dle zápisu v rkp. sbírce topogr. v archivu Musea král. čes. (z r. 1826) měl na koruně nápis: VESTRA OPE PRAESENTI NIMBOSA PERICVLA CEDANT· Na plášti byl relief sv. Petra, Pavla a Jana, znak křižovnický a nápis: ANT. JAC: SVCHANEK ECCLESIAE HVJUS PATRONVS ☛ ME RVPTAM REFVNDI FECIT

W Strzedu po Narozeni | Blahoslawene Panny Walb(urgy) . . . . gĩ hodu (. . .) na . . . ziwot ſwug w Panu doko | nal . . .

4. Pod lavicí u křtitelnice. Červený mramor, 2·15 *m* dl., 1·20 *m* šir. Nahoře deska s úplně vyšlapaným nápisem, dole v oválovém věnci vavřínovém znak (dvojocasý lev s širočinou). Z opisu čitelno: w pondielÿ w. . . | . . . Drzickawa . . . | . . . | . . . hodne w Borzy na: XVI. stol.

5. Pod kazatelnou. Červený mramor, 1·80 *m* dl., 1 *m* šir. Znak mírně plastický v celé ploše, nad znakem a na okraji nápis: Leta 1521 v patek przed | Krziziowau Nedieli Umrzel | geſt Urozeney pan ſſtepan | Wolſſkobrhſky z wolſſk | (obrh) . . . | Pan Buh racz ſe ſmilowati nad duſſy. |

6. Nad hrobkou v lodi hladká deska pískovcová s železným kruhem.

Na faře: K a n c i o n á l (rorátní zpěvy) darovaný dle zápisu na 1. listě Jakubem Dobřanským z Nigropontu na St. Městě Pražském r. 1653. Vazba tlačená, prostá, z r. 1782. Celkem 209 listů papírových a několik pergamenových, 0·44×0·30 *m*. Konec XVI. století nebo poč. XVII. století. Přípisky hlavně z let 1718—1745, pak z r. 1801 (seznam členů literáckého bratrstva) a 1857—1866. Několik initiál: 1. list A — 21. l. (pergam.) M (s obrazem Zvěstování P. Marie, po stranách v rozvilinách postavy Ježíše, P. Marie, sv. Jáchyma, Roboama, Šalamouna, Davida a Jesse) — 48. l. (perg.) P (modlící se rytíř, v rozvilinách znak s korunou a písmena M CH, dole podobizna vousatého muže s baretem a pláštěm, vedle obdélný obrázek zatracených v pekle) — 126. l. (perg.) G (sv. Jiří s drakem, po stranách rozviliny, v pravém rohu erb s preclíkem a písmeny G .W., rodina [otec a 5 dětí] v poprsí a obraz Večeře Páně) — 153. l. (perg.) P (zjevení na hoře Tábor, v rohu listu mužský portrait, erb sladovnický a písmena P — P, vedle: Ježíš kráčí po moři; na plachtě lodice znak malířský a signatura $^{S}_{L}$*). Některé initiály přimalovány až v XVIII. století: na l. čís. 2, 74, 101, 179, 189 atd. Jsou kresleny perem, s kadeřavou ornamentikou lidových písařů. Na přídeští i na dalších listech přilepeny malé rytiny nábož. výjevů; některé jsou kolorovány. Přípisky z XVIII. stol. mají při letech 1720 signaturu AZ, při letech 1726 a 1745 sign. SC. Také ztracené kusy písní dopisovány rukou XVIII. století.

O b r a z y na chodbě: Zvěstování P. Marie ze XVII. stol. Sedmibol. P. Maria, arch. Gabriel a poprsí P. Marie, z 1. pol. XVIII. stol., dobré malby.

KAPLE SV. BARBORY (hřbitovní) z konce XVII. století. Roku 1703 opravena a dán sem zvonek. Později založen tu hřbitov. Prosté stavení obdélné, hladkých stěn, kryté šindelovou valbou s vížkou; trojúhelníkový štít nad vchodem s kulatým okénkem a římsou; strop plochý. Ve výklenku oltářním s o š k a sv. Barbory (opravená r. 1892),

---

*) Simeon Ledecký (?); dle C h y t i l a (Malířstvo 23, 92.) stal se mistrem cechu pražského r. 1603.

barokní, kolem původní rám z akanthů. Ostatek vše nové. Zvonek původní byl ukraden a nahražen zvonkem z majetku rodiny Bubeníčkovy. Nepřístupný.

V dlažbě náhrobek pískovcový, 2·08 *m* dl., 0·88 *m* šir., z poč. XIX. stol., s rytým nápisem:

+
Dne třetího DUbna
tohoto roKU
oDebraLa ſe na WeCnoſt
Urozena PanI
Anna hoLLanoWa
zDe teLo gegI oDpoCzIWa
nebeſkaU KorUnU a raDoſt
oCzekaWa
o Boze!
sLItUg ſe! a Deg gI
Co DUWěrne a WraUCně
zaDa
zaChoWeg DUſſe WſſeCh
W MILoſtI
RaCz WſſeM DatI sLaWU
na WeCznoſtI.
+

RADNICE. Před válkou třicetiletou byla jednopatrová, krytá šindelem; v patře byl mazhaus, radní síň a pokladna. Roku 1620 byla spustošena vojskem, peníze a knihy ukradeny a střecha zapálena; podruhé utrpěla požárem r. 1629. Roku 1675 až 1780 byla tu také škola. Tato původní budova, jejíž plán, řez a pohled, kreslené r. 1837, zachovaly se v městském archivu, zbořena r. 1841 a nová dostavěna r. 1843. Nynější úprava, kdy mansarda nahrazena valbou a zřízena vížka plechová s hodinami, jest o něco mladší.

Na radnici uložena městská pečetidla: 1. Okrouhlé, stříbrné, 0·04 *m* v průměru. Ve štítě znak města s renaissančním orámováním, opis: SIGILLVM ❀ CIVITATIS ❀ ANNHOSSTIENSIS. (Obr. 112.) Na zadní straně očko s řetízkem a vyrytý letopočet 1591.

2. Okrouhlé, 0·03 *m* v průměru. V barokní kartuši znak; opis: SIGILLVM CIVITATIS VNHOSSTENSIS MIN RENOVATV. XVII. století.

3. Okrouhlé, bronzové (?), 0·032 *m* v průměru. Znak v barokní kartuši, opis: SIGILLVM CIVITATIS VN-HOSSTIENSIS MINVS ✳ 1791 ✳ (Dle otisku v Rkp. sb. topogr. v archivu Musea král. čes.)

Archiv městský, částečně spořádaný, sáhající do XVI. století. Na stěně archivní místnosti obraz bitvy Francouzů a Pandurů u Unhoště 17. prosince 1743, na plátně, 0·90 × 1·20 *m*. Naproti olejová kopie.

DŮM čís. 4. zachoval dosud portál z konce XVI. století (nyní okno lékárny). Výška 3·04 *m*, šířka 1·60 *m*. Po stranách na bossážovaných stylobatech stojí toskánské polosloupy, přepásané několikráte, a nesou kládí s triglyfy a metopami (v nichž rosetty) a římsou profilovanou; ve vrcholu oblouku volutový klenák. (Obr. 113.)

Obr. 113. Unhošť. Portál na domě čís. 4

DŮM čís. 86. v ulici Křivoklátské má pozdně barokní façádu s pěkným štítem; ve výklenku soška Jana Nepom.

DŮM čís. 8. byla původně škola, postavená r. 1780 dle plánů zedníka *Jiří Svobody* a tesaře *Jana Wurzla* nákladem 800 zl. Roku 1802 přistavěno patro.

ZÁMEČEK (majetek p. Karpelesa) z 2. polovice XVIII. století. Prostá façáda o sedmi osách, vchod pravoúhlý s vypjatou římsou, okna

s jednoduchými římsami polokruhem a trojúhelníkem vypjatými. Mansardová střecha s vikýři. Uvnitř ploché stropy, jen kuchyně sklenuta valeně do pásů. Rokokový k r b s nástavcem a několik empirových kamen.

DVŮR s pěknou branou barokní a okenními římsami, z 1. polovice XVIII. století.

SOCHA sv. Václava před kostelem na hranolovém podstavci, byla sem přenesena ze Žebráka. Podstavec novější, socha z XVIII. století, zajímavá pojetím sv. Václava jako vojevůdce s maršálskou hůlkou.

CECHOVNÍ PAMÁTKY.*)

U p. F. Melichara: P o k l a d n i c e : 1. spojených řemesel z r. 1718. 2. cechu řeznického z r. 1791. Z předu intarsií: WIWAT LI... a emblem. K o r o u h e v s obrazy na plátně, z XVIII. stol. Šest t a b u l e k plátěných s emblemy, z poč. XIX. st. a řezaná K a l v a r i e barokní, na rakev.

P e č e t i d l a : 1. Bronzové, okrouhlé, 0·034 *m* v pr. Po stranách kartuše s emblemem kytice růží; opis: PECET · MLINARZV · MIESTIS · VNHOSSTIE · 1630 ❀

2. Bronzové, okrouhlé, 0·035 *m* v pr. Emblem drží zbrojnoši, nad ním letopočet 1646. Opis: PECZET · CECHV · RZEME · POCTI · SSEWCOWS · MIESTIS · VNHOSSTIE ✢

3. Mosazné, okrouhlé, 0·035 *m* v pr. Znak řeznický v kartuši; opis: PECZET · RZEZNICZKA · MIESTA · AVNOSSTIE ❀ Nad kartuší letopočet 1676.

4. Bronzové, okrouhlé, 0·027 *m* v pr. Ve středu tři emblemy ve štítě; opis: PECZET CZECHOWNI : M : VNHOSSTIE ❀ XVII. stol.

U p. V. Řeháka: P o k l a d n i c e : 1. Z r. 1705. (Viz Katalog památek výtv. na N. V. Č. — S. 1905, str. 25.)

2. Z 2. pol. XVIII. století.

P e č e t i d l a : 1. Bronzové, okrouhlé, 0·048 *m* v pr. Dva zbrojnoši drží W pod korunou, pod tím obuvnický emblem. Nahoře letopočet 1709, dole na folii: PECET | REMESLA | MIESTIS : | UNHOSTE.

2. Bronzové, okrouhlé, 0·035 *m* v pr. Ve štítě sedm emblemů; opis: PE : PO : CE : KOWA : KOL : SED : TRV : ZAM : SKL : RVC : M : VNHOSST : 1736.

U p. Fr. Spala: P o k l a d n i c e dubová, z poč. XVIII. století. (Cechovní kniha spol. cechu, založ. r. 1709. Artikule z r. 1662 a pergamenový list zakládací z r. 1703.)

P e č e t i d l o bronzové, okrouhlé, 0·035 *m* v prům. Pod korunou emblem v kartuši; opis: STADT UNHOSTER BECKER U : SCHNEIDER ZUNFTSIEGL. Na svrchní straně vyryto: 1829.

U předsedů živnostenstev p r a p o r y cechu ševců, truhlářů a pekařů, všechny z XIX. stol.

---

*) R. 1786 ze šesti cechů zrušen řeznický a jeho majetek: 6 plášťů, pochodně a pečetidlo, prodán v dražbě.

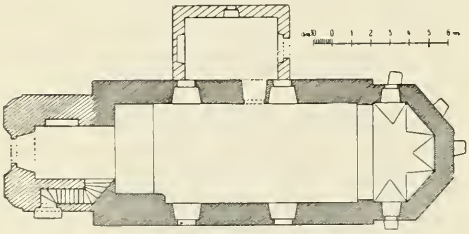
Vřetovice. (Dřítovice-Třetovice.)

Budeč a okolí (1905) 194; Sommer XIII. 250; Škorpil, Okres 88; Čechy XI. 206. Rkp. sbírka topogr. v archivu Musea král. čes. Heslo: Buštěhrad. (Pamětní kniha od r. 1858. Matriky od r. 1787.)

KOSTEL SV. VÁCLAVA (farní) byl již r. 1352 farní; r. 1445 se stal filiálním do Kralovic. Roku 1784 obnovena fara, ale r. 1794 zašla opět a kostel přifařen k Lidicům. Konečně obnovena fara r. 1858. Budova kostelní obnovena r. 1730 a věž přistavěna.

Orientovaná, jednolodní budova gotická s věží v západním průčelí. Zdivo tvoří tesané a pravidelně vrstvené opukové kvádříky. Stěny hladké, kryt prejzový, valbový, bez vížky. Kněžiště opřeno čtyřmi hranolovými, 0·64 *m* šir. opěráky, bez ústupku, do výše 2·28 *m* v osách oken později vyzděnými, svrchu okosenými. (Obr. 114. a 115.)

Věž hranolová, s rohy zaoblenými, r. 1730 na západní průčelí přistavěná. V přízemí vchod. Kolem obíhá okapní římsa kostela, prejzy krytá, v patře nad ní okna barokně vykrojená na třech stranách (jedno liché). Druhé patro má rohy zaobleny, na nároží ploché pilastry, okapní římsa silně profilovaná. Okna tvaru kasulovitého s imitovanými klenáky a několikanásobnou chambranou. Střechu věže tvoří komolý osmiboký jehlan s lucernou, dělenou toskánskými sloupky a pokrytou stanem s křížkem ve vrcholu. Západní průčelí má po stranách věže na nárožích pískovcové komolé jehlance. Na jihu vede nový vchod na kruchtu.

Obr. 114. Vřetovice. Kostel sv. Václava. Půdorys.

Vnitřek kněžiště, 4 *m* dl. a 4·78 *m* šir., ukončen závěrem o třech stranách (strana průměrně 1·80 *m* dl.). Na sever a jih kruhová barokní okna. Klenba bez žeber, s hlubokými lunettami, jichž cípy podchyceny štukovým ornamentem. Oblouk triumfální jest hladký, původně asi hrotitý, nyní při některé opravě zaoblen a ozdoben štukem; jeho šířka 0·82 *m*, síla 4·68 *m*. U paty dosud patrna jest část pískovcového soklu.

Loď jest 5 *m* šir. a 12·50 *m* dl. Má dva páry oken barokní formy (jedno na severu částečně kryto přiléhající sakristií) a plochý strop na rákos. Na západní straně spočívá na podélných trámech dřevěná kruchta. Vchod sem vede věží, jejíž přízemí sklenuto plackou a první patro otevřeno na kruchtu širokým obloukem. Na severu přiléhá k lodi plackou sklenutá novější sakristie.

Hlavní oltář barokní z polovice XVIII. století. Obraz nový, sochy andělů i sousoší sv. Trojice v nástavci původní. Na mense bývalá kartuš se znakem nyní zabarvena.

Postranní oltáře: 1. Sloupový, z konce XVII. nebo poč. XVIII. století. Obraz sv. Františka Sal. a de Paula, v nástavci sv. Johanna ve věnci z akanthů a vavřínu. 2. Architektura z polov. XVIII. stol., obraz Vložení Krista do hrobu byl v XIX. stol. zcela přemalován.

Obr. 115. Vřetovice. Kostel sv. Václava. Pohled od jihovýchodu.

Kazatelna z 1. polovice XIX. století, s motivy rokokovými i empirovými. Křtitelnice z červeného mramoru, nová. Čtyři barokní cínové svícny. Monstrance, kalich a dva pacifikály — vše pseudorokokové z XIX. stol.

Zvony: 1. Výška 0·77 *m*, prumĕr 0·86 *m*. Ucha s maskami, na koruně pásek složený z kartuší a rosett a řada opakujících se kartuší s kyticí a Božím okem lemují nápis: ☛ FRANCISCUS ANTONIUS

FRANCK ME FVDIT PRAGÆ 1758. Na plášti reliefy sv. Víta, Vojtěcha, Jana Nep. a Ondřeje, uprostřed znak toskánský. Na protější straně chronogramm:

☛ ANNO SVBSEQVENTE EX QVO METROPOLIS PRAGENSIS AB OBSIDIONE BOVSSI EXERCITVS LIBERATA FVIT

ET

☛ QVO ECCLESIA LAVRENTINA NVPER IN ÆDIFICIO LATIVS EX TENSA A SVFFRAGANEO WALDSTEIN RECONSECRATA FVERAT.

Na věnci pás akanthů.

2. a 3. jsou nové, bez letopočtu.

Náhrobky: V kostele v dlažbě zapuštěné: 1. Červený mramor, 2 *m* dl., 1·08 *m* šir. Ve vysokém reliefu obrněný rytíř s erby u hlavy i nohou po obou stranách. Nahoře otřeny opisy erbů, dole zakryta levá část oltářem, v pravo v elipse vyryto: DOROTA KAPLIRZKA Z SVLOWICZ MATERZ WOGTIE : PIETIPES : Opis kolem celého okraje, částečně oltářem zakrytý: LETHA 1599 WAVTERI PO | KWIETNI NEDIELI VMRZEL VROZENI A STATECZNI RITIRZ PAN ⌣ |······| ······· ACH. Dole ve dvou užších řádcích vyryto: BLAHOSLAWENA SMRT SWATICH PO MNOHEM ZDEISIM TRAPENI | V WIRZE PRAWE SWIETA SNIATICH PRZIGMAV WIECNE VTIESSENI.

Obr. 116. Vřetovice. Kostel sv. Václava. Náhrobek čís. 3.

2. Šedý, žilovitý mramor. Kámen zakryt oltářem tak, že lze viděti jen hlavu ženy a znak v oválu s ošlapaným nápisem. Z opisu lze jen čísti slova: Letha panie . 1 . 5 . 8 . 1 . den . .

3. Venku zazděný ve zdi závěrové. Bílý mramor, 1·88 *m* dl., 0·92 *m* šir. Ženská postava v řasnatém oděvu, ruce na lůně složeny, u hlav i nohou po dvou znacích v okrouhlých

medaillonech s opisy částečně vyšlapanými: (v levo) · · ALVPET A KAPLIR · · | GAN Z · · GARL SSERNA OTEC · · ARGANI ROZ · · R · · W Z BRLSSTEINA; (v pravo) BARBORA ZIELOVSKA MATIE MARGANINO ZIIDORf · · Z BRLSSTEINA. Opis kolem okraje: letha pani | e 1591 (nebo též možno čísti 1581) | . . Vmrzela gest vrozena Pany Agareana roznudorffon . . . . | z garlsstegna . . . . | . . . . Bozihо . . . . (Obr. 116.)

Deska ve zdi hřbitovní u vchodu. (Dříve byla zazděna v kostele pod kazatelnou.) Pískovec, 1 *m* dl., 0·645 *m* šir. Svrchu byla profilovaná římsa, pod tím dvojznaky nesené andělem oběma rukama, nejníže nápis na desce:

WOGTIECH : PIETIPESKI Z CHISS
E Z EKRBERKV A NA LIBIECHOWI
CIH
ANNA PIETIPESKA Z B · · · ·
1591.

Ve vsi KAPLIČKA P. Marie z XVIII. stol., barokní, klenutá, se zděnou vížkou. Na klenbě fresko: sv. Trojice, současné, špatně opravené r. 1892. Soška P. Marie na oltáříku nová. Zvonek z r. 1898.

Nad vesnicí u cesty KŘÍŽ pískovcový, na komolém jehlanu stojící, cca 3 *m* vys., s nápisem: AD 1810.

Železná.

Schaller I. 116; Sommer XIII. 242; Method XVII. 27; Melichar, Okres 267; Škorpil, Okres 104. Rkp. sbírka topogr. v archivu Musea král. čes. Heslo: Chrášťany. (Zádušní účty od r. 1671. Pamětní knihy farní: 1. od konce XVII. stol., 2. shořela, 3. od r. 1860. Matriky od r. 1665.)

KOSTEL NANEBEVZETÍ P. MARIE (farní) byl již r. 1352 farním; v letech 1609—1655 byl filiální do Berouna, fara obnovena zase kolem r. 1655. Kostel byl opraven r. 1682, 1777 (nynější stav), 1880—1 (věž a nová okna v lodi a sanktusová vížka). Roku 1682 byly tu čtyři oltáře; z těch oltář sv. Anny r. 1861 rozebrán a části použito na opravu hlavního.

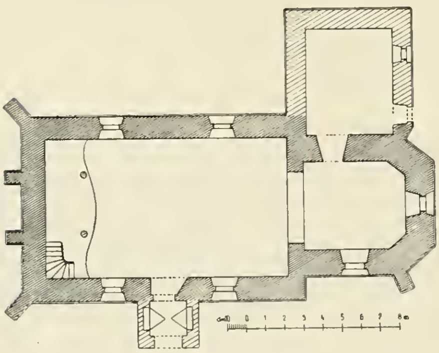
Gotická jednolodní budova, orientovaná, s věží na západě, krytá sedlem prejzovým a taškovým. (Obr. 117.) Stěny hladké, okna všechna zvětšená. V západním průčelí nové opěráky na rozích a po stranách, původní opěráky na kněžišti (jeden zakryt věží) s římsou dělící a trojbokým čelním štítkem. Nad kněžištěm plechový sanktus.

Kněžiště, 4·60 *m* šir. a 5·30 *m* dl., barokně sklenuté, se závěrem trojbokým. Na severu sakristie v přízemí věže, s povalovým stropem. Triumfální oblouk hladký, segmentový, 3·70 *m* šir., 0·85 *m* silný, se štukovou římsou.

L o ď, 7·30 *m* šir. a 12·70 *m* dl., s plochým stropem, dvěma páry oken rozšířených a předsíní před jižním vchodem, valeně sklenutou. Na západě kruchta na dvou dřevěných sloupech, v poprsnici prohnutá, s balustrovým zábradlím.

V ě ž přiléhá na kněžiště na severu. Jest zcela hladká a krytá šindelovým stanem s bedněnou vížkou.

H l a v n í o l t á ř barokní, s vrtulovými sloupky a řezbou akanthů po stranách nového obrazu (starý v sakristii, bez ceny, s řezaným monogramem MARIA v nástavci) a řezanými reliquiáři nad postranními brankami. Na predelle sošky sv. Ambrože, Václava, Jana Nep. a Jana Křt.

Obr. 117. Železná. Kostel P. Marie. Půdorys.

P o s t r a n n í o l t á ř e stejné, z 1. polovice XIX. století, s obrazy sv. Václava a Jana Nepom. a sv. Vojtěcha a Prokopa.

K a z a t e l n a z 1. polovice XIX. stol. V a r h a n y novější, rovněž k ř t i t e l n i c e.

K r u c i f i x malý, ze XVII. st.

K a l i c h pseudorokokový, z pol. XIX. století.

Z v o n y : 1. Přelil r. 1886 *Jos. Diepoldt* v Praze z původního z roku 1717.*)

2. Vys. 0·48 *m*, v pr. 0·505 *m*. Ucha hladká, u koruny nápis: FRANCISCVS ANTONIVS FRANK ME FVDIT PRAGAÆ · 1779 ☙
Na plášti reliefy dvou světců v antických krojích, na druhé straně Kalvarie. Na věnci pás rosett.

3. V sanktusu. Ucha hladká, na plášti relief sv. Floriána (?) a letopočet 1715.

---

*) Nápis na něm viz u M e l i c h a r a l. c. 270.

SEZNAM MÍST.

SEZNAM UMĚLCŮ A ŘEMESLNÍKŮ.*)

*) V závorce uvedené letopočty vyskytují se v knize při jednotlivých jménech; u nedatovaných prací uvedeno jen století.

GETTY CENTER LINRARY
3 3125 00672 2900